

PETRA CHELČICKÉHO
UČENÍ O SEDMEŘE SVÁTOSTI

A

POMĚR UČENÍ TOHOTO K JANU VIKLIFOVI.

Napsal

Dr. Antonín Lenz,

probošt královské kapitoly Vyšehradské.

V Praze.

Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (J. Zeman a spol.).

1889.

Předmluva.

Jedna z nejdůležitějších otázek jest zajisté, jak hluboko as vnikl viklifism v národ náš, a kam ho zavedl. V pravdivé odpovědi na otázku tuto obdržíme také neklamný důvod, a dopátráme se příčiny pravé, za jakou národ náš, který byl proslul láskou svou ku sv. víře tou měrou, že nechtěl ani v poblouzení svém slouti národem kacírským¹⁾, ale že vedl tuhé boje a spory, aby se domohl toho: „že jsou Čechové věrní synové církve Boží“; v nenávisť sobě vzal odvěkou víru, víru to dávných otcův svých. V pravdivé odpovědi na tuto otázku dopátráme se té pravé příčiny, proč as národ náš, který miloval kněžstvo své, a je hojnými nadacemi rozmnožil, který miloval řehole a okrasu Hospodinovu, chrámy jeho a oltáře, a vědy a umění užíval, aby je ozdobil, proč as ten národ náš řku, najednou prudkou nenávisť proti kněžstvu zahořel, dílo rukou svých bořil, umělecké stavby svých chrámův a oltářů hubil a mařil, a bibliotheky klášterské ničil ku své vlastní, veliké škodě a pohromě. Nebo, kdož může nám říci, jakého as stupně by byl dosáhl národ náš, kdyby byl nevykonával programu vášnivého faráře Johna Viklifa? Kdož může nám dostatečně vysvětliti, jaké as místo by zaujímal národ náš v radě národů evropských, kdyby byl od sebe odmítl učení Viklifovo, netoliko bludné, ale také státoborné? Praha byla městem světovým, bohatá, nádherná, blahobyť v národě veliký, ve středu země mnohoslibné školy vysoké, snaha po vědách a po umění rostla vůčihledě, i synové vysoké šlechty

¹⁾ Musíme zde ovšem říci, že některá část národa našeho ihned záhy k plnému odloučení se od církve pracovala, jako Táborové a jejich sekty a Čeští Bratři.

stávali se zhusta, jakož nám Balbin vypravuje, bakaláři a mistry na učení Pražském, národ náš byl slaven, milován a vážen ve světě: kdož by mohl říci, kam by byl dospěl, kdyby byl setrval na dráze, kterouž vykázal jemu zbožné a slavné paměti Karel IV. a jeho výtečný rádce svaté paměti Arnošt z Pardubic, arcibiskup Pražský, a první kancléř vysokého učení našeho? Než pohříchu! Národ náš jinak volil. Cesta Karlem IV., a Arnoštem z Pardubic jemu vykázaná se znechutila jemu. On sobě volil jinou. Viklifa v Anglii zavrhl, a u nás sloul v Betlemské kapli svatým v naději; příšerné učení Viklifovo v Anglii odsoudili, a u nás odpadků těchto přijali, jako dílo Boží. Než tak se i nyní zhusta u nás děje. Co zavrhl národové okolní, jako bludné, přežilé a škodné, to se u nás přezvykuje¹⁾. Již před desíti lety jsem napsal, že as nějaký dobrák bude i na Pražské universitě přednášeti filosofii zoufalou, a vynášeti ji jako Bůh ví jakou moudrost, a hle i to stalo! Než dosti o tom!

Čítávali jsme ovšem a čítáme: že se ujala u nás nenávisť naproti katolické víře i naproti kněžstvu a církvi za příčinou porušenosti mravův šlechty a měšťanstva, a především pro zkaženost, kteráž byla uchvátila i kněžstvo řeholní i kromě řeholí jsoucí. Já jsem ovšem již vyslovil a vyslovuji i nyní, že takovéto tvrzení, pokud má ono na zřeteli všeobecnou zkaženost kněžstva, jest neoprávněno, nespravedливо, a naproti veškeré pravdě historické, ano já dím, že jest smyšlené toto tvrzení na příhanu zbožných a šlechtných předkův našich, a nejen na zlehčení katolického duchovenstva věkův minulých. Či budeme snad zváti nešlechtníkem blahoslaveného Arnošta z Pardubic, učeného tohoto a přísného mravokárce? Či směli bychom tůpiti Očka z Vlašimi, a blahé paměti Jana z Jenštýna? Od starodávna mělo jest oprávněnost svou pořekadlo: „Qualis rex, talis grex“, a zde by snad se byla děla vyjimka, že jsme měli na stolci sv. Vojtěcha svaté biskupy, ale podřízené jim kněžstvo že bylo zkaženo? Já vím předobře, že Conrad Waldhauser, Milič a jiní prudce sobě vedli netoliko naproti nešlechtnostem obecného lidu, a že kárali s kazatelný i hříchy kněží, ale jde snad z toho, že byl lid zkažen, a kněžstvo že bylo vůbec zkaženo?

¹⁾ Vydrídušský a lidu nepřátelský liberalism odevšad vyhazovaný se u nás pěstuje, jeden veliký list činí denně propagandu jemu, jako by národ náš byl k tomu na světě, aby výkaly národů jiných opatroval.

Ó nikoliv! Kněžstvo našeho národa nebylo zkaženo vůbec a ve-směš, jako nebyl zkažen národ sám. Popisy naskrze černé o zka-ženosti kněžstva povšechné mají svůj původ v mužích, kteřížto jsou odpadli od víry otcův svých, tuto sobě v nenávist vzali, a v nenávisti své všechno tupili a haněli, což v starodávné církvi shledávali. Prameny takové jsou kalné, a proto bychom marně se snažili, odtud pravdy se dopídit.

Že bylo zlořádů dosti mezi duchovenstvem za dob předhu-sitských, přiznává jedenkaždý, kdož poněkud zná stav věcí teh-dejších, i kdybychom neměli nižádných zpráv spolehlivých z časův tehdejších. Ano byli zajisté za dob Husových a bezprostředně před nimi velmi mnozí duchovní, jichž nelze chváliti, ano kte-řížto jsou byli mravův nekalých. Máme o tom zprávy bezpečné v archivech, čteme o nešlechetném a zlotřilém životě jejich a také o pűhonech jejich. Ano, řku, i kdyby jich nebylo, mohli bychom s plnou jistotou tvrditi: že mezi kněžími museli býti velmi mnozí kněží nešlechetní, a zrádcové stavu svého, jinak by nebylo možno, aby se byla ujala u nás taková vzpoura, a povstala taková trhlina mezi národem naším a mezi ostatním světem katolickým. Vždyť víme všichni, že kněz Jidáš na smrt vydal mistra a Pána svého; vždyť víme, že kněz Arius byl původcem Arianismu, kte-rýžto hrozil zardousiti všecken katolický okršlek; vždyť víme že kněz Pelagius byl původcem Pelagianismu; kněz Lutr refor-mace německé. Bez kněze byla by vzpoura trvalá nemožná na-proti církvi obecné. Ano i novověké haeresie, čili vlastně sou-stavy spoust haeresií liberalismus a jeho rodný bratr nihilismus, nebyly by vzniku měly, anebo aspoň toho rozšíření a tak dlou-hého trvání, kdyby byly neměly kněží věrolomných za společníky. Doklady na to jsou dějiny revoluc novověkých.

Já tedy ochotně přiznávám, že i v dobách předhusitských byli jsou kněží, při nichž nebylo svatosti stavu kněžskému po-vinné, alebrž kteříž jsou byli skvrnou stavu svého. Ano, ač i já jsem knězem, nikolivěk nezapírám, že i nyní jsou mezi ducho-venstvem lidé, kteřížto nemohou slouti ozdobou, ale skvrnou stavu svého; ač není duchovenstvo počtem svým tak hojné, jako za dob Husových. Za dob oněch měl kostel Pražský 300 du-chovních sobě přikázaných, kostel Vyšehradský 100, kláštery byly řeholníky naplněny; co tedy divu, že se nalezali při ta-kovém množství i lidé mravův nekalých, kteří se do stavu du-

chovního beze všeho vnitřního povolání vedrali a tudíž držíce v sobě ducha světského po světsku živi byli!

Avšak přiznáváje toto všechno, rozhodně upírám, že před dobami Husitskými bylo kněžstvo vůbec porušeno a zkaženo a ta zkaženost že byla u příčině bouří Husitských.

Ale odkud ta věrava za dob Husových, a po smrti jeho naproti kněžstvu katolickému vůbec, a ta nenávisť naproti Římské církvi? Či povstala ona bez příčiny? Ó nikoliv! Ta úhlavní příčina byl viklifism, kterýžto uchvátil nejprvé členy některé na učení Pražském, a poznenáhla i velikou část měšťanstva. Jmenuji učení Viklifovo úhlavní příčinou nešťastné vzpoury národa našeho naproti řádům katolickým, neboť Viklif hlásal netoliko učení bludné ve směru dogmatickém, ale také nebezpečné ve směru socialném. Čeliloť učení jeho netoliko naproti societě církevní, ale také naproti společnosti občanské, tak že pravdu pověděl Jan Gerson, kancléř na učení Pařížském v dopisu svém na Conrada, nehodného to a bídáckého biskupa na stolci svat. Vojtěcha, mluvě o tom: „Kterak se mu vidí býti učení: žeby neměl předzvěděný anebo zlý člověk žádného vladařství a žádné pravomoci nad lidem křesťanským, učením bludným a na výsost nebezpečným, jemuž by se měla opřít i duchovní i světská vrchnost, netoliko pouhými slovy, ale také ohněm a mečem, ješto se těm, kdož se v blud tento pohřížili, ne tak nedostává rozumu, jako smyslu pro dobré obecné. „Error inter alios perniciosissimus, quod omnem civilitatis politicae conservationem et quietem et quem dogmatizantes habent velut radicem pestiferam, jam variis sententiarum securibus per summos pontifices et aliunde recisam videtur esse mihi: quod praescitus aut malus existens in peccato mortali nullam habet dominationem vel jurisdictionem vel potestatem super alios de populo christiano“¹⁾.

Právím, že čelilo učení Viklifovo naproti societě církevní, neboť předkládal nauku takovou, vedle které by nebylo možná, ustaviti, zachovati a řídití církve Boží. Již jeho učení, že církev jest sbor předzřízených, že tedy předzvěděný není údem církve Boží, jest až do základův nejhlubších revoluční. Neboť kdyžby

¹⁾ Dr. Ant. Lenz. Učení Jana Husi, pag. 125.

tomu tak bylo, nižádný by nevěděl o sobě jistotou víry, ana by neklamala, žeby on, anebo otec jeho a matka, anebo biskup jeho a farář, anebo kdokoliv jiný byl údem církve Boží, anť neví o sobě nižádný jistotou víry, lečby bylo zjeveno jemu, žeby byl v počtu vyvolených, a podobně není známo o lidech jiných. Tou měrou by nikdy nebyl jist, zdali biskup jeho a kněží, kteří svátostmi přisluhují jemu, jsou údy církve Boží čili nic, a následovně jsou-li oni v pravdě biskupy a v pravdě kněžími; neboť kdo není ani údem církve, jak by bylo lze tvrditi o něm, žeby on byl v pravdě posvěcen na biskupství a na kněžství? Učením tímto bourá se tedy societa církevní na dobro, a jest na takovémto základě zholá nemožná, a na její místo nastupují pouze jednotlivci Bohu jedině povědomí; pouhý individualismus a nikolivěk církevní socialismus. Přidáme-li k tomu ještě, že podle Johna Viklifa kněz a biskup, kdyžby se nalézal ve stavu smrtelného hříchu platně nesvěti na kněze, neposvěcuje, nekřtí, a tak svátostmi Božími neplatně přisluhuje; máme již v těchto slovech tak bořivé balvany, že může věrolomný kněz Viklif dobře slouti dynamitardem věku XIV., neboť jestliže které učení bylo bořivé a rozrušující veškery řády církevní, jest jím zajisté tato nauka Viklifova.

Viklif přidal k bořivým větám těmto démonickou svoji nenávisť naproti církvi, a tato nenávisť zastřela jeho zrak tou měrou, že hlásal, jakoby církev veškera byla na dobro zkažena, a to již za dob Constantina Velikého, kterýžto obohatil ji, tak že donacemi jeho jed vylit byl v celé tělo její. Podle něho jest Římská církev synagogou satanašovou; papež, kardinálové, patriarchové, arcibiskupové, archidiaconi, officialové, děkanové atd. a zvláště mnichové jsou prý zjevní učenníci Antichristovi¹⁾, všechny řehole jsou prý původu ďábelského, přede všemi však pocházejí prý z otce ďábla mnichové žebraví. Povstali prý v druhém tisícletí, když byl opět satan puštěn. A ješto jsou mniši žebraví, dominikáné a františkáné původu ďábelského, jak fanatický Viklif dí, a církev veškera se vši úpravou svojí sborem satanašovým; což divu, že podle Johna Viklifa všechny ústavy její, všechny školy její, všechna umělecká a vědecká snaha její, jest lotrovinou a peleší satanašovou, že university, kolleje, studie

1) Viklif. Trialogus jib. IV. c. 26.

akademické stupně, a mistrovství na školách vysokých jsou zavedeny marnosti pohanickou, a církvi Boží, ovšem té pravé, jak ji měl na mysli John Viklif, tolik k užítku, jako ďábel sám.

V tomto krátkém snešení nauky Viklifovy máme důkaz, jakou nenávistí byl naplněn naproti církvi katolické, a jak tupil a haněl přese všechnu míru všecko, což bylo církvi Boží po věky ustanoveno, jemu byla naproti mysli věda a umění, umělecké stavby a hudba, kteráž se ozývala ve velkolepých chrámech věkův jeho, a tímto již dal na jevo, že reformačním duchem jeho nevládl Bůh, jenž jest dobrota, krása a pravda, ale právě zlý duch, ježž on neustále církvi vtíral, a jímžto se neustále oháněl, neboť ďábel jest nepřítelem dobra, nepřítelem pravdy, a nepřítelem pravé krásy.

Učení Viklifovo a nenávist jeho naproti řádům křesťanským, zavíraly v sobě vypouru a rozrušení a povalení všeho pořádku, bylo naskrze revoluční a dynamitardové: avšak ono čelilo netoliko naproti socialismu církevnímu, ale také naproti řádům občanským. Toto jde již na jevo z té okolnosti, že dobou tehdejší byly stát i církve těsně spojeny vespolečně, zvláště však z nauky Viklifovy, že netoliko biskup a kněz pozbývá pravomoci své a práva na zboží své, ale také vladař světský, kdyžby se nalézal ve stavu smrtelného hříchu; neboť tím se vrhá všecko právo, všecka država, a všecko panování v nejistotu.

Bohužel toto bořivé, naskrze dynamitardové učení Viklifovo, bylo od jedné části národa našeho téměř zcela přijato, od druhé z části; avšak nenávist naproti církvi a naproti řádům jejím, jakouž hořel Viklif, ta přenešena jest byla ku velké škodě university naší a národa našeho, nejprve v universitní síně, a nápotom v lid a ve všecken národ náš, pokud se odvrátil od vřvy otců svých.

Jest mi ovšem známo, že byly i u nás dříve třenice mezi duchovními světskými a řeholníky, avšak té povšechné nenávisti naproti všem řeholím, a konečně naproti všemu kněžstvu vůbec nebylo u nás před tou dobou, nežli spisy Viklifovy k nám byly donešeny, zde pilně překládány a čteny.

A tak se může dobře říci: že nenávist naproti církvi a naproti jejím řádům, nebylo domácím, ale cizopanským zbožím, kteréž bylo v Anglii potupeno, u nás však pohříchu s velikým jásotem přijato. Přijato bylo to učení, jelikož se mnohým, kte-

řížto jinak dobrou vůli měli, vidělo býti vhodným prostředkem ku nápravě mravův, (k jejichžto nápravě po všecy věky církev čelila a její svatí mužové a svaté ženy), a jiným, kteřížto chtěli míti stůj co stůj plný převrat.

K plnému pochopení věcí u nás se sběhlých, a příčin, ježto k nim směřovaly, jest zajisté v první řadě potřebno znáti nauku těch, kdož jsou byli pohlaváry tak zvané reformace české, a proto také nauku Chelčického, o němžto víme, že byl úhlavním zdrojem, z něhož jsou čerpali Bratři Čeští své náhledy o socialismu církevním a občanském, a o člancích věroučných. V obojím směru jsou vidny trhliny jedovatého nepřítele katolické církve Johna Viklifa.

Žeby duch Chelčického se byl nenesl ku theoretické spekulaci o dogmatech, a že by byl uznával, že dogma katolické od církve hlásané zůstalo neporušeno, jak píše o Chelčickém prof. dr. Goll, já nemohu nikterak přiznati, a to již tou příčinou, že Chelčický církvi katolické netoliko vytýká, že by byla na dobro zkažena, ale také že od víry Páně odstoupila. Ostatně jsou důvody na to v mých publikacích: Učení Chelčického o Křtu, o Eucharistii, a o Očistci, a i přítomné pojednání bude důkazem, že chtěl býti Chelčický reformatorem netoliko ohledně mravův, ale také ohledně víry.

V této své monografii chci pouze jednati o dogmatických odchylkách Chelčického stran učení jeho o svátosti sedmeře a o poměru jeho k témuž učení, jak se o něm šířil Jan Viklif.

Jelikož ku dobrému poznání odchylek Chelčického ohledně svátostí žádoucnó jest míti před očima dotýčnou nauku katolickou, bude tato vezdy krátce předeslána.

Celé pojednání mé rozlišuje se tudíž na dvě části:

1. Prvá vyloží učení Chelčického o sedmeře svátosti.

2. Druhá naznačí poměr téhož učení ku Johnu Viklifovi.

V popisu a kritickém rozboru učení Chelčického přihlížím pouze ku spisům jeho, a ty, jichž jsem užil, jsou:

1. Sít víry pravé.
 2. Kniha výkladuov, čili postilla.
 3. Rukopis knížecí arcibiskupsky bibliotheky, neboli článkův Chelčického tamtéž obsažených. D. 82.
 4. Přepis Rukopisu Pařížského, čili psaní mistru Janovi.
 5. Přepis Rukopisu Olomúckého.
 6. Rukopis vždy věrné kapitoly na hradě Pražském. D. 82.
- 4°, a pojednání Chelčického tam obsažená.

V kritickém rozboru učení Viklifova o sedmeře svátostí užívám jeho spisův tam naznačených, zvláště však „Trialogu“.

Část první.

Učení Chelčického o sedmeře svátostí.

Články víry sem slušící budže směřuji ku svátostem vůbec, anebo k těmže svátostem zvlášť. Za tou příčinou bylo učení o svátostech od starodávna děleno do učení o svátostech vůbec a do učení o svátostech zvlášť.

Účelu našemu bude však příhodnější, když pojednáme nejprve o svátostech zvlášť a pak teprv o svátostech vůbec, než nikoliv v tom pořádku, jak bývají seřaděny ve spisech katolických, alebrž v jiném, jež sobě oblíbil Chelčický z příčin dogmatických.

Učení Chelčického o svátostech zvlášť.

1. Učení Chelčického o křtu svatém.

a) Podle nauky katolické jest křest svátostí, od Krista Pána ustanovenou; přede všemi svátostmi potřebnou, neboť on jest branou, kteroužto vcházíme do rodiny Boží na zemi a obdržujeme nároky, že budeme jí náležeti i na nebi. Jest svátost křtu svátost znovuzrození ve vodě skrze slovo.

Hmotnost této svátosti jest přirozená voda, a křest jest platen, ať by byl udělen potopením ve vodu, anebo obmytím, anebo pokropením; a platen jest, aťby se dělo potopení, obmytí anebo pokropení jen jednou anebo po třikráte. Forma svátosti této jest: Já tě křtím ve jménu Otce, Syna i Ducha sv., anebo možno také jiné formy užití, pokud máme pouze ku platnosti křtu zřetel, ale vždy jest nevyhnutelno, aby byl vyjádřen úkon

toho, jenž přísluhuje, osoba, kteráž se křtí, a aby vzývána byla Trojice nejsvětější podle jednotlivých tří osob Božských, každé zvlášť jmenovaných.

Rozdávací této svátosti řádní jsou: biskupové a kněží; mimořádní: jahnové. V čas potřeby smí i člověk laik křtíti, avšak křest jest vezdy platen, jenž byl od laika řádně udělen, byť i nebyla nevyhnutelná potřeba předcházela. Křest řádně udělený jest platen, byť ho byl udělil i kacír, nebo vyobcovaný z církve, apostata, mohamedán, žid, pohan, anebo i nevěrec, jenž byl zamítl i byt věčného Boha, jen když má úmysl dáti, což dává církev.

Přijati může křest člověk, na živu jsoucí, neboť mrtvolám se uděliti nesmí, aniž může, aby byl platen. Může se uděliti křest i dospělým i nemluvnatům. Dospělí se mají přispůsobiti ku dosahu milosti Boží věrou, nadějí, láskou k Bohu, lítostí a předsevzetím nikdy více nehřešiti; avšak platnost svátosti křtu není závislá na této přispůbě, neboť křtu svatého obdrzuje i ten, kdož se nepřispůbil, kdož hříchův svých nezelel, do Boha se ničeho nenaděl, jeho milovati nezačal, aneb dokonce ani v Pána Ježíše nevěřil, jen když měl úmysl, přijati, co dává církev, ačby nevěřil, že přijímá svátost, Bohem Spasitelem ustanovenou. Avšak ač takto přijav křtu svatého, stal se údem církve Boží, a obdržel nárok na milost posvěcující; nestal se jí účasten, aniž ctností těch, ježto jsou nerozvížitelně s milostí spojeny, nestal se synem Božím a dědicem království Božího, ale dosáhne všeho toho, ažby se přispůbil.

Nemluvnata se mohou křtíti, a podle řádu v církvi ustáleného musejí, a nabývají všech milostí, kteréž Spasitel s křtem svatým spojil. Při nich není nižádná přispůsoba potřebna, neboť jí nejsou schopny, a Bůh jí také nežádá, a uděluje jim milost obrodu pro nebe, anižby po ní osobně toužily; jakož jsou byly vtrženy v proud dědičného hříchu, aniž by byly v hřích Adamův osobně svolily.

Křest vůbec jest nezbytně potřeben ku dosahu života věčného. Rozděluje se křest vodný, křest z touhy a křest krve. Při dítkách se nedá vodný křest nahraditi, jim jest potřeben nezbytně, jak se říká „necessitate medii“, leč by za víru Kristovu byly umučeny, a Bůh tohoto mučennictví přijal jako křest

krve podobnou měrou, jakouž připočetl zabitým dětem betlemským vylitou krev za Spasitele ku spáse jejich.

Dospělým jest křest vodný nezbytně potřeben nevyhnutelností prostředku ku spáse věčné, a i z příkazu Páně, buďže „re ipsa“, když ho mohou dojíti, anebo aspoň touhou, když není příležitostí ku jeho přijetí.

Potřebnost tato jde na jevo z ovoce křtu svatého, neboť působí křest odpuštění dědičného hříchu, i všech před křtem svatým spáchaných hříchův, a i všech vazeb hříchův, to jest trestův i časných i věčných; pokřtěný se stává účastníkem přirozeností Boží, obdrhuje byt nadpřirozený, vlévají se v duši jeho Božské ctnosti i mravné ctnosti, jak theologové praví quoad habitum, člověk se stává domácím Božím a členem rodiny Boží, a přijal-li křest vodný, i údem viditelné církve, a účastníkem všech práv, jež mají údové království Božího na zemi¹⁾.

b) Chelčický se ovšem srovnává s katolickou věrou, když tvrdí, že jest křest svatý svátostí Kristem Pánem ustanovenou, a když dří: že křest má býti udělován vodou přirozenou a slovy v Písmě Božím naznačenými; avšak již zde jsou podstatné rozdíly od učení katolického, neboť on tvrdí, ať nic nedíme o tom, že učí, žeby biskupové a kněží nebyli tak řádnými rozdavači křtu svatého a jahnové mimořádnými, aby i laikové jimi býti nemohli, kdyžby je Bůh volal, on tvrdí řku: že jest křest neplatn, byl-li udělen od biskupa anebo kněze, jenž jest byl ve stavu smrtelného hříchu, a to pro tu příčinu, jelikož nemá Ducha Božího, a nemá-li, jakby ho mohl uděliti jiným? Kněz a biskup (a ovšem kdokoliv jiný), jenž se nalézá ve stavu nevěry, taktéž neplatně podle Chelčického přisluhuje křtem, neboť ho prý uděluje v zámyslu Bohu odporném.

Avšak i v přijímатели křtu svatého jest ku platnosti křtu nevyhnutelná i pravá víra živá (theologové ji zovou fidem charitate formatam), tak že člověk, jenž by neměl pravé víry, nebo vedl život bezbožný, anebo byl-liby ve stavu smrtelného hříchu, neplatně by byl pokřtěn. Odtud také jde, že Chelčický křest v katolické církvi udělený zamítal, i proto, že prý jest všechno kněžstvo zkaženo a celá církev zpohanilá, i proto, že prý v bludech tone.

¹⁾ Viz monografii mou. Učení Chelčického o křtu, a učení katolické církve. Vyňato z časopisu Musea království Českého.

Z toho však uzavíral Chelčický, že musí předcházeti úděl křtu pravověrné hlásání slova Božího, aby je slyšel člověk, jenž má býti křtěn, aby slyše věřil, a konal, jak velí zákon Boží.

Má-li však křest předcházeti pravá víra, nebo-li pravověrnost, a víra živá osobná, pak jest na jevě další učení Chelčického, že dítky jsou neschopny, přijati křest platně, ač mohou býti křtěny, jelikož jest křest dítek, jak zřejmě tvrdí, původu apoštolského. Jsou prý dítky hlupé a nevědomé, nemohou přijati čtenie slova Božieho, a chápati, co se káže, nemohou také míti předsevzetí ku šetření zákona Božieho, a proto nenabývají obrodu ze křtu vodného. Kdyby dítky platně nabývaly křtu sv., nabyly by také bytu Božího, avšak toho není ani při starých, ani při mladých, neboť není prý při nich skutkův tohoto bytu Božieho. Mistři prý ovšem odpovídají, to že se děje skrytie a duchovnie v dietkách. Než bylo-li by pravdy na tom, odkud to, že potom jedne počnú se hýbati na nohy, a učie se mluvíti, ihned nemůž poznáno býti v nich nižádné svietlo ani který byt Božie, a čím déle po vsi biehajie, tiem ještě lépe to pozná na nich, že toho nic do sebe nemajie. Protož divné by to bylo držeti, že někaké veliké dary prziijímajie skrytie na křtu a potom k nižádnému prospěchu, aby se na nich neukázaly. Však teď mluvie, že to rozenie druhé jest byt Božie (Esse divinum, Esse supernaturale), ještě nižádný nemůž činiti Božiech viecí jedině ten, ktož ten duchovnie byt v sobie má. A tak nemluvie o viecech tajných v nich, ani to samo dietie, ani kto jiný zvie co Ale mluvie o bytu Božiem, ještě jest základ milovanie Božieho a skutkuov jeho, kteřížto darové nového rozenie mohly sú státi na lidech múdrých, ještě sú naučení cestám Božiem, a chováni sú byli v sloviech viery¹⁾.

Přes to však přese všechno, že křest není dítkám k obrodu, hlásají, jak dí Chelčický, kniežie o něm, jakoby i v dítkách byt Božie působil, a tak, „jakož na všech viecech lidi zrazujie o jich spasenie, taktěž i ve křtu“²⁾. A opěť hledě ke křtu dítek, dí Chelčický: „To musí poznáno býti, že vietšiech zrádcuov lidského spasenie nemuož býti, jedině ti kniežie, ještě tak sprostnie po-

¹⁾ Chelčický o sedmi svátostech. V bibliothece vždy věrně kapitoly Svatovítské. D. 82. 4°. L. 127 b) a 128 a).

²⁾ Tamtéž L. 129 a).

žievajú kŕtu v tom veku človeka, keď rozumu o tomto o ničomž nemôž mať, a potom o niemy viac slova neříká až do veku, v niemy všek se hříchem poruší, a nížádného učenie ani ostříhání ani kterého zkušenie ani od otcův ani od kmotrův, a tak dáno jest tudy místo ďáblu¹⁾.

Křest tedy dítkám udělený jest podle Ch.
neplatný, a proto mají prý býti dítky křtěny,
až by došly rozumu. A toto odložení kŕtu svatého má prý také jiný ještě základ a důvod. Jest prý ovšem křest z vody a z Ducha svatého nevyhnutelně potřeben ku spasení, jelikož jest tělesné rození (pro hřích prvorozený od prvních rodičův vzatý) tak nehodné, že nemůžeme pro nie spasení býti, jak dí čtení: „Viernie pravím tobie, nenarodíte-li se po druhé z vody a Ducha svat., nemůžete vjieti v království nebeské“²⁾. Platně udělený křest působí odpuštění toho největšího hříchu t. j. dědičného, nebo prvorozeného, jak jej nazývá Chelčický, dává milost Boží, a synovství Boží. Avšak křest z Ducha svatého, synovství Boží a milost Boží se neuděluje všem bez rozdílu, ale brž pouze a jedině vyvoleným. Počet vyvolených jest skrovný, a ti nemohou z té zakořenité milosti vypadnouti; a byť i v hříchy na ten čas upadli, z vyvolení Božího nevypadnou, a syny Božími býti nepřestanou. „Kdyby však každý křesťan skrze křest byl vyvolen v synovství Boží, tehdy nížádný křesťan nemohl by zatracen býti, ačby po kŕtu v hříchy upadl, ale vždyby před smrtí musel právě pokání činiti“³⁾. Odtud dotýká Chelčický, kterak mnohá matka sobě žádá, aby bylo dítko její skrze křest spaseno, ale přání takové jest prý jalové, není-li dítko z vyvolených, ač prý vierným lidem, kteří toho dětem žádají, nemá za zlé počtena býti žádost jejich, jelikož dětem svým dobrého žádají. Křest prý jest vydán toliko pro vyvolené, anť ve kŕtu položena jest moc smrti Kristovy, aby tudy spravedliví byli od hříchův sprostěni v krvi jeho, kteráž nepřijde jedině vyvoleným Božím, ač tělesný křest zevnitř i zlým přijde. Než slyšíme, jak Chelčický vykládá rozumu své o tomto předmětu: „Protož jich žádost (totiž těch matek, jež žádají svým dítkám skrze křest

¹⁾ L. c. L. 131 b).

²⁾ L. c. L. 126 b).

³⁾ L. c. L. 137 b).

spasenie) nebyla jest z Boha k jich spasenie, jediné aby se bludové skrze ten křest takových lidí tvrdili, aby naň biednie beze všie pravdy spolehli. Ale když se tak držíe k velikému oslepenie mnohých lidie, že skrze křest každé dietie v synovstvie zvoluje se, k tomu zavázání nejsme, držeti to. Ale Pán Buoh některé lidi před věky zvolil jest v syny své. A bude-li některé dietie zvolené od Boha, tehdy jeho zvolenie skrze křest dokoná (!! se. Neboť jediné pro vyvolené křest vydán jest od Boha. Nebo ve křtu položena jest moc smrti Kristovy, aby tudy spravedliví (osvobozeni) byli ode hřiechův v krvi jeho, kteráž nepřijde jediné vyvoleným Božiem, ač tieleštný křest zevnitř i zlým přijde. Protož sú-li vierní lidé, ješto žádajie takovým dietem křtu, nemá jim za zlé počteno býti, neboť dobrého žádajie dietem svým, ač ta žádost má v nich dokonána býti, dojde-li dietie věku staršieho rozumného . . . Ale nenie to naše, držeti za vieru, že každé dietie, které se křtí, spaseno bude, když neviemy, by každé bylo volené od Boha¹⁾.

Podle takovéto theorie by se arcí mohlo tvrditi, že vodný křest vlastně k žádnému užitku není, leč že se člověk poleje vodou, a který tak málo potrvá, jak jinde píše Chelčický, jako na husi, ješto se kupí u vodě a brzo steče²⁾: neboť jeli člověk předzvěděn ku věčné zátratě, neobdržuje, byť se byl i přispůsobil, jsa rozumu došlý, než toliko křtu tieleštného, nač by bylo, jej křtíti vodou? Je-li však ku životu věčnému od věkův vieku předzřízen, má synovství Boží, a milost Boží zakořenilou, ne-

¹⁾ L. c. L. 138 b.) Toto učení Chelčického jest v plné logické souvislosti se základními jeho články: 1. že jest církev sbor vyvolených, 2. že Kristus Pán za tento sbor jediné a výlučně krev svoji vyléval, a náslovně, že 3. i ovoce vykoupení Páně jediné vyvoleným přijde a 4. tak i křestu a jeho účinku „obrodu“ se toliko vyvoleným dostává. V tom však jeví se plně příšerný základným článkům víry křesťanské o universalitě vykoupení Páně odporný praedestinatianismus daemonismu Viklifova. I musím zde dotknouti, že prof. dr. Goll se klame, když píše v dotčeném spisu svém (pag. 35.), že Chelčický učení o praedestinaci v té míře za své nepřijal jako Viklif a Hus. Nikoliv! jeho učení jest čirý Viklifismus a Hus jest daleko mírnější v následování Viklifa, nežli Petr Chelčický, leč by snad prof. dr. Goll byl se dodělal výsledkův svých z jiných rukopisův, než jež já před očima mám, cožby ovšem možno bylo. Černějšího učení o praedestinaci nepřednášel ani ledový, nenávistný Kalvín, jenž byl v tom na sněmu Tridentském censurován Sess. VI. can. 17. a Sess. VII. decr. de Sacram. in genere. Can. 7.

²⁾ Řeč sv. Pavla o starém človieku.

ztratitelnou, nač tedy ještě užítí křtu vodného? Takby ovšem se mělo důsledně souditi, avšak Chelčický činí nález jiný. On praví, že se zvolenie skrze křest dokoná¹⁾; a že křest svatý jest potřeben z příkazu Páně i synům a dcerám, kdož jsou byli zrozeni z rodičův svatých²⁾. Slyšme opět rozumy Chelčického: „A mnohé věci o křtu lidé rozličně mluvie, praviece, že dobrému lidu nenie potřebné křtu vodného, když mohou mieti a přijieti Ducha svatého. Bez vodného křtu opíeť že dieti když se rodie nepotřebujie křtu. Vše ta sú nestatečné řeči bez slova Kristova.“ Apoštolé prý křtili i ty, kdož sú byli přijali Ducha svatého a ti sú znali pravdu lépe, nežli my. Sv. Petr die: Zdali kto muož zabrániti vody, aby se nepokřtili ti, ješto sú zjevnie Ducha sv. přijali, jako i my? . . . Aniž to v pravdie muož mluveno býti, by dobrota svatých taková byla lidí, aby pro ni jich dieti nepotřebovaly křtu. Nebo početie má jich dieti z tiela porušeného, nebo svatosť jich nemuožie od nich odjieti jich tielestného porušenie a základu hříecha, ješto stojie v jich tiele. A dieti jich pocienajie se v tiele zhnutie a žádosti toho hříecha, ješto v jich tiele bydlie. Proto die prorok svatý: „Máti má počala jest mne v hříechu“³⁾.

Zde tedy máme před sebou učení Chelčického o účincích křtu svatého. Platně se uděluje křest i se svými účinky

a) pouze rozumu došlým a nikoliv dítkám,
 ~~když~~

b) tito dospělí mají víru živou: nikdo však z došlých rozumu se nestává

c) skrze křest údem církve svaté, leč by byl vyvolen, nebo ta jest sbor všech vyvolených.

d) Nikdo, leč jen vyvolený, nestává se synem Božím, skrze křest, ač i vyvolený jest synem Božím již od věkův, tedy dříve než byl pokřtěn. (Viz monografii mou: Učení Petra Chelčického o křtu.)

¹⁾ O sedmi svátostech. L. c. L. 138 b).

²⁾ Touto naukou se liší Chelčický od Kalvína, neboť Kalvin učí, že dítka z rodičů křesťanských nemají býti křtěna.

³⁾ O sedmi svátostech. L. 139 b).

2. Učení Chelčického o svátosti těla a krve Páně.

1. Katolická církev učí o eucharistii, že jest ona i svátost i oběť z vůle Páně. Tou příčinou velí věřiti

a) že jest Kristus Pán v eucharistii v pravdě, skutečně a podstatně přítomen;

b) že jest přítomen podstatnou přeměnou chleba a vína v tělo a krev jeho, nebo-li že jest na oltáři přítomen přepodstatněním. Říkáme tudíž zcela správně: Kristus Pán jest na oltáři po konsekraci v pravdě, skutečně a podstatně pod spůsobami chleba a vína přepodstatněním přítomen. Jelikož však jest na oltáři Kristus Pán přítomen přepodstatněním, a jelikož se děje přeměna chleba a vína v oslavené, tedy živé, smrti nepodrobené tělo jeho, a v živou jeho krev, velí církev věřiti

c) že jest Kristus Pán přítomen celý i pod spůsobou chleba i pod spůsobou vína, jako jest celý pod obojí spůsobou, a že jest celý v každé i té nejmenší částce spůsoby chleba a vína. Ježto však jest přítomen Kristus Pán na oltáři předpodstatněním pod spůsobou chleba a vína; věříme podle naučení církve Boží

d) že jest Kristus Pán na oltáři trvavě, t. j. na tak dlouho, dokud spůsoby trvají. Odtud jde

e) že se máme Kristu Pánu na oltáři klaněti; neboť se děje ovšem na oltáři přeměna podstaty chleba a vína v tělo a krev Páně; avšak i tělo i krev Páně jest hypostaticky a nerozvížitelně spojeno s Božstvím, tak že nejenom smíme se klaněti tělu a krvi Páně na oltáři, ale také podle víry své, jak povinnost nám velí, musíme. Odtud snadno vyrozumíme víře svaté,

f) že není proti řádu, když oslavujeme velebnou oltářní svátost, jakož se děje na slavnost Božího těla, průvody slavnostními, anebo když ji vystavujeme ku veřejnému uctívání.

Všecky tyto články byly jsou věřeny ovšem již dlouho před Johnem Viklifem a jeho pilným žákem Petrem Chelčickým, dlouho před těmito dvěma muži byla velebná svátost úctou Bohu povinnou ctěna, vystavována a slavnostně nošena. Základné články víry, na nichž spoléhá víra o povinném uctívání svátosti oltářní službou Bohu povinnou, jako: že jest Kristus Pán na oltáři skutečně, v pravdě a podstatně přítomen, že jest přítomen přepodstatněním, a trvavě, drží Západ s Východem. Tou pří-

činou jest jisto, že církev nerozdělená, nebo-li před rozkolem, držela jest společně víru tuto ve věku devátém, a jelikož byla universálna, již z toho jde na jevo, že po Kristu Pánu nebylo věkův, v nichžby byla jako novota zavedena, ale že z Krista Pána samého pochází.

Podle svrchu naznačených článků víry zamítá církev Boží všechno jim odpůrné učení, jako žeby chléb a víno byly pouhým znamením těla a krve Páně, anebo žeby pouze znamenaly milost Boží, anebo žeby byl Kristus Pán pouze v chlebě a ve víně, anižby se děla podstatná proměna! zamítá: žeby nebyl Kristus Pán na oltáři trvavě, a žeby neslušelo, jemu se na oltáři klaněti a jeho oslavovati.

Církev katolická učí: že jest eucharistie svátost, že hmotnost ku posvěcení eucharistie jest víno z révy, a chléb pšeničný, ať již by byl přesný (nekvašený) anebo kvašený; že se hmotnost dotčená posvěcuje slovy: „Totot jest tělo mé“, a „Totot jest krev má“; osoba, kteráž posvěcuje eucharistii že jest výlučně kněz (biskup a kněz), že moc tato daná knězi vzkládáním rukou biskupských v nižádném knězi za své neběře, ačby se stal hříšníkem, kacířem, odpadlíkem, pohanem anebo dokonce plným nevěrcem, a že tudíž není závislá na pravověrnosti a svatosti toho, kdož světí, a že přijímá tělo a krev Boží i člověk hříšný a předzvěděný, když přijímá. Katolická církev učí: že má v sobě velebná svátost sílu velikou, a že ovoce její jest hojné; že rozmáhá posvěcující milost, anebo po případě že ji působí, nebo-li že případkem působí odpuštění hříchův smrtelných, že spojuje na způsob nevýslovný člověka s Kristem Pánem, a pro lásku, kteráž z ní plyne, hříchův všedních zbavuje, před smrtelnými stráží a ochraňuje, na cestě k nebesům živí a posilňuje, život věčný dává, a k oslavě těla připravuje. Katolická církev učí, že dospělým, kteřížby byli způsobili, jest ku životu věčnému potřeba, přijímati velebnou svátost buď že „actu“, když bylo možno, anebo aspoň „voto“, když nebylo příležitosti přijati ji. Tak zní zřejmý rozkaz Páně. Avšak dítkám není ku spasení zapotřebí, aby přijímaly. Konečně učí katolická církev, že není nevyhnutelné, přijímati pod obojí, že k tomu žádný rozkaz Páně nižádného nezavazuje, ano že není nikdo oprávněn, o své újmě pod obojí přijímati, ale že dlužno o tom kázni církevní se podřídit.

Katolická církev učí, že eucharistie jest netoliko svátost, ale také oběť, a to tatáž oběť, kterouž obětoval Spasitel na kříži, jenom že způsob oběti oltární jest nekrvavý. Církev učí, že oběť mše svaté jest netoliko obětí chval, díkyv a proseb, ale že jest i smírná nebo-li že se obětuje za hříchy a že ji lze obětovati netoliko za živé ale také za mrtvé. Oběť jest služba Bohu jediné a výlučně povinná, a proto se smí pouze Bohu obětovati, avšak obětovati ji Bohu ku počtě svatých a světic Boží lze, aniž jest oběť tak slavená proti řádu Bohem stanovenému. Podobně lze obětovati za věrné duše v očistci¹⁾.

2. Přihrédneme-li však k učení Chelčického o Eucharistii, ihned seznáme, že souzvukuje poněkud s katolickou věrou, ale celkem že jest ono haeretické. Jestli v něm trhlina na trhlíně, a způsob, jak on naproti odvěké církvi vystupuje, jest tak drzý a nekáraný, že již na první pohled poznáme, že máme člověka před sebou, kterýž byl dříve katolíkem, a kterýž právě způsobem tímto dává na jevo, jakoby byl měl příčin podstatných a odůvodněných, zahoditi víru svoji, a žíti na svou pěst, a kázati na svou pěst, bez ohledu na církev veškeru, a mistry a bakaláře a doktory veškery²⁾. Já mohu upřímně říci, že spisy Chelčického činí na mne ten dojem, že byl pyšný nad obyčej a hrdý, tak že stavěl své důmnenky nad učení mistrův v Čechách proslulých, a že chtěl, aby jeho náhledu se podřídila nejen církev obecná, světová, katolická, ale i kališníci, a jiné sekty, nic nevěda, že i sekty přibírají jen toho, cožby jim na základě Písma sv. pod rozum šlo, jakož činil i Chelčický.

a) Chelčický souzvukuje s církví katolickou, pokud zamítá učení kněží Tábořských, kteřížto shledávali v Eucharistii pouhé znamení, anebo že dělí, že chléb a víno znamená pouze milost Boží, anižby tělo a krev Páně skutečně a bytně a v pravdě byly

¹⁾ Podrobnější výklad o těchto člancích viz v monografii mé: „Učení Chelčického o Očistci“ a „Učení Chelčického o Eucharistii.“

²⁾ Můj náhled o Chelčickém jest ten, že as v klášteře vychování nabyt. Žil v dobách bouřlivých, v nichžto se články víry Viklířickými rozumy přetrásaly. Měl příležitost tedy slyšeti ty veliké mistry, jichž se zde onde ve svých spisech dovolává. Ač Chelčický nedostatečně byl vzdělán, nedostatek ten nahražoval podle schopností velkých, jichž nikdo neupře jemu, po všechn věk života svého, avšak zhusta jest viděti, že neměl skutečně vědeckého navedení. Jest-li že někteří ho až i učencem jmenují, ať tak činí, líbo-li jim, ale pravdy v jejich tvrzení není.

na oltári. Chelčický učí zajisté na místě nejednom, že jest Kristus Pán na oltári skutečně, v pravdě, bytně a osobně přítomen¹⁾, a tomu věru také učí katolická víra; avšak on zamítá rozhodně předpodstatnění slovy drsnými a hrubými. On vytýká, že jest učení o předpodstatnění bludem daleko horším, nežli jest blud kněží Tábořských, jest prý ono jedem a zapletením, nicotou lžemi skládanou²⁾, básní a vymyšleností³⁾, apoštolům prý se má věřiti, ne tomu mnichu břichatému, t. j. sv. Tomáši Aquinskému, mistrovi hlubokých smyslův, t. j. Petru Lombardovi, anebo Janu Duns-Scotovi⁴⁾, a konečně dí: že prý učení o předpodstatnění jest naproti písmům a úmyslům Božím⁵⁾.

Není tedy podle rozumův Petra Chelčického na pravdě ani učení Táborův, ani náuka mistrův a katolíkův vůbec. A jaké učení má as podle něho držáno býti? Chelčický nám dí, že učení Viklifovo. Viklifa prý sobě nad míru váží, jelikož prý nikdo z prvních doktorův tak věrně nemluvil ani nepsal proti jedu vlitému v církev svatú jako on, a jelikož prý pohnul rotami Antikristovými i těmi doktory, jenž sú zákony šíbalské uvedli proti zákonu Kristovu⁶⁾. Váží si Viklifa více také proto, že on si jest dal práci velikú, a psal jest proti tomu nerozumu a těm doktorům, že se chléb proměňuje v tělo Kristovo, nebo prý to bludné jest, že se podstata chlebná na oltári mění, a že zůstávajie případkové takoví, a takovýto blud že rušie Viklif⁷⁾. Nemóž prý býti nalezeno, by mohl případek jinak státi, leč v bytu sobě sourodém, a tak prý není tělo a krev Boží ve způsobách chleba a vína, ale zůstává prý chléb a víno a případkové jeho, a v chlebě a víně prý jest Kristus Pán⁸⁾.

b) Zdaliby byl Chelčický učil, že jest Kristus Pán celý v každé části eucharistie, neumím pověděti, neboť nemám na to

¹⁾ Replika, kap. 26. Postilla. Na neděli III. postní; na neděli IV. po Velikonoci. O sedmi svátostech. Rukopis Svatovítské kapitoly. L. 149. a) a jinde.

²⁾ Zpráva o tielu Božím. kap. 5.

³⁾ Tamtéž. kap. 6.

⁴⁾ Chelčický se totiž ve své nedostatečnosti domníval, že učení o předpodstatnění před těmito třemi velikými bohoslovci v církvi nebylo.

⁵⁾ Zpráva o tielu Božím. kap. 8.

⁶⁾ Rukopis Pařížský. Přepis v Českém Museu. L. 8.

⁷⁾ Replika. kap. 27.

⁸⁾ Tamtéž.

dokladů ve spisech jeho, ačby ovšem mohlo býti, že toho upíral vedle nauky své o přijímání pod obojí.

c) Kdežto však možno býti tuto na váhách, jest jisto, že Chelčický nevěřil v trvavou přítomnost Páně v eucharistii. Jde toto nade všecku pochybu z vášnivých a sarkastických poznámek, ježto činí naproti vystavování velebné svátosti, naproti slavným průvodům, a naproti službě Božské, kteráž se jí na oltáři od věrných katolíkův prokazuje. Nikdo prý nezjevil jim, jak dlúho tielo Božie na oltáři zůstává¹⁾ zdali do zajtršie, zdali miesiec jako v hospodie anebo déle. A tak nejsú prý také zavázání křesťané, aby vieřili, že všude tielo božie chodí za nimi. Mluvě o modlení této svátosti, nebo-li o poctivosti jí příslušné, pójčuje Chelčický, žeby smélo býti této svátosti modleno, anť prý se činí Kristus Pán přítomna v Eucharistii, když se ty veci právě dějí podle úmyslov Kristových a podle pravdy jeho²⁾; avšak varuje, aby nižádný netáhl jinam k modlení Synu Božímu, a jinam k Otci Bohu v nebesích, anť jest jeden Bóh v Trojici a jednotě³⁾.

Avšak čehož byl pójčil, ihned jako na zpět běře, když mluví o užitečích této svátosti. „*Toto, praví, jest odporno tomu: vystavovati, nositi tielo Kristovo k modlenie, a v tom pokládati lidem náboženstvie, klaněnie a poctivosť tielu Božiemu, a užitky tiela Božieho ze samého dívánie, a tiech poklon dojeti*“⁴⁾. Neřekl prý také Kristus: „*Ukazujte je (tělo Páně) zástupóm zběhlým jako dobytku divokému, ani ještě toho řekl: Procházejte se s ním po ryncích, po ulicech, po vojnách, na palici, nic tiech vecí nemluvi*“⁵⁾.

d) Chelčický není na sporu s katolickou věrou, když dí: že jest Eucharistie svátost těla a krve Páně; avšak položíme-li dále otázku, coby držela do sebe tato svátost, ihned shledáváme, že není s církví za jedno: neboť on dí: že jest chlebě znamenie tiela Páně a víno krve jeho nevidomé⁶⁾, nebo-li, že i po posviecenie zůstává na oltáři podstata chleba a vína, což ovšem sou-

¹⁾ Zpráva o tielu Božím. kap. 11.

²⁾ Zpráva o tielu Božím. kap. 14.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Tamtéž. kap. 10.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ O sedmi svátostech. L. 144. a)

zvukuje s Martinem Lutrem, ale nikoliv s katolickou vierou. Chelčický souhlasí s katolíky, že ku posvěcení Eucharistie jest nezbyten chléb pšeničný a víno z révy a slova Páně: „Totof jest tělo mé“, „Totof jest krev má“; avšak není jisto, zda-li jest měl slova tato za důstatečná ku platnému posvěcení; aspoň možno s dobrým důvodem říci, že i jistých modliteb vyžadoval, neboť dí: „že kněz s vierú s modlitbú posvěcuje“¹⁾). A nad to jeho žáci, Čeští Bratři, vymáhají ku platnému posvěcování Eucharistie následující věci: a) zřízení moc úřednú, svěcenú řádně k přísluhování poselstvie Pánie na místě jeho; b) Známost úmysla a puosobenie podle niego v úmyslu jim mieněným. c) Modlitby z toho z viery při posviecenie činěné. d) Vysvědčenie na místě poselstvie Kristova obojie pravdy i posviecenie chleba a vína i byla posvátného tiela a krve Pánie skrze formu slov Kristem vydanú“²⁾). Možná, že měli tento návod z Chelčického, neboť dotčený článek i jinak souzvukuje s učením jeho.

e) Podle Chelčického mají jediné kněží tu moc, posvěcovati eucharistie, avšak kdežto katolická církev učí: že moc kněžská jest neztratitelná, a že tudíž i kněz odpadlý, kacír a nevěrec platně posvěcuje, a i kněz nešlechtný, a že není závislá tato moc na svatosti a pravověrnosti kněžské; učí Chelčický, že jest moc tato závislá i na víře i na svatém životě kněžském³⁾).

f) Chelčický jest s církví obecnou za jedno, pokud učí, že působí svátost tiela a krve Páně mnohé milosti; avšak on odpírá, žeby měli katolíci na oltáři svém tuto svátost, a to z dogmatických příčin, neboť prý jsou kněží jejich kacíři, a nesvěti tudíž podle zámyslov Kristových, a zkažení, a nešlechtní, svatokupci, odtud prý nemají katolíci na svých oltářích tiela a krve Páně, ale pouhou modlu, a nepožívají také ovoce této svátosti. Nepožívají katolíci ovoce této svátosti, poněvadž jsou lid poběhlý a zpohanělý, od svých kněží zavedený, a protož nejsou spůsobilí k tomu, aby s užitkem jedli tělo Páně a pili jeho krev. Než

¹⁾ Zpráva o tielu Božím. kap. 7.

²⁾ Grunt viery z r. 1525. Přepis v Českém Museu. Sig. III. 80. Igm. Článek o třetí svatosti.

³⁾ Prof. dr. Goll souhlasí se mnou, pokud díím, že podle Chelčického jest závislá moc kněžská na pravověrnosti, avšak domnívá se, že bych byl kriv jemu, když tvrdím, žeby bylo učením Chelčického, že kněz ve stavu smrtelného hříchu neposvěcuje. Já odůvodňuji svůj náhled na svém místě.

Chelčický netoliko že odpírá katolíkům, žeby měli užitky velebné svátosti, alebrž on také tvrdí, že těchto užitků se dostává pouze členům církve; a ta jest „sbor vyvolených“. A toto zřejmě tvrdí, když praví: „že ti ježto sú cirkve svatá, se posviecujic skrze tu svátost. (O sedmi svátostech. Rukopis Svatovítský. L. 143. b).

g) Katolická církev učí, že všech účinků velebné svátosti dosahuje každý, kdož se byl náležitě připravil, aťby přijímal pouze pod jednou způsobou, a že nedosahuje více dober ten, jenž pod obojí přijímal, a to z dogmatické příčiny: jelikož jest celý Kristus pod jednou způsobou přítomen, a neméně jako pod obojí. Také učí tatáž církev, že přijímati pod obojí není Zákonem Páně věřícím přikázáno.

Chelčický učí ovšem spolu s katolíky, že jest potřebno přijímati tělo a krev Boží, ale on přidává, že se takto dítí musí. a to z příkazu Páně, pod obojí způsobou, a proto žehrá na církev Římskou, že tlačí tento Zákon Boží. Antikrist prý učinil veliké zatmění v Zákoně Páně, pravdu Boží prý potlačil, kalich Boží obci křesťanské odjal, a ktož jej pije bez jeho vuole za kacířství jim to počel¹⁾. On žehrá na církev katolickou, jakoby tím, že laikům odejímá kalich, potupovala lidu křesťanského a vyhrazovala pouze kněžím, že je svou krví vykoupil²⁾, a lid nikoliv. Příklad tento jest ovšem nespravedlivý, neboť církev dobrou Chelčického nedopouštěla kněžím, jakož i nyní nedopouští, aby přijímali pod obojí, kdyžby mše svaté nesloužili. Toto všecko muselo býti Petru Chelčickému známo, a tak dokazují slova jeho: že bylo cílem jeho rozněcovati nenávisť naproti kněžstvu katolickému, a že jednal zde spíše jako demagog, nežli jako upřímný reformator.

h) Chelčický dí: že jest Zákon Boží, aby přijímali křesťané tělo a krev Boží, avšak on zle láteří, že sobě Antikrist dovoluje, určovati, kolikrát v roce by se měla velebná svátost přijímati, ať prý není toto v moci jeho. Kdežto církev katolická ku přijímání těla Božieho připouští pouze rozumu došlé, zdá se že Chelčický držel, žeby i dítky měly přijímati tělo a krev Boží.

¹⁾ Výklady. Neděle II. adventní. Viz též. Neděle XI. po Trojici. Neděle XVIII. po Trojici.

²⁾ Tamtéž. Neděle III. po Trojici.

Aspoň čteme ve spisu o marnotratném synu: „Takových chlebuov hojnosť mnohá jest, kdyby jen byl kdo lámaje, nebo mlaďátka mohú tiech chlebuov žádati, ale nenie, ktoby jich lámal¹⁾. Myslím, že měl v těchto slovích Chelčický, je-li autor spisu dotčeného, na zřeteli Eucharistii, ač jest nepodobno, žeby byl zamítal, by mohly dítky platně býti křtěny, a jedněmi ústy tvrdil: žeby mohly přese všechno svátostně požívati těla Božího a krve. Než přes to se snad přese nelišil od Táborův a Kališníkův, kteřížto na jisto, a to ihned záhy podávali dítkám.

Není nížádné pochybnosti o tom, že Chelčický držel, že jest Eucharistie netoliko svátost, ale také že jest oběť, avšak on zamítá, žeby směla oběť tato konána býti ku počtě svatých a za věrné duše v očistci, čili jak on dí za pekelníky²⁾.

3. O svátosti pokání.

Katolíci rozeznávají pokání, pokud jest ono ctností a pokud jest svátostí.

Pokání, pokud jest ctností, jest žel a lítost z hříchův svých s předsevzetím nehřešiti nikdy více. Již tímto výměrem se liší katolická víra od učení Lutrova a jeho sstoupencův, neboť podle něho není pokání nic jiného, nežli ustati od hříchův, začítí nový život, zkrátka polepšiti se. Že takovéhoho pokání činiti jest psychologicky nemožno, nevadilo nijakž doktorovi Lutrovi, neboť odporův nedbal, aniž povážil, že jest zhola nemožno káti se v pravdě a hříchův ostati, leč bychom jich v pravdě želeli, a opravdivá lítost že jest nemožna, leč bychom měli pevnou vůli, hříchův ostati a za ně, seč jsme dostiučiniti. Podle svatých Otcův a podle učení katolické církve má býti všecken život stálým pokáním, neboť urážka Boží z hříchův povstala jest tak hrozna, že nemáme nikdy se domnívati, žeby již po vykonání jistých skutkův kajících nic nebylo, proč bychom dále se káti měli. V té nauce není Chelčický katolické víře odporen, jakož

¹⁾ Řeč o marnotratném Synu. Rukopis Svatovítský. D. 82. 28. b), a 29 a).

²⁾ Viz mou monografii: Učení Chelčického o Eucharistii a Učení Chelčického o Očistci.

ihned viděti budeme. Odporen ale jest na jisto reformátorům věku XVI.

Avšak katolická církev netoliko učí, že jest pokání ctnost ale také že jest svátost, a přihlížíme-li ku výměru o svátosti pokání, díme s katolickou církví: „Svátost pokání jest svátost, v kteréž k tomu zřízený kněz na místě Božím hříšníku hříchy po křtu svatém spáchané odpouští, když jich hříšník lituje, z nich se zpovídá, a za ně dostiučiniti hotov jest.

Má tedy svátost pokání tři částky: 1. lítost, 2. zpověď, 3. zadostučinění. První dvě slují podstatné částky, a třetí část doplňující, anebo integrální.

Ve výměru svátosti pokání se dí, že odpouští hříšníkovi hříchy kněz k slyšení zpovědi náležitě zřízený; a tak předpokládá svátost pokání a rozhřešení, že Kristus Pán takovouto moc v církvi své skutečně zřídil. Sluje tato moc v bohoslovné mluvě „moc klíčů“.

Tuto moc dal Kristus Pán skutečně a v pravdě církvi své, neboli ustanovil ji v církvi své: neboť on řekl ku sv. Petrovi: „Jáť pravím tobě, že ty jsi Petr, t. j. skála a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou jí. A tobě dám klíče království nebeského, což bys koli svázal na zemi, bude svázáno i na nebi: a což bys koli rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ Mat. 16, 48, 19. Těmito slovy dává Kristus Pán sv. Petrovi plnou moc a universálníou směřující ku všem členům říše jeho na zemi; neboť klíče znamenají moc. Znamenají moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a tou měrou také moc, trestati, anebo za nevinna vyhlásiti, vinu promíjeti a odpouštěti. A to ovšem všecko podle řádu Bohem stanoveného. A co byl Pán náš a Spasitel tuto řekl sv. Petrovi, to také opětoval i Petrovi a celému sboru Apoštolskému. Mat. 18, 18.

Moc, odpouštěti hříchy, dává Spasitel zvláště a zřejmě, když byl k apoštolům vešel po svém z mrtvých vstání zavřenými dveřmi, neboť takto řekl: „Jako mne poslal Otec i já posílám vás“. Slovo „poslati“ znamená tolik: jako moc a oprávněnost dáti k těm věcem, za kterými jsme byli k účelu určitému vyvoleni. Posylá tedy Kristus Pán Apoštoly své, aby

konali úřad jeho, k němuž byl on poslán, aby konal jej. On však zde na světě odpouštěl hříchy a na důkaz že má tu moc, činil divy a zázraky. Když někteří ze zákonníkův zle se na to horšili, že řekl Kristus Pán ku šlakem poraženému: „Doufej synu, odpouštějí se tobě hříchy tvoji“, pravil k nim: „Co jest snáze, říci: Odpouštějí se tobě hříchy tvoji; čili říci: Vstaň a chod?“ Chtěl tím Spasitel na jevo dáti, že oboje jest z moci Boží; i konati zázraky i hříchy odpouštěti, a na to dí: „Ale abyste věděli, žeť má Syn člověka na zemi tu moc odpouštěti hříchy, tedy dí šlakem poraženému: Vstaň, vezmi lože své a jdi do domu svého. I vstal a odešel do domu svého.“ Mat. 9, 2 seq. Konal tedy Spasitel, jsa zde na zemi za posláním svým, Božskou moc, hříchy odpouštěti, a toto své poslání svěřil Apoštolům svým, když k nim řekl: „Jakož mneposlal Otec, i já posílám Vás.“ Však on toto zřejmě také vyslovil; neboť, povědv toto, dechl a řekl jim: „Přijměte Ducha svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim: a kterýmž zadržíte, zadržáni jsou.“ Jan 20, 22, 23. Dalť tedy Kristus Pán skutečně a v pravdě tu moc, anebo abychom mluvili po způsobu mluvy Chelického: půjčil Apoštolům tu moc, hříchy odpouštěti.

A tak vidíme na své oči: že tato Apoštolům půjčená moc nebyla snad pouze službou, jížto se kajníkům ohlašovati mělo, že jest jim Bohem odpuštěno, alebrž svěřena jim moc svrchovaného Boha, hříchy skutečně odpouštěti. Nebo jako při Kristu Pánu nebyla jest pouze moc, ohlašovati, že jsou hříšníkům hříchy odpuštěny, ale skutečná a opravdivá moc k odpuštění hříchův; tak byla jest i moc Apoštolům daná skutečná a opravdivá moc, odpouštěti hříchy.

Tato moc klíčův směřuje ku všem hříchům bez rozdílu, aťby již byly ty nejtěžší, neboť není nepravosti, kterážby nemohla býti mocí klíčův odpuštěna, ač ne každému, neboť tatáž ústa, kteráž dala Apoštolům svým moc hříchy odpouštěti, tatáž vyřkla: že, nebudeme-li pokání činiti, všichni napořád zahyneme. Odtud jest jenom ten způsobilý, aby nabyt odpuštění hříchův, kdož jich želel podle řádu Kristem Pánem stanoveného.

Jenom k apoštolům, kteříž jsou byli při poslední večeři na kněžství posvěceni, odevzdal moc klíčův, aniž chtěl jest, aby tato moc zůstala při Apoštolech jedině, ale vůle jeho byla, aby ji Apoštolé svěřili svým v úřadě Apoštolském nástupcům, a tiť jsou: biskupové a kněží. Odtud jde učení katolické církve, že jenom kněží a biskupové mají moc, odpouštěti hříchy a nikoliv i laikové, byťby byli sebe světější. A v tomto učení nebylo neshody a není mezi Západem a Východem, a to jest patrným důkazem, že všechna církev držela toto učení již před rozkolem Photiovým a před Michalem Caerulariem.

Podle toho, což již prve řečeno bylo, není moc klíčův pouhou službou ku ohlášení, že jsou byly hříchy kajcníkův Bohem odpuštěny, alebrž mocí skutečnou a pravdivou ku odpouštění hříchův, a soudnou, neboť měli jsou Apoštolé a v úřadě tomto jejich nástupcové jako soudcové rozeznávati o způsobilosti těch, kdož jsou měli odpouštění nabývati. Neřekl zajisté jim Pán Ježíš: „Každému odpouštějte“, jako velel: „Kažte evangelium všemu stvoření“, alebrž: „kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim.“

Poněvadž jest tato moc ku odpouštění hříchův soudná, jest na jevě, že se liší od odpouštění hříchův na křtu svatém: neboť vykonávání moci soudné předpokládá podřízené, nad nimiž by vykonávána byla v církvi. Avšak ti, kdož nejsou křtem vodným pokřtěni, nesluší pod pravomoc církevní a tudíž nejsou jí podřízeni: následovně se také liší odpouštění hříchův na křtu sv. udělované, od odpouštění, jímžto rozvolňuje církev hříchy mocí klíčů sobě svěřených.

Moc hříchy odpouštěti jest mocí služebnou, a proto jest kněz nejenom snad pouze oprávněn, ale on jest také povinen uděliti rozhřešení těm, kdož jsou byli způsobilí (dispositi). Důvod na to jest ten: že církev není paní darův Božích, a kněz že rozdávaje dary tyto, nerozdává ze svého: „Na místě Kristově poselství konané, dí Apoštol, jakoby Bůh skrze nás napomínal; na místě Kristově prosíme: Smiřte se s Bohem.“ II. Kor. 5, 20. Odtud slují kněží služebnisky Páně: „Co jest Apollo, a co jest Pavel? Služebníci toho, jemuž jste uvěřili.“ I. Cor. 3, 4. 5. A opět: „Tak o nás smejšlej člověk, jako o služebnících Kri-

stových a rozdávacích tajemství Božích.“ I. Cor. 4, 1.

Z toho jde, že nemá nížádný kněz této půjčené sobě moci užívati po libosti své, alebrž podle vůle Páně. Podle této vůle rozvolňovati, kdož jsou způsobilí, a zadržovati, kdož nebyli hodni darův Božích.

Podle vůle Páně užívá této moci církev Boží ve svátosti pokání. Kristus Pán ustanovil svátost tuto po svém z mrtvých vstání, když ku svým Apoštolům řekl: „Přijměte Ducha svatého: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim“ atd. Při úkonu této svátosti jsou také všechny podstatné známky svátostné. Rozdává se tato svátost zajisté po rozkazu Páně, jakož jest vidno z textu; s údělem jejím jest spojena milost odpuštění hříchův; rozdává se přísluhovateli Kristem příkázanými; jest při ní zjevná hmotnost vzdálenější: „hříchové“ a bližší titěž „hříchové“, pokud jsou byli kajicníkem moci klíčův podřízeni, a konečně se jí přísluhuje formou, jížto se hříšník soudně rozvolňuje.

Tato svátost jest všem nevyhnutelně potřebna, kdož jsou po křtu svatém smrtelně zhřešili. „Čiňte pokání, napomíná sv. Augustin, jakož se činí v církvi Boží. Nepravíž nikdo: Tajně se káji, před Bohem pokání činím. Či snad nadarmo bylo jest řečeno: „Cožkoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvázete na zemi, bude rozvázáno i na nebi?“¹⁾

Hmotnosti této svátosti bližší jsou, jak jest bylo řečeno, hříchové, pokud jsou byly moci klíčův podřízeni kajicníkem. Jsou však hříchové smrtelní hmotností této svátosti nevyhnutelnou, jelikož vedle vůle Páně musí býti podřízeni moci klíčů; hříchové pak všední jsou hmotností důstatečnou, jakož i hříchové smrtelní, z nichž se byl hříšník již zpovídal a platného rozhřešení nabyt. Důstatečnou hmotností slovou, poněvadž může se z nich hříšník zpovídati, aby byl rozhřešen, ale nemusí, jelikož všedními hříchy neztrácí hříšník milosti Boží, a hříchové smrtelní již v pravdě shlazení nikdy více neobživují. Za tou

¹⁾ S Aug. Serm. 292.

příčinou, že z vůle Páně jsou smrtelní hříchové hmotností nevyhnutelnou této svátosti, nemůže jich býti hříšník zbaven, leč by tuto svátost re ipsa čili skutečně přijal, anebo aspoň měl touhu, ji přijati, kdyžby se udála možnost ku jejímu přijetí, avšak tu jest nezbytno, hříchův svých želeti dokonale.

Tři jsou částky této svátosti: 1. lítost, 2. zpověď, a 3. dosti-
učinění za hříchy spáchané.

Prvá částka jest lítost, nebo-li ošklivost hříchův s pravým úmyslem nikdy více nehřešiti. Lítost, má-li býti částkou této svátosti, musí býti nadpřirozená, t. j. pojatá z nadpřirozené a tak z víry poznané pohnutky, musí se nésti ku všem hříchům, a býti nade všecko.

Jest rozdíl mezi lítostí dokonalou a nedokonalou. Dokonalá jest ta, kteráž se láskou k Bohu dokonalou zdokonaluje. Dokonalá láska k Bohu je však ta, když Boha proto milujeme, poněvadž jest on sám o sobě neskonale dobro. Odtud jest lítost dokonalá, když hříšník proto lituje hříchův svých, poněvadž Boha, jenž jest neskonale dobro, urazil.

K této lítosti jest nejbližší ta, kteráž má východiště v té lásce k Bohu, jížto Boha milujeme proto, poněvadž jest neskonale dobro naše (*amor castae concupiscentiae*), a podobá se velice velmi litosti synův Božích, neboť želí více pro lásku k Bohu, nežli pro ztrátu neskonale blaženosti. Neumím říci, jestli by lítost odtud vzešlá nebyla počátečná lítost dokonalá.

Nedokonalá lítost jest, kterážto východiště své má v pohnutce nadpřirozené od lásky rozdílné, želíc buď proto, že jest hřích ošklivý¹⁾, anebo že se jím nebe ztrácí, anebo obyčejně pro bázeň před peklem a tresty v něm.

O dokonalé lítosti učí katolická víra, že vymáhá člověku odpuštění hříchův dříve, nežli byl actu přijal svátost (pokání anebo křtu svatého); avšak že se odpuštění toto neděje bez touhy po svátosti, kterážto touha jest již v dokonalé lítosti zavřena. Podle toho není dokonalá lítost nevyhnutelně potřebnou příspůsobou k dosažení odpuštění hříchův ve svátosti pokání. Avšak potřebna jest k odpuštění ve svátosti pokání lítost nedo-

¹⁾ Aby ošklivost z hříchu byla pohnutkou nadpřirozenou, musí vycházeti z pravdy z víry poznané, jako že jest hanbou velikou, když člověk za syna Božího přijatý, hříchem se poskvvrňuje.

konalá, kterouž maje hříšník, začíná Boha původu spravedlnosti milovati, a ode hříchu netoliko rukou, ale také vůlí se odtrhuje.

Lítost jest prvá podstatná částka svátosti pokání. Prvá sluje, poněvadž ona jediná, jestliže jest dokonalá, může nahraditi druhé částky její.

Druhá část jest zpověď před knězem k slyšení zpovědi náležitě zřízeným. O ni učí katolická církev, že jest Božského původu, a proto právem Božským nezbytně potřebna, a že tudíž se zpovídati má z dluhu¹⁾ a z povinnosti každý křesťan, jenž se byl provinil hříchy smrtelnými po křtu svatém spáchanými. A toho dokázati není těžko na základě slov Páně: „Kterým odpustíte hříchy“ atd. Jan 20, 23. Dalť totiž Spasitel slovy těmito Apoštolům svým moc, hříchy odpouštěti, ale nikoliv komukoliv, nýbrž pouze těm, kdožby byli způsobilí. Tato však soudná moc předpokládala, a předpokládá, aby Apoštolé a jejich v úřadě tomto nástupcové byli znalí stavu duševního těch, kdožby přišli, aby jim bylo odpuštěno. Ku poznání vniterního stavu kajcníkův bylo možno dospěti a jest možno buďže bezprostředním zjevením Božím, anebo tím, že hříšník sám na sebe před knězem žaluje. Kristus Pán však neslibil Apoštolům aniž dal daru, by mohli poznati vniterního stavu kajcníkova, a podobně také neslibil daru takového nástupcům Apoštolův v úřadě tomto. Při tom byla vůle Páně, aby Apoštolové rozhřešovali jenom přispůsobilé, a podobně i jejich nástupcové; následovně byla vůle jeho a jest, aby kajcníkove se vyznávali z hříchův svých, po křtu sv. spáchaných, kněží.

Ze slov Páně možno tedy aspoň nepřímou dovésti, že jest zpověď svátostná původu Božského. Že však byla jest vůle Páně, aby ti, kdož po křtu sv. zhřešili, z hříchův svých se vyznávali, poznáváme z tradice Boží. Každému zajisté jest známo, že tak drží o zpovědi nyní biskupové a kněží katoličtí, a věřící, a vyznávající se z hříchův svých, skutkem na jevo dávají víru svoji v Božský původ zpovědi. Podobně tak smýšlejí o zpovědi před knězem náležitě zřízeným rozkolní Řekové a Slované, a to jest nám důkazem neodolatelným, že držela nerozdělená církev již

¹⁾ Užívám zde starobylého českého slova, i u Chelčického obvyklého a podotýkám toho, aby snad mně nevytýkal někdo mluvy české málo znalý, že jdu v jazyku českém svou cestou, kdežto jest má cesta cestou starých spisovatelův, kteří as tak dobře česky mluvili jako nynější spisovatelé.

ve věku XI., ano již v IX., že jest soukromá zpověď, nebo-li jak ji zove Chelčický, šeptavá, Božského původu, neboť od IX. věku až ku věku Apoštolskému máme v hojnosti svědectví sv. Otcův, kteřížto svoji víru v Božský původ zpovědi svátostné na jevo dávají.

Z toho již jde, jakou as hloupost vyvedl domýšlivý mistr a farář John Viklif, když drze tvrdil, že papež Innocenc III. jest původem svátostné zpovědi, kdežto dotčený papež na sněmu Lateránském IV. pouze zákon vydal, aby každý rozumu došlý křesťan svému nařízenému knězi nejméně jednou v roce se zpovídal, a nikoliv aby se vůbec křesťané kajicníci nařízenému knězi zpovíдали, neboť obyčej ten Kristem Pánem nařízený byl vezdy v katolické církvi.

Z toho vidno jest, jakého nerozumu se dopustil Kalvín a jak úžasnou nevědomost, ne-li darebáctví dal na jevo, když tuto smyšlenku Johna Viklifa přežvykoval, a jaké nespravedlnosti se dočínil prof. dr. Martin Lutr, když svátostnou Kristem Pánem přikázanou zpověď nazval továrnou zisku a mučirnou krvavou. Z toho vidno jest, že ti, kdož i nyní mezi protestanty takto o svaté zpovědi před lidem rozumují, a staré darebáctví Viklifovo přežvykují, na jisto aspoň na jevo dávají svoji velikou ano úžasnou nevědomost a neznalost věcí historických, neboť toho nechci tvrditi, žeby chtěli svévolně klamati a podváděti.

Za tou však příčinou, že jsou povinni kněží rozeznávati, zdali by byl kajicník přispůsoben ku rozhřešení čili nic, jde logická důslednost, že jest povinen hříšník se zpovídati ze všech hříchův smrtelných, a vyznati se i z počtu jich a udati okolnosti, které druh hříchu proměňují, anebo hřích znamenitě zveličují. Když díme, že se má hříšník ze všech hříchův svých zpovídati, nemáme na mysli, žeby celistvosť zpovědní musela býti materialna, dostačujet podle zřejmého učení církve Boží, když se totiž vyznává kajicník ze všech těch hříchův, na něž se byl po pilném zpytování svědomí upamatoval, a to jest celistvosť formální.

Jestliže hříšník kajicně se vyzpovídal, a tak jsa přispůsoben rozhřešení nabyt, dosahuje: ztracené milosti posvěcující, stává se synem Božím a dědicem království Božího podle nádeje, obdržíze odpuštění viny hříchův a odpuštění věčného trestu, stává se schopným, aby byly skutky jeho dobré, k životn věč-

nému záslužné, a skutky záslužné, jež byl vykonal ve stavu posvěcující milosti Boží, ale hříchem smrtelným umrtvil, obživnou opět, aby byly ku zásluze jemu. A tohoto ovoce stává se účastným každý kajicník bez rozdílu, ať jest ku životu věčnému předřízen, anebo ku věčné zátratě předzvěděn.

Avšak ač nabývá kajicník odpuštění hříchův a odpuštění věčného trestu, obdrží ovšem někdy i odpuštění časného trestu, ale nepravdou jest, žeby tak vezdy se stávalo, spíše zůstává obyčejně hříšníkovi dluh časného trestu, a to z vůle Boží. Proto jest zadostučinění po právu Božím (*jure divino*) potřebno.

Třetí částka pokání jest tudíž zadostučinění. Avšak kdežto jsou lítost a zpověď podstatnými částkami svátosti pokání, jest zadostučinění částkou pouze docelující nebo-li integrálnou, neboť jest možno, aby hříšník byl od hříchův rozvolněn, anižby „actu“ nebo-li skutečně vykonal povinné zadostučinění¹⁾; avšak musí mít kajicník pevnou vůli zadostučiniti za viny své, anžby jinak pokání nebylo celé, anižby byl hříšník v pravdě přispůsoben ku dosažení hříchův odpuštění.

Moc uložiti pokání svátostné mají ti, jimžto dal Kristus Pán posláni odpouštěti hříchy, neboť těmitěž slovy, jimiž dal Kristus Pán Apoštolům a jejich nástupcům tu moc, rozhřešovati, udělil jim také té moci stanoviti výminky, za kterými by rozhřešení státi se mělo.

Forma, jížto se svátostně rozhřešuje, podle obyčeje církve Západní, jest: „Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus s. Amen.“ Já tě rozvolňuji od hříchův tvých ve jménu Otce i Syna i Ducha sv. Amen. Forma nejstručnější jest: Já tě rozvolňuji. Na Východě není forma tato absolutní, alebrž výprosná nebo prosebná (forma deprecatoria), neboť se modlí kněz nad kajicníkem slovy: Hospodin a Bůh náš Ježíš Kristus milostí a dobrotivostí svou.. odpustiž tobě hříchy²⁾; a proti této formě ničeho nenamítá církev Západní.

Přísluhovatel této svátosti jest kněz k tomu zřízený. Říká se „zřízený“; neboť ač každý kněz nabývá moci

¹⁾ Že zadostučinění kajicníkovu sflu svou bere ze zadostučinění Páně, netřeba dokládati, neboť to jest bylo vezdy naukou církve Boží.

²⁾ Euchologion Přízemysliense.

ve svátosti svěcení kněžstva odpouštěti hříchy; přece jest ku platnému rozhřešování pravomoc nevyhnutelná. Důkaz na to jest v tom, že výkon, jímžto se děje ve svátosti pokání odpuštění hříchův, jest výkon soudný, výkon však soudný předpokládá podřízené osoby. Musejí tedy kněží majícímu moc k odpuštění hříchův přikázány býti osoby, nad nimiž by moc tuto mohl vykonávati platně, nebo-li jest potřebna pravomoc (jurisdictio).

Poněvadž jest ku platnému rozhřešení pravomoc potřebna, čili posláni, a tuto pravomoc Římský papež nade vši církví má a biskup v diecési své „salva potestate Romani pontificis“; jde z toho, že může sobě papež vyhraditi jisté osoby, anebo jisté hříchy, jichžby rozvolniti nemohl ani kněz, ani biskup, a podobné právo že má biskup v diecési své.

Ve svátosti pokání se nám odpouštějí hříchové a věčný trest, ale časný obyčejně zůstává lpěti na nás. V zadostučinění nám spěje dobrotivý Bůh ku pomoci skrze odpustky.

Odpustkové nejsou odpuštěním viny hříchů smrtelných, anebo všedních, aniž odpuštěním věčného trestu, aniž následkův dědičného hříchu, aniž trestův těch, jež jsou v nezbytném spojení s hříchy spáchanými, jako jest ztráta zdraví při smilníkovi a opilci, ztráta jmění při marnotratníkovi, aniž jsou prominutím trestův občanských, aniž jsou prominutím trestův léčivých jako: vystříhati se příležitosti ke hříchům atd.; alebrž pouze a jediné odpuštěním časných trestův, jimiž jsme povinni spravedlnosti Boží po odpuštění vině hříchův a trestův věčných.

Toto prominutí trestův se taktéž děje z moci klíčův, avšak nikoliv ve svátosti pokání, alebrž kromě ní.

Rozeznáváme odpustky plnomocné a neplnomocné. Plnomocné jsou odpuštěním všech časných trestův, jež jsou zbyly po odpuštěné vině; neplnomocné promíjejí jenom část trestův těchto.

Základ svůj mají odpustkové v pokladu církve Boží a obcování svatých. Poklad církve Boží, nebo-li svaté obce křesťanské se skládá z dober duchovních. Vímeť zajisté, že mají dobré skutky, v milosti Boží vykonané trojí cenu: záslužnou, prosebnou a dostičinící. Zasloužiti ovšem nemůžeme jinému, leč jen sobě, avšak doprošovati se můžeme darův Božích nejenom

pro sebe, ale také pro jiné, podobně i zadostčiniti můžeme netoliko za sebe, ale také za jiné.

Kristus Pán však, jenž jest hlava lidského pokolení a zvláště obcování svatých, netoliko, že prosil za nás a zadostučinil za nás, ale on také nám darův Božích zasloužil.

Odtud díme a věříme, že se skládá poklad církve, jež má svatá obec Boží vespolečně, ze zásluh Krista Pána, kteréžto jsou pro hypostatické spojení Jeho s přirozeností lidskou neskonale, tak že Spasitel neskonale více zadostučinil na nás, nežli jsme my se provinili. K tomuto pokladu církve přispívají nadbytečná zadostučinění svatých a světic Božích. Zvláště má toto místo o Matce Boží, neboť ač jest byla bez hříchu dědičného, a nikdy v celém životě svém se nedopustila ani toho nejmenšího hříchu, přece jest přetrpěla na světě po Kristu Pánu nejvíce. Podobně jde toto na jevo z mučennictví těch, kdož jsou ihned po křtu svatém za Krista Pána krev svoji vylili. Sluší však připojiti, že nadbytečné zadostučinění svatých a světic sice ku pokladu církve sv. přispívá, avšak ku jeho podstatě nenáleží.

Z tohoto pokladu obce svaté dává církev Boží odpustky. Ona má k tomu tu moc Kristem Pánem sobě udělenou a tato jest vyjádřena ve slovech: „Tobě dám klíče království nebeského“ atd. Mat. 16, 18. 19.; neboť slovy těmito dává Kristus Pán církvi své moc, věřící osvobodovati ode všech vazeb hříchův. Vazby hříchův však jsou: Vina hříchův, věčný trest a časný trest. Vina a věčný trest se rozvolňuje mocí klíčův ve svátosti pokání, ale trest časný obyčejně zůstává. Má-li tedy církev plnou moc klíčův, má také moc odpustkův udělovati, a tak zbavovati kajícíky vazeb trestův časných.

Církev také vezdy udělovala odpustkův, ač způsob údělu nebyl vezdy stejný.

Odpustkové tito mají platnost netoliko před církví (in foro Ecclesiae), ale také před Bohem (in foro Dei), neboť dí Kristus Pán, že, cožbykoli rozvázali Apoštolé na zemi, bude také rozvázáno na nebi.

Odpustkové mohou udělení býti nejenom živým členům církve Boží, ale také věrným duším v očistci, avšak živým se udělují per modum absolutionis et solutionis; per modum absolutionis, poněvadž živí členové jsou podrobeni pravomoci cír-

kevní; a per modum solutionis, poněvadž doplňuje církev Boží z pokladu svého, nad nímž z vůle Páně moc má, cožby se nedostávalo zadostučinění věřících. Věrným dušem v očištění přidělují se per modum solutionis et suffragii, neboť nepodléhají pravomoci církevní. Církev tedy prosebně se běže k Bohu a nabízí Jemu, cožby se nedostávalo věrným dušem v očištění.

Moc odpustkův udělovati má přede vším hlava církve viditelná, Římský papež, a biskupové, avšak nikolivěk tou měrou jako Římský papež, neboť pravomoc jejich podléhá pravomoci papežově¹⁾.

To jsou tedy články víry o svátosti pokání a o odpustcích. Vizme nyní náhledy Chelčického.

2. Jakož bylo již řečeno, neliší se Chelčický od katolické víry v učení o pokání, pokud jest ono ctností. Právě na toto pokání klade důraz a zle se horší na církev Boží, té jsa domněnky, jakoby ona k tomu neměla kajicníkův, aby stále se káli, ale že se spokojuje se skrovnými pokutami, jež hříšníkům ukládá, a proto také vášnivě řádí naproti církvi stran odpustkův maje za to, tím že úraz trpí právě pokání, jakož na svém místě ukázáno bude. Dostí tedy bude slova Chelčického jen spoře k tomuto účelu uvéstí. On dí: „Hříšným přibližovati se k Ježíšovi jest plným srdcem odstúpiti od zlosti hříchův, a k jeho milování je obrátiti, a dáti místo vuoli své Pánu Ježíši. To ale nemuoz býti, leč darem Božiem. Přibližování ale nemuoz býti jedním dnem skonáno, ale musí se dieti práci tiežku a dlouhú, poněvadž zbývá po hříechu nezpuosob k dobrému, nechtivost a neumělost“²⁾. Tak Chelčický ovšem v myšlénce, že pověděl Bůh ví co nového, kdežto bylo učení toto v církvi vezdy, a kdyby byl znal jen poněkud katolické spisovatele věku svého, bylby se toho byl na sta místech dočetl; než on soudil právě podle omezeného rozhledu svého a z neznalosti stavu věcí, anebo také ze snahy, aby ve své skromnosti poučil kardinalův, biskupův, kanovníkův, farářův, mistruův, zkrátka celé církve.

V učení tedy o pokání, pokud jest ono ctností, souhlasil Chelčický, nic nevěda, s katolickou církví.

¹⁾ Věta: „Quemlibet episcopum pari modo atque papam“, jest Stolicí Apoštolskou zavržena.

²⁾ Postilla. Na neděli III. po sv. Trojici.

Avšak jinak se věci mají stran pokání, pokud jest ono svátost. Chelčický ovšem dí zřejmě, že pokání jest svátost. Čteme zajisté ve spisech jeho: „Svátosti, které sú od Boha dány; jako křest, pokání, tielo Kristovo“¹⁾. A opět: „Třetí svátost cirkvi sv. jest pokání. A bez té svátosti po pádu v hříechy nelze mieti milost Božie . . . A že proto slove svátost cirkvi sv. pokání, že ti, ježto sú cirkve sv., kteříž pokračuje milost Božie, skrze hříechy větší nebo menší po křtu, že milosrdenství Božie skrze zaslúžení Pána Jesu Krista dává miesto k navrácenie opíet v milost skrze pokání. A tak říkajie; že pokání jest navrácenie k tomu, od čehož človiek skrze hřešení vypadl a tak od nevinnosti, od milosti a zvláštních ctností, a k tiem viecem aby se navrátil v tie stranie, v které jest od nich skrze hříechy odstúpil.“

Až potud není ovšem sporu mezi Chelčickým a katolickou církví; avšak on jest v plném odporu s obecnou, katolickou vierou, když dí ona: že jest svátost pokání svátost, ve kteréž k tomu zřízený kněz hříšník hříchy po křtu svatém spáchané skroušeně a zcela vyzná, opravdu se chce polepšiti a pravé pokání činiti, neboť Chelčický odpírá:

a) žeby byl Kristus Pán dal cirkvi své moc, aby odpouštěla v pravdě kajicníkům hříchy t. j. on neuznává, žeby byla cirkvi svěřena moc klíčův; a aby těm, kdož ho poslouchali, toto učení své učinil věrohodným, popisuje moc klíčův tak, jakož katolická církev nikdy neučila. Člověk se až děsí čta rozklady Chelčického v tomto směru. Než vizme, jak sobě vede k slovům: Přijměte Ducha svatého: „Viedieti máme, že Pán neporučil tak sprostnie lidem odpuštění hříechuov, ale dal jim prve Ducha svatého, aby z moci jeho odpústieli, tak jakž je naučie a zpusobie, aby odpústieli slušlužebnie, jakž na lidi slušie: ale ze své moci nic, ani ze své vuole. A ta služebnost jich má v nich býti, aby v nich bylo svietlo múdrosti, aby mieli umienie zákona Božieho, skrze něž by mohli pravý súd činiti o vinách a nevinách lidských. Protož oni jako prostředek mezi Bohem a lidmi mají býti, služebnie lidi zpusobujiece k odpuštění hříechuov: ukazujiece jim pravdu Zákona Božieho; tiem sú odpustili hříechy jich služebnie, svědčiece jim odpuštění skrze milost Pána Ježíše, o nichž sú uvie-

¹⁾ „Sieť viery“. I. kap. 12.

řili. Takové odpustienie hříechuov vieříme v Apoštolech: ješto sú mieli Ducha sv., zprávci při tom odpustienie. A kdož sú po nich skrze Ducha sv. odpúštieli hříechy, nikdy sú jinak neodpúštieli, než tak jakž Bůh odpustie, aniž sú komu zadrželi, komuž je Buoh zadržievá, neboť Duch sv. byl jest vždy zprávce toho diela. Ale již za dnuov Antikristových, ješto sú kniežie odstúpili od viery Ježíšovy, nerozuměli Zákonu Božímu, aniž jemu vieříe, a již zjevnie i s lidem stojie ve všelikém přestúpenie Zákona Božieho. Protož zavrňše Zákon Božie od sebe: Kliečov nemajie, a nemohú súditi mezi čistým a nečistým. A zakládají to rozvázanie na moci, praviece: že ji tu berú, kdež Pán řekl Petrovi: Tobie dám klieče cti, a že jim tak za jedno s Petrem tu moc dal: aby vázali svobodnie i rozvázali, koho chtie, aby do nebe poslali, a koho chtie do pekla. Tak žeby již v plně dal jim ty klieče, aby oni podle své vuole vázali neb rozvázali, kohož chtie, aniž se o to s Bohem tiežiece, ani s jeho zákonem. Protož podav Buoh v moc tiech kliečuov musí býti na jich milosti, pustí-li jemu koho do nebes, příjmi za dobré; pakli se unahleče pro nie které bezprávie: zavrňú od královstvie nebeského, které jest on zvolil a krví svú vykupil, tyť oni spále, a čertóm je poručí, a do pekla pošlí, jako mistra Jana Husi, budiž toho škoden Buoh, dav jim takovou moc neopatrnie: ješto z té moci mohú dávati všem hříechóm odpustienie, i muk zbavenie tiem, ješto sú **nikdy pokanie za hříechy nečinili.** A Buoh dav jim právo k takovému rozvázanie, musí přijiti do nebe ty, ješto do pekla slušejí. Tak se zdá papežovi a jeho pochlebnikuom, žeby oni mohli takové vieci jednati. ¹⁾

Chelčický sobě upravuje tedy cestu ku svým zvláštním náhledům tím, že vtírá papežům, biskupům a kněžím, ano širé katolické církvi, jakoby ona držela, že má tuto moc Bohem sobě svěřenou nezávisle na Bohu; jakoby papežové učili, biskupové i kněží, že dal Kristus Pán do jejich svévole moc, hříchy odpouštěti, tak že by mohli po libosti, posýlati zjevných, nekajících

¹⁾ Postilla. Na neděli I. po velikonoci.

darebákův a holomkův do nebe, a vrhati, jakžby se jim uráčilo, i ty nejsvětější lidi do pekla. Odtud také dí jako na posměch, že Bůh neopatrně jednal, dav kněžím takovúto moc; neboť teď prý zlo hotovo! Pán Bůh musí volky nevolky, toho přijíti do nebe, koho chtí papež a biskupové tam poslati, a ovšem také ty do pekla odváděti, jichžby oni nerozvázali. Že tak katolická církev nikdy neučila o moci klíčův, mohl Chelčický věděti, vždyť tvrdí chlubně, že se v Praze učil článkům katolické víry, snadže také věděl, neboť tak nevědomý a hloupý nebyl. Aspoň vynáší svoji vědoucnost, (nyní bychom řekli svoji osvětu a vědu) nesčíslněkráté, hledě na mistry Pražské s půdy, a tvrdě o lidu. že jest nevědomý a hloupý; a bylby on, kterýž takto sobě vedl, takovým zatemnělcem, žeby byl nevěděl, čemu učila církev Boží, a její ss. Otcové a theologové středověku? Já vím ovšem, že neměl Chelčický známost plnou řeči latinské, a že byly jemu skryty poklady theologické vědy, avšak to ho nikolivěk neomlouvá pro nevědomost, jakouž tuto na jevo dává. Mohl míti poučení, kdyby byla pýcha nebyla bránila jemu, a to nejenom od mistrův, jimiž pohrdal, ale také od mnohého z kněží, s nimiž zápolil. Mohl míti naučení od Tomáše ze Štítného, čili vlastně z jeho spisu o obecných věcech křesťanských, neboť učený tento laik takto píše: „Řekl jest Syn Božie ke všem apoštolóm: „Přijměte Ducha sv., komuž hříchy odpustíte, tomuť budú odpustěni“, všakž jest jen samému sv. Petru řekl: „Tobě dám klíče království nebeského.“ Protož kakž kolivěk kněžský úřad má moc hříechy odpustiti, však papež sám zvláště, jenž drží místo sv. Petra má moc svázati a rozvázati, móż zadržetitu moc, aby nemohl hříechův odpustiti, a komuž chce, móż ji dati. A tak sám najprv má moc nad každým člověkem, móż rozhřešiti, **kterýchž kto želé.** A pak dal jest biskupóm každému v biskupství jeho tu moc, jakož mají, a některé ostavil jest sobie, aby jich biskupi nerozhřešovali. A biskupi dali svým farářom a sobě některé zóstavivše, jichž obecně nemohú faráři rozhřešiti; a ti sú poručili, aby vláští jich zpovědníci těch rozhřešovali, jakož na Praze vídáte. A faráři pak mohú svým

striedníkóm, aneb jiným kněží, také dáti moc nad svú osadú, aneb svému osadniemu, aby sobě obral zpovědníka podobného¹⁾. Práví tedy Štítný výslovně, že dal Kristus Pán apoštolům moc hříchy odpouštěti, a jich v úřadě nástupcům, papeži nade všemi členy církve, jehož moc jest v církvi nejvyšší, tak že může sobě vyhraditi některé hříchy, jichžby rozvolniti nemohl biskup. Avšak ač jest papežova moc svrchovaná, jest ona pod Bohem, že nemůže komu by chtěl podle svévole odpustiti, alebrž jenom těm, kdož by želeli. Mohl se tedy Chelčický pravdy dopidit, kdyby jí byl hledal, ač by jí byl nechtěl přijati, ale aspoň aby tak předkládal učení církve Boží, jaké jest bylo v pravdě a skutečně.

Při tomto stavu věcí směl bych snad říci: že Chelčický ze zlé vůle takto jest hlásal o katolických biskupech a kněžích, jakoby oni o sobě tvrdili, že mají moc nezávisle na Bohu, posílali koho by chtěli do nebe, a koho by sobě umínili, do pekla. Já však nečiním tohoto nálezu, ale zanechávám vše úsudku těch, kdož Chelčického do nebe vynášejí, jako velikána ho slaví a ukrutného učence, aby vynášejíce Chelčického hodně dolů zatlačili katolickou víru otcův svých a matek svých. Není-liž takovéto jednání dílem Jidášův?

Mám také veliké podezření: že Chelčický ani tušení neměl o tom: že se liší valně moc a pravomoc od sebe. Všichni zajisté kněží mají tu moc hříchy odpouštěti, ale ne všichni mají ku vykonání téže moci také pravomoc. Chelčický mate však obojí tuto moc, jakoby byla totožna. Díť on zajisté jednak: že někteří berú tu moc ze slov ku Petrovi řečených: „Tobě dám klíče atd., jiní však, že mají zas jakés domnění: že světíce se od biskupa na kněžství berú tu moc. „Jiní mají zas domnenie: že světiece se od biskupa na kněžstvie berú tu moc od nieho k rozvázanie: a že ji ukazujie, když na zpovědi ruce vzkládajiece človeka na hlavu: a niekterá slova riekajiece, těmi rozvazujie ty, ješto nikdy tiech vecí, ktoré jsú jemu pravili, opravití zůstáním nemiení, ale napášiece se tiech i jiných hriečov, potom i praví je opiet kniezi. A on opiet týmiž slovy

¹⁾ Tomáš ze Štítného. O obecných věcech křesťanských. Knížka šestá. Erben. p. 238—239.

rozhrěší je z peniez. A tak rozvazuje vždy ty, ješto nejsú rozvázáni, dává svobodu a cestu k hřešení lidu slepému, aby úffajiece jeho snadnému rozhrěšovanie; nebo kaceřujiece Zákon Božie spíše obtíží sviedomie tiem, ktož se na něj i ptají žádajiece jej činiti, protože jsú lidi ustavili na svých zákoních zamyšlených: z tiech jim svédomie činíc, když je přestupujie. A jako mrtvý nevzkřísí mrtvého; takéž hřešnieci slepí neodpustít nic sobie rovným hřešníkuom slepým a oklamáným od nich, ješto se v to pletú všetečně skrze blud. Ale Apoštolé jsúce zpuosobeni skrze moc Ducha svatého, viedieli sú, komu majie vysviedčiti odpuštie hriechuov a komu zadržeti. A tak jsú vieřiciem v Krista a jemu povolujiecím odpúštěli, a nevieřiciem a odporným zadržali.“¹⁾

Mate tudíž patrně Chelčický moc, hříchy odpouštěti, s pravomocí, neboť moc hříchy rozvolňovati, obdržuje kněz při svěcení na kněžství, ale pravomoc teprv tehdáž, když jsou jemu přikázáni ti, ježby mohl podle moci sobě dané rozhrěšovati. Chelčický nemá však o těchto věcech ani zdání, o nichž Tomáš ze Štítného tak správně l. c. píše. Možno jest ovšem také, že se činí Chelčický v těch věcech nevěda, anť jest byl v té as domněnce, že pravomoc k odpuštění hříchův přímo a bezprostředně v Bohu východiště má, jakož i moc hříchy odpouštěti, a tuť by arci obojí moc totožna byla.

Avšak co vlastně znamená po rozumu Chelčického ta moc, odpouštěti hříchy? Snad že by byla po náhledu jeho ona mocí Bohem půjčenou na místě Božím, a nebo ve jménu Božím rozvolňovati kajicníky? Ó nikoliv! Takovéto moci neměli sú ani Apoštolé od Pána Boha, alebrž oni měli púze svédčiti kajicníkóm, žeby jim bylo Bohem odpuštěno, a nikoliv, žeby oni sami měli takovouto moc.

Této domněnky své, žeby slova Páně, ten rozum měla, nedokázal Chelčický slovy Písma Božího, jakož byl povinen, neboť nejednou dí, že jest Písmo ten jediný Zákon, jímžto by se měl spravovati širý svět. Byl povinen, výklad svůj osvědčiti, neboť komu, leč jen hotovému bláznů by mohlo na mysl vstoupiti, žeby slova: „Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim,

¹⁾ Chelčický. Postilla na neděli I. po velikonoci.

a komu je zadržíte, zadržány jsou," měla tento rozum: „kterým osvědčíte, že jsou jim hříchy odpuštěny, jsou jim odpuštěny, a kterým osvědčíte, že jsou jim zadržány, jsou jim zadržány. Rozumný a soudný člověk zajisté že nebude takto vykládati slov Páně, neboť kdyby takovýto smysl byl měl Kristus Pán, bylby jej byl zajisté zvěstoval; ježto slova jeho ohlašují přímo skutečnou a opravdovou moc hříchy odpouštět. Neboť obdrželi-li Apoštolé a jejich v tomto úřadě nástupcové, pouze posláni od Pána Ježíše, aby vysvědčovali některým hříšníkům, že jsou jim hříchové odpuštěni, a jiným, že jsou jim zadržáni; pak bylo nezbytno, aby se byl také postaral o prostředek, jímžto by byli přísluhovatelé ujistěni jistotou víry, ana by neklamala, že dotčeným hříšníkům Bůh odpouští hříchy, anebo zadržuje. Neboť jakby se směli jinak lidé odvážit, aby vysvědčovali, co se v Bohu děje, odpouští-li, anebo zadržuje-li? Nemá tedy výklad Chelčického základu rozumného. Papouškovalť zajisté, čehož se dočetl ve spisech Husových a Viklifových. Jinak se věci mají s učením katolickým, podle něhož skutečně odpouští kněz hříšníkovi hříchy po křtu sv. spáchané, avšak vezdy s podmínkou, je-li přispůsoben, neboť na té podmínce Bohem stanovené závisí platnost rozhršení.

Podle Chelčického osvědčuje pouze kněz, žeby bylo hříšníkovi odpuštěno, moci k odpouštění hříchův nemá žádných. Moc tato přísluší jedině Bohu, kteréž žádnému nepůjčil. Odtud také zle řádí Chelčický na veškeré kněžstvo, že sobě takového moci přikládá.

Slyšme jenom jak hromuje na papeže: „A netoliko má (papež) tohoto světa moc, ale osobil jest sobě i moc Božie, aby mohl všechny hříechy lidem za peníze odpustiti, a muk jich zbaviti, a do pekla poslati, koho chce a do nebe též. A může posvětit lid jakž chce (!), a ustaviti jim svatost, jakůž chce (!), a v čem chce. A muož ustaviti zákon lidem k spasenie, jakýž chce. A muož zákon Božie složit, a svoj ustaviti. Protož jest nepriatel Kristuov, ješto jej kazí, moří a zapírá ho.“¹⁾

A opět žehrá na papeže, že sobě osobuje moc klíčův, a vydírá ji spolu se svými biskupy Synu Božímu z rukou čině se beránkem Božím, který snímá hříechy svieta: „Človiek hriecha

¹⁾ Postilla. (Kniha výkladuov). Neděle VI. po velikonoci.

(papež, antikrist) ... Zákon Božie zavrhl ... a miesto toho rozmnožil své odporné zákony. Ano on i Krista zavrhl, „aby sedie byl beránek Božie, jenž sniemá hříechy svieta. A Pán Ježíš stojie již u jeho biskupuov svázaný, zeplvaný, a k hanbě připravený, neodpouštíeje hříechuov, aniž se moha hnúti před múdrosti doktoruov Antikristových.“¹⁾

A tak jde na jevo, že Chelčický naprosto odpíral, žeby byl dal Kristus Pán Apoštolům svým a jejich nástupcům moc klíčův, neboli moc vázati anebo rozvázati, hříechy odpouštěti anebo je zadržeti. Moc tuto vyhrazuje Bohu samému, Kristu Pánu, Beránku Božímu, který snímá hříechy světa.

b) Avšak ač není podle Chelčického při církvi Boží moč klíčův v tom smyslu, jak o ní učí Římská církev, papež, kardinálové, biskupové, kněží a mistrové; dlužno přes to říci, že jest v církvi moc klíčův v tom rozumu, že jest dal Kristus Pán věrným kněžím, aby rozeznávali mezi čistým a nečistým, a těm, kdožby byli čistí osvědčovali, že jsou jim hříechy odpuštěny, a nečistým, aby dávali svědectví, že jsou jim zadržány.

V tomto nuzném smyslu má tedy církev moc klíčův podle náhledu Chelčického. Svátost pokání pak sama má tři částky, jak Chelčický spolu s církví obecnou učí.

a) Ta prvá částka jest želenie, počátek všeho pokání, a máme prý hojně příčin, abychom želeli, neboť smrt duchovnie horšie jest, nežli tělestowná, skrze niž jsme ztratili milost Božie a ctnosti mnohé, a zavázali jsme se ku pokutě věčného zatracenie skrze ty hříechy. Jestliže tedy volno jest, zamutiti se pro smrt synovu, tím více pro smrt duchovní. Také jest to zlo veliké, že vezme na se človiek skrze hříechy zlé obyčeje a zlotruje, zajda od sebe v svet, a zcizoložie se kromě Boha, že ani pokoje má v sobie ani chuti k čemu dobrému“²⁾.

„Tyto vieci, jako hotovost ku konání zlého a řeči zlé musí človiek v sobie krotiti, upokojiti se od biehův lidských, od zámutkův a roztrzenie v tielestowné vieci ... od zlého a marného tovaryštvie zlých lidí, od marných a daremných řečí v mluve-

¹⁾ Tamtéž. Na neděli osmú po Trojici.

²⁾ Rukopis Svatovitský. D. 82. 158. b) až 159. a)

nie . . . ode všech neřádných, přichýlení k životu tielestnému“¹⁾. „Musí sebe nevážit, s sebou pohrdati, sebe (jako) ukřižovati, sviet jemu musí jako mrtvý býti, a proto se k niemu nepřimiesiti“²⁾. Tak v človieku umře pýcha, nepokoj srdečný přestane.

β) Druhá částka, čili strana pokání jest dostičinie, anebo dostiodloženie³⁾. O dostiodloženie dí Chelčický, „že prý s některé strany muož je človiek mieti, a některé (prý) daleko nedosáhne. Tak, cožby proti lidu zhřešil krádežem, nebo jiným bezprávím, haniením anebo utrhaním, ty veci mohú některak odčiněny býti navrácením, odprošením, nebo pokořením, jako Syn Božie prikazuje, ač nevždy muož, když však muož povinen jest, nechce-li nižádného pokání.“

„Ale Bohu se dostičinie posty, utrpením, bděním, pracemi rozličnými, modlením a almužnami.“

„Avšak to vše státi muož jen na niekom, neb někteří sú nestateční k postuom, a k jiným utrpením, jiní se neumieji mnoho modliti, leč pater hlodati, a to i ten řiedko. Chudý nemuož almužnu dávat. A tiem obyčejem nemohú dostičiniti, než dobrou vuoli.“

„Kdož ale muož, jest povinen, neb poust a utrpenie tielestné . . . tak se Bohu líbí, jakož hřiech mrtví na človieku . . . Však ty veci musie podle súdu jieti. Budú-li přílišné, porazí tielo, a k jiné práci se nehodí.“⁴⁾ Kdo však podrobíti se nechce, nenie v niem znamenie kajcnosti.

„V pravdě kajieci nese vdiečně řasné zamucenie a bezprávie, vieře Bohu, že pro své milosrdenstvie ta zamucenie postavie za jeho mnohé hřiechy.“

„Kdo neodstupie od každého hřiecha, a najviece od smrtelného, nenie kajieci.“⁵⁾

„Kdyžbychom však sebe najviece dostiučinili, tehdy učenie: Ne podle skutkuov spravedlivých, které jsme učinili, spasenie naše učinil, ale podle milosrdenstvie svého . . . Ale dlužni jsme za nie (hřiechy) dostičiniti a trpěti, a to vše jedině v tom

¹⁾ Tamtéž. L. 159. a)

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. L. 159. b)

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž. 160. b)

ostane. A na zemi pokoj lidem dobré vuole, a spasenie naše skrze milosrdenstvie, a skrze Jesu Krista Pána našeho.¹⁾

Tak Chelčický o dostiučinění; a není věru nic ve slovech těchto, cožby bylo odporo katolickému učení: neboť i katolická církev stále hlásala, jakož i dnes hlásá na školách i na kazatelkách, že jest dostiučinění, kteréž se děje především, modlitbou, postem a almužnou, aspoň ve vůli, kdyžby nebylo možná skutkem je naplniti, k odpuštění hříchův nevyhnutelné. Ano Chelčický nic nového nedí: když chce míti, abychom vděčně přijali zamucenie, a útrapy od Boha na nás poslané, anebo když chce, abychom sami sobě ukládali kající skutky, sebe zapírali a mrtvili, a tak starého človieka na sobě křižovali, neboť toto všecko dávno před ním bylo kázáno, a nepochybně, že nebyl Chelčický ten jediný z fráterů, byl-li jím, anebo ten jediný z laiků, byl-li laik, jenž tuto pravdu věděl, a na sobě vykonával, bylo jich zajisté množství veliké.

Avšak, kdežto tuto není sporu nižádného mezi katolickou vierou a Chelčickým: začíná trhlinka mezi ním a katolickou církví ihned, jakmile položíme otázku, zdaliby měla církev tu moc, kajícím pokání ukládati. Chelčický odpírá, žeby směla církev takovéto pokání nebo-li zadostiučinění za hříchy ukládati.

Chelčický mluví o pokutách, ježto ukládá papež, nebo biskupové a kněží na místech hojných, a téměř nikdy, anižby přičinil svých sarkasmův a úštěpkův.

Slyšme některé z těchto úštěpkův, abychom se přesvědčili, jací to lidé byli, kteří se jali na mravech v církvi, a na článcích víry záplatovati: Když byl Chelčický několik velmi dvorných slov ze zákoutí svého naproti papeži promluvil, jako: že prý jest človiek hříecha, syn zatracenie, že se povyšuje nade všecko, což jest Buoh, že pokání rozdává svými apoštoly, a hříechy sniemá tak, aby nebyly hříchy jmíny; dokládá: že prý jest papež roditel a rozmnožitel všech hříechuov na světě, a že jest přišel na zkažení pravého pokanie. A jaké ukládají pokání apoštolé papežovi? Takové prý, jež zahřívá jejich břicho, a to bez ostání hříechuov. Vloží prý (kněz) ruku na hříšníka, dá

¹⁾ Tamtéž. 161. a)

emu niekoľik páteŕŕv pŕti, a suchých postuov nŕco, a k záduŕi na kostel aby dal, a niekoľik mŕi aby zaprosil, a nedí aby zakúpil pro hanbu, a u kŕieže, což káže položil, a nikterakž nezastaviv vŕle hŕieŕných k hŕeŕenie budúcímu.“

„Také (prý) ten ŕloviek hŕiecha ukládá vražedníkuom, sodomáŕuom, a jiným hŕieŕnikuom velikým, aby k jeho milosti do Říma chodili. A tam mnoho milostí položil jest. Taktéž do Cách, do Etynkŕ, a jinam dal jest milostí velikých, že nelze nižádnému do pekla jieti pro nižádné hŕiechy, on všem odpustí, všechno rozhŕeší, by otce nebo máteŕ zabil, manželstvie roztrhl, nade vším moc má za penieze odpustiti.“¹⁾

Ukládané takové pokuty za hŕiechy nic prý neprospívají lidem, právé na opak, jsou prý hŕiŕníkŕm na škodu, neboť nevycházejí z vŕle Pánŕ, ale z nálezkŕv lidských.²⁾

„Kterakkolivŕk slavnými obyŕeji podle zákonŕv Římské církve bývají tvrdá pokání vzkládána na lidi, když jimi nemohú knŕží lidi přivŕsti k tomu, aby odstúpli celým srdcem od každého hŕiecha smŕtedlného a potom aby zŕstali ve všech přikázaních Božích, tehdy ta pokání jsou oklamovná a falešná, a jsou tomu lidu škodlivŕjší, než jich hŕiechové, neboť není tak zlý lid, když hŕeší, tehdáž se vinen dává, a bojí se, aby v pekle nebyl pro ty hŕiechy, ale přijma za nie pokání falešné, tak břemeno skládá. A ponŕvadž to pokání na voklamání slepých, jehož Buoh na věky nemá, aniž přijme od koho za pokání. Tehdy se jím sklame hŕieŕník, spolŕhaje na nie nejisté jako na papežovy odpustky, nemyslí jiného na se bráti (t. j. až do smŕti nehŕeŕiti a přikázání Boží plniti) jsa ubezpečen, a tak viece škodí takové pokání falešné, než sami hŕíchové, neboť hŕiechuov se pokál, ale na falešném pokání se ubezpečil.“³⁾

„Knŕž falešný uloží (prý) nějaké (pokání) stŕedy a pátky suché, aby potŕásajiece dlúhých vlasuov pŕes ramena kadeŕe lámali, . . . a ženy široké hlavy s chomúty a s podbradky veŕky z rukou vybierajiece v pasích stŕíbrných, zlatých, v drahém rúŕe, vocasy jako pávy po sobie nesúce a na nich ŕerty, své

¹⁾ Kniha Výkladuov. Na nedŕli III. po Trojici.

²⁾ Psaní mistru Janovi. L. 129.

³⁾ Psaní mistru Janovi. L. 133.

tovaryše vozíce, plástiky podšité tafatem v křídlech majiece, aby lehčeji do pekla vletěly, a pateře koralové s prsteny drahými na rukú nesúce, aby čert rukou nezlámал, a v tom nebožátka lidé robotní ustrnú a musie dáti, co jejich milost rozkáže, aby se připravili a káli se pýchy a svých frajuov.“¹⁾

A tak prý lidé žijí hříšně při všech těch od kněží ukládaných pokání, stávají se horšími, než lepšími, a tím jest patrno, že jsou nálezky lidskými. Není tedy při panežích a jeho kněžích té moci pokání za hříechy ukládati.

γ. Třetí strana pokání jest z pověď kniežím, jak někteří pravie.²⁾

To slovo, jak někteří pravie, ukazuje již, že není Petr Chelčický z tieh, kteříby držeti chtieli to, což drzie o zpovedi Římská cierkev. Onť se ovšem ohražuje ve psaní svém ku Janu Rokycanovi, žeby on byl na proti zpovědi před kniezem. Píše takto: „Pak dieš, že já mluvím proti tomu, ješto kněží riekaají: Obratťe se, ukažte se, zpoviedajte se! Za to mám, žes se mne daleko chybil při tieh viecech, kteréž jmenuješ, neboť ta viec nenie ve mne, bych protivě se zpoviedi, pro niež kdoby se obrátil k Bohu a ku pravému pokání, abych skutek ten tupil, nenie to ve mne, ale chtielbych dnes rád by celý svět se zpoviedaje kniezi múdrému, kto umie zpoviedati, obrátil se k Bohu, a činil pravé pokání do smrti. Ale věz, že se protivím Vašemu obracovánie, v niemž jste položili zákon hříšníkuom tohoto svieta. A tiem dali jste k belhánie lidu neustavičnému, jenžto vždy kulhá na obě straně, jedny časy ukládaje k slúženie Bohu, a druhé k slúženie ďablóm, ukážíece se v tom falešnú zpovědí. Ale kořen zlý jest v nich potom, vždy konají život světský, soběvolný, pyšný, lakomý, slepý, na Bůh netbavý.“³⁾

Významně dí Chelčický, žeby nebyl naproti zpovědi u kněze múdrého, a toby zajisté nic nebylo o sobě, cožby ho činilo podezřelého, neboť jest věru rádno, aby jenkaždý kajicník zpovídaje se měl zpovědníka jako zbožného, tak i také múdrého; a za druhé dí Chelčický, žeby nebyl proti zpovědi u kněze, kdyžby kajicník činil pokání ovšem až do smrti. A z toho by šlo, žeby

¹⁾ Rukopis knížecí arcibiskupské bibl. D. 82. l. 21. V Pařížském Rukopisu list mistru Janovi. L. 133.

²⁾ O sedmi svátostech. Rukopis kapitoly Svatovítské. D. 82. l. 161. a)

³⁾ Psaní mistru Janovi. L. 69.

nezamítal zpovědi za podmínkami svrchu naznačenými, kdyžby byli totiž kněží moudří, a kdyžby kajícíci zpověď vykonavše do smrti se hříchuov aspoň smrtelných varovali, ovšem však že zavrhuje zpověď, jížby kdo konal u kněze nemoudrého, anebo kdyžby se nevaroval hříchův až do smrti.

Avšak zpověď svátostnou zamítá Chelčický na dobro, zvláště ten způsob, jak jest byl od prvopočátku v církvi, a jak jest možno dokázati, zpovídati se knězi samotnému soukromě, kteroužto zpověď nazývá šeptavou. Než slyšme, jak drzé a strašné věci o ní povídá.

On dí: „Třetí strana pokání našeho jest zpověď kněžím, tak někteří pravie. A že díelice na tři strany pokání o zpovědi kniezske najpieknieji mluvie, ale málo o želenie a dostičinienie.¹⁾ Toto vysloviv Chelčický ihned jme se podezřívati kněžstvo, že ono vlastně nestojí o to, aby lidé pokání činili, a dokládá směle a vyzývavě, to že jest vůbec známo, neboť prý kněžstvo odvedlo lid od Krista, kterakby tedy možno bylo, aby ono toho dbalé bylo, by lid se pravým pokáním k Bohu vrátil, a ku Kristu svému. „A v tom jest známo, že ne ovšem o svátost pravého pokání stojie, a o ukazovanie kněžím, aniž jest to podobné k vieřeníe, by tak zlí lidé, ješto sú lidi svedli od pravého pokání v hriechy tiežké, aby oni upriemo o pokání mohlo státi.“²⁾

Tedy jsou kněží nedbali, jak se vidí Chelčickému tvrditi, aby lid k nim se bral, a jim se ukazoval na zpovědi za příčinou pokání, a přece jsou ustanovili šeptavou zpověď. Co je mohlo k tomu pohnouti? Šeptavá zpověď jest prý proti víře, jak dává naučení Chelčický, tedy naproti ustanovení svrchovaného Boha, a čeho nezapomenul toulavý kazatel Chelčický dotknouti, jest jedním z těch největších břemen úřadu kněžského, a hle! právě kněží jsou prý toto převeliké břemeno na se uvalili, a k jakému cíli a konci? Slyšme, jak sobě vede Chelčický!

„Bludy veliké a mnohé věci zjevné ustavili sú: jako zpověď šeptavú v ucho papež ustavil, aby hospodář s ženú i s čeledí svú zpoviedal se faráři třikrát do roka, ačby to mohlo dobře státi, aby hriešník dobrým úmyslem chtie se vierně káti hriechův,

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 161.

²⁾ Tamtéž.

zpoviedal se kniezi rozumnému, ještoby radu a naučenie mohl dáti, aby se hriešný do smrti uniel káti. Ale to ustavenie s pripuzením, aby se muselo zpoviedati, privázalo jest lid mnohým bludóm, slepý lid k slepým kněžím . . . Osidlo to zavedlo lid od Boha . . . To ustavenie posluhuje bludu tiech hriešnikov, ješto neprestale hřeší, nová pokánie na se berú, a vždy v hrieších neustupně stojie, majiece jedny časy, aby se obrátili a zpoviedali, druhé časy majie k hřešení svobodnému . . . a knieží tomu bludu posluhuje, a pilně k niemu nutie . . . nenie ta cesta k napravenie bludu, a pilnie k niemu nutie . . . nenie ta cesta k napravenie bludu, ale aby se kolebal na obě stranu.¹⁾

Tak prý se tráví lid traveninami kurvy veliké (t. j. církve katolícké), tak že ani nevie, či jest ducha, jsa úplně smiešen s ďábly. O těchto traveninách mluví prý lidu kněží, a těmi ho krmí, neumějice prý nic jiného mluvíti jemu, leč: „Ukažte se kněžím.“ Lid prý stoje pod mocí Antikristovou, nemůže zkušovati duchouv, ba nesmí se ani hnouti. A aby Antikrist ukoval lid touto mocí svú, proto jest položil zákon o zpovědi šeptavé, a to jest jedna příčina zavedení zpovědi šeptavé. Druhá, aby tím snáze mohl rozsévati bludy své.

Slyšme jak se Chelčický vyjádruje. „A protož jest Antikrist položil zákon, zpovíeď v ucho šeptavú, aby prošel všecka svíedomie a vyzviediel všecky tajnosti lidské, a jestližeby co počil v kom, že by rozumiel právie Božským viecem nebo proti niemu, ihned jeho uhrozí tiem, aby viece nemysлил, než slušie mysliti, a nebýval všetečný, pakliby kdo k čemu se tuze pochýlil, ale nazůveť jeho kacieřem.“²⁾

A opět dí Chelčický, že ne za tou příčinou volají kněží lid ku zpovědi, aby se v pravdě kál, ale aby ho v moc dostali: „Ale pod přiečinu pokánie žádajie dosáhnúti lidu zase v moc, aby na zpoviediech prošli všech lidí svíedomie, a bylo-liby v kom jim co protivného, aby se proti tomu postavili, a svá naučenie svobodnie mohli rozsevati, připudiece lid na zpoviedi, a pokánie aby opieť u počet a u mieru dávali, jako sú prve obvykli dávati.“³⁾

¹⁾ Řeč o základu zákonov lidských. kap. 6.

²⁾ Rukopis kapitoly Svatovítské. „O rozeznání duchouv pro blud.“ D. 82. l. 224. a)

³⁾ O sedmi svátostech. L. 16¹. a) až 161. b)

Tedyť papež a biskupové a kněží, kteří za dob Chelčického netoliko lid ku zpovědi napomínali, ale také sami se zpovídali, upravili sami břemeno toto na sebe podle moudrého naučení reformatora Petra: 1. aby své bludy svobodně rozsévati, 2. aby lid v moci a v porobě udržeti, a 3. tajemství všech se dopátrati mohli.

Za dob Chelčického byl obyčej se knězi zpovídati všeobecný, na Východě i na Západě. Všickni katolíci vyznávali, že není prostředku k odpuštění hříchův z vůle Páně jiného, nežli svátost pokání, a zejména svátostná zpověď před knězem ku slyšení zpovědi náležitě zřízeným. O tom věděl zajisté Chelčický, i bylo na snadě jemu soud pronést, že jestliže veškeren křesťanský svět na Východě i na Západě obyčej má zpovídati se, a tak jedná v plném přesvědčení, že koná dle příkazu a vůle Páně, že as nebyla původem jejím vládychtivost kněží, anebo touha, rozsévati domnělé bludy. Tím snáze mohl k tomuto nálezu dospěti, jelikož Písma Božího sobě, jak tvrdil, velice vážil, a v Písmě se dočetl, že řekl Kristus Pán: „Aj já s vámi jsem po všechny dni až do skonání světa“; mohl tedy snadno vážiti, že není možná, aby církev Kristova veškera v bludu vězela, že zpověď jest Božského původu, kdyby tomu tak nebylo. Než rozhledu toho při Chelčickém nebylo: bylť on pln Viklifa, a jeho učení: že veškera církev od Krista Pána odpadla; anižby byl povážil; že tím vlastně viní Spasitele samého, jako byl nedostál slovu svému, že brány pekelné církve nepřemohou.

Mohl bych ovšem zcela správně říci: že Chelčický svévolně vtírá církvi, nebo-li papeži, žeby on byl ustanovil zpověď za účely nekalými, než toho neučiním: a to již proto, že Chelčický sám se vyznává „že se opozdil u vzdělání svém, že příliš daleko stojí na zad za jinými pozdě počínaje“.¹)

Měl tedy, znaje nestateč svou, uložiti svému jazyku, aby se zapíral, a v tom nemůže býti omluven. Dobře však omluven býti může, že nebyli jemu známi svědkové starobyli, kteřížto nám zřejmě praví, že se křesťané v staré době z hříchův svých vyznávali, a že tak činili z potřeby, dobře vědouce, že tak jest byla a jest vůle Boží ohledně těch, kdož jsou byli po

¹) Psaní mistru Janovi.

křtu sv. zhřešili, zvláště hříchem smrtelným. My však nemíníme zde sledovati tradiční svědky, vzpomínající pouze na kněze Tertulliana (z věku III.), kterýžto patrně mluví o zpovědi šep-tavé: „Nesmírného zajisté užitku poskytuje stydlivosti zatajo-vání pokleskův! Či snad jest lépe, když jsme byli něco zakryli před lidskou zvědavostí? Snadže proto i Bohu se ukryjeme? Či jest lépe, aby byla zátrata naše zakryta nežli abychom zjevně byli rozvolněni? A od koho? Od kněží“¹⁾ Podobně učí sv. Augustin, že není důstatečno, činiti pokání soukromě před Bohem, ale že je dlužno se utéci ku moci klíčův²⁾, jakož již svrchu dotčeno bylo. Díím ochotně, že Chelčickému nebyla známa svědectví dávných věkův o zpovědi, aniž starobylá praxe církve východní, anžby byl jinak soudil o původu svátostné zpo-vědi. Také nebylo Chelčickému známo, že se budou nástupcové Viklifovi a Kalvínovi v nepřátelství naproti zpovědi za to sty-děti, že byli Viklif a Calvin tak omezeni, že vtírali původ zpo-vědi teprv Innocenciovi III., kdežto prý ona již záhy, a to již ve III. věku za časův Novatianův byla zavedena, a na Východě opět záhy okolo r. 390 odčiněna. Ovšem že jest druhý tento výklad opět lži a možno-li ještě drzejší, nežli ten prvý, a nese na sobě nad to patrnou známku převeliké nevědomosti; avšak byl vymyšlen k vůli těm, kdož měli církev katolickou v nelásce, a zpověď v nenávisti, a kteří právě pro nenávist svoji byli a jsou lehkověrní ohledně věcí, jež mohou býti na úhonu církve Boží. Za časův Novatianových nebyla ustanovena zpověď, alebrž pouze zvláštní kněz, jež zvali „presbyterum poenitentiarum“, ustanovený ku slyšení zpovědi těch, kdož jsou zvláště se provi-nili. Toto zařízení bylo však patriarchou Nektariem zrušeno v r. 390., a nikoliv zpověď, neboť jakož byla na Východě vezdy zpověď před Konstantinopolským patriarchou Nektariem, tak zů-stala i po Nektariovi, a to až po tento den.

Chci tedy míti omluvena Chelčického pro nedostatečnost vzdělání jeho, nežli abych jemu předstíral, jako by byl ze zlé vůle naproti svátostné zpovědi psal.

Než však vizme, na jakém as základě theo-logickém stavěl Chelčický své odpory naproti

¹⁾ Tertull. De Poen. c. 10.

²⁾ Sv. August. Hom. 49.

svátostné z p o v ě d i. On dí: „že zakládajie zpovieď na malomocných, jimž od Boha prikázáno bylo, poddati se súdu kniezskeému“. Na to odpovídá Ch., že jako kněží St. Zákona neočisťovali od malomocenství, ale pouze soudili; že by ho nebylo; též prý také v N. Zákoně nemajie kněží moci, by niekoho vinna učinili, kdož sám nenie vinen, ani koho od hřiechuov vyčistiti¹⁾).

„A opieť na tom zakládajie zpovieď: Tobieť dám klíče králostvie nebeského. „Viernie praviem vám, cožkoli sviežete.“ Ale kterak tiemito klieči rozvázáno bude a nebo svázáno, když nic takovému, jenž klieče má, nebude zjeveno? Ač kto pomoci lékaře čeká, musí jemu ránu ukázati. Ale by jedině tomu lékaři bylo řečeno: Lékaři uleč se sám . . . Oni prý (kněží) se zovú lékaři lidskými, ale by poznali ránu, kterou sú lidu učinili, styděli by se tak mluvití“. ²⁾)

Nemá podle Chelčického svátostná zpovieď základu v Písmě Božím, a proto se horší dotčený, samozvaný reformátor na Innocence III., že prikazuje pod kletbou, aby všeliký obého pohlaví od velikého až do malého, jenž rozumu došli sú, jednu v rok, nebo kolikrát jim káže, všickni k svému faráři přijdúce a před niem klečiece zpoviedli se jemu hřiechów malých i velikých, a ktožby toho neučinil, aby byl v obci ohlášen i klet podle ustanovenie Innocencia papeže“. ³⁾)

Ustanovenie toto jest prý nehodné, za jedno proto že vsecky porobuje a pod prokletím zavazuje; z čehož vidno jest, že Chelčický hověl po svém způsobu liberalismu, chtěje tomu, aby nikdo připuzován nebyl k výkonům náboženským. Za druhé jest prý ustanovení toto nehodné, jelikož připuzuje na zpovieď k tomu, jenž slove svojo farář, jenž muož býti kacieř. Za třetí jest prý ten způsob zpoviedi nehodný, neboť prý na tiech zpoviediech z peniez zpoviedají, jsouce svatokupci⁴⁾).

Než však Chelčický udává ještě čtvrtou příčinu, za nížto se zdá jemu, že zpovieď šeptává jest nehodna. Slyšme, jak rádí:

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 161. b)

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. L. 162. a) až 162. b)

⁴⁾ Obyčej u příležitosti zpovědi nějaký peníz na výživu kněžstva ukládati, jest v mnohých krajinách až po dnes, anižby komu na mysl vstoupilo, žeby ty zpoviední groše rozhřešení vykupovaly.

„A že velí klekati a šeptmo se zpoviedati, kdež sú kněžie mnohé dievky pod tiem mnohým i dlhým šeptáním kniezi v ucho zavedeny od nich v smilstvie.¹⁾“

Mysleme sobě nyní, jaké as měl posluchače Chelčický. Byli to as ponejvíce a na větším díle lidé prostí, snad jim byla až do té doby zpověď svatá a veledrahá, a oni zajisté že ze zpovědi kajicně vykonané vážili jsou ukojení a sílu, aby se varovali poklesků, z nichž se vyznávali; a teď najednou jim káže takovéto věci o zpovědi smělý kazatel Chelčický. Zda nebyly tyto okolnosti podle toho, aby lid toto všecko slyše nezahořel proti kněžím svým, a se od nich sborně odvracel? A jakých důkazův podává samozvaný reformator tento, když byl vyřkl takovýto náleznad duchovenstvem českým? Nižádných! Divíme se pak, že se ubohý lid náš a svedený od toulavých a drzých kazatelů dal svěsti ku nesmířitelné nenávisti naproti katolické víře vůbec, a že učiněny jsou v národě celém trhliny nezhojitelné! A reformatory takovéhoho druhu máme snad ctíti a jim pomníky stavěti?

My teď s žalostí velikou na to hledíme že několik ctižádostivých lidí nesvědomitě trhají jednotu národní; a máme snad dohnělé velikány XV., XVI. a XVII. věku velebiti, že roztržství národ a v nepokoje uvrhše v potupu ho přivedli, a do hrobu připravili? Myslím, že vášnivé řeči Chelčického a fanatisování lidu na mnoze ustálily trhliny v národě našem učiněné. A za to by měl býti veleben?

Když byl Chelčický své mělké důvody naproti svátostné zpovědi pronesl, jme se opíet tvrditi, že „takovýchto kliečov sv. Petr nepožíval, že za nieho ten obyčej zpoviedi nebyl a potom dlúho“. Dlúho potom, dí Chelčický, anižby byl řekl, jak as dlúho, neboť nikdo až po tento den není s to důkaz provésti, kdoby as byl zpověď v církvi zavedl, kdyžby nebyl Kristus Pán jejím původem. Sv. Petr tím způsobem ani nemohl klíčův užívati, jak velmi dovedeně a po svém způsobu vtipně dokládá Chelčický, neboť kdyby prý se byl usadil na zpoviedi obyčejem svatokupeckým s klíči, nemohlby byl naplniti příkázanie Kristova v kázanie jda po všem svietě²⁾). Jinak tedy užieval kliečov za-

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 162. b)

²⁾ Tamtéž. L. 16.3 a)

vieraje ustavična kázanie cestu spasenie nečistým a spravедlivým a kajeciem jie ukazuje.¹⁾

Podle tohoto múdrého návržení by tedy moc klíčův byla tolik, jako kázanie, v němž se hlásá, komu odpouští Bůh, a komu nic. A takby byl měl Kristus Pán mluvě o moci klíčův na mysli kázání slova Božího. A kdybychom vložili tento výklad do textu Jan 20, 23. „Kterým odpustíte hříchy a. t. d., museli bychom jej takto tlumočiti: „Kterým budete kázati, bude jim kázáno, a kterým nebudete kázati, nebude jim kázáno.“

Takovýmto důkladným výkladem vyrval Chelčický sv. Petrovi, a všem kněžím moc klíčův skutečnou (!)

Vykládaje Chelčický takto moc klíčův, a zamítaje původ svátostné zpovědi z Boha, mohl zcela důsledně říci, že nemá nikdo za žádnou cenu ze svých hříchův se vyznávati; přes to však přese všechno dí: že má býti zpověď zachována, jak praví, „tomu, kdož v pravdě potvrzen jest“. Jsou prý na světě lidé, kteří hřeší kromě víry, a skrze víru, jako: židé, pohané a kacíři, a jiní, kteřížto do hříchův podají po křtu svatém, ztrativše milost Boží. Takoví potřebují toho, aby je někdo umiel uvésti u víru Kristovu naučením, jako žida a pohana, anebo kacieře navésti z jeho převrácení a toho trestati, ještě skrze hříechy smrtelné potupil první milost. Tiem prý, jak tvrdí Chelčický, potřebné jest, ukázati se pravému kniezi, aby u víře známost vzali.²⁾

Než však není prý nikterak zapotřeby „pro každé hříechy vždy se kněžím ukázati“, neboť prý klesají lidé z nevědomie a skrze nemoc, a tiech hříchův jest mnoho, a jsú ustaviční v lidech. A kdyby ke všem z potřeby musela býti kniezska zpověď, tehdy by človiek nechaje všeho diela ve dne i v noci muselby se zpoviedati. Nebo takovými hříechy ve všem vždy hřešie človiek.³⁾

Není tedy svátostná zpověď z Boha, také ani sv. Petr nesedával ve zpovědnici, ale šel po všem světě, aby kázal, hříšní-

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž. L. 163. b)

³⁾ Věta, žeby vždy a ve všem hřešil človiek, jest krivá; neboť jest dobře možná, aby se človiek aspoň po nějakou dobu od hříchův uchránil i všedních.

kým zatvzrelým zavíral kráľovstvá Boží, kajícím však otvíral. Pres to však prese všechno čteme v Písmě, „abychom našich hříechuov netoliko Bohu zpoviedali se, ale také svatým bojiecím se Boha a umiejícím zpraviti naše svíedomie¹⁾, neboť prý to jisté jest (!!), že jest v cirkvi právo vázati a rozvazovati, a obě prý jí slušie.²⁾ A však, ktož prý práva nemá rozvázati, aniž svázati práva má.³⁾

A kdo jsou ti, kteříž tohoto práva nemají? Chelčický tvrdí: „Kacieřóm obě nesluší a svatokupecóm, v nichžto kněžstvo nestojie. Protož k tiem nenie zpovied, nebo vždy žádají svázané rozvázati, a rozvázané svázati⁴⁾, ješto nižádný nemuož pevně státi, kohož v sobie nedrží jednota cierkve svaté“.

Podle toho dává Chelčický toto naučení: „Protož kajieci nehledajz takových kněží, ješto sú skrze zlý život a své svatokupectvie nebo jiné tiežké hříechy odděleni od Ducha sv. jednoty a Pána Jesu Krista i jeho sv. Apoštolov i zákona Božieho. Aj Jidáš kaje se svého hříechu, toho velmi želeje, šel k duchovním kniežím pokrytým a biskupuom a opustil jest Apoštoly svaté, i jiné rádce vierné. Protož v tiech falešných a pokrytých kněžích Jidáš nenalezl jest své duši spasenie, až i biskupuom se zpoviedal řka: Zhřešil jsem nevinnú krev zrazuje, protož nižádné to pomoci nenalezl, ale více zašel jest v zúfalstvie.“⁵⁾

Dlužno tedy mieti kněze, kterýby nebyl ani kacír, ani svatokupec, aniž ve hříších, neboť takový nemá klíčův. „Protož nemnoželi kdo vierného knieze mněti, všemi falešnými pohřeje, obrať se k Bohu, a jemu na každý den zpoviedav se pravým srdcem.“⁶⁾

O zpoviedi Bohu tvrdí Chelčický, že ona jediná jest sprostně potřebna: A ta zpovied Bohu sámému, dí sprostně jest potřebna... Nebo on sám hříechy odpuštíe a shlazuje nečistoty svíedomie lidského.⁷⁾ Avšak namítá

¹⁾ O sedmi svátostech L. 164. a)

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž 164. b)

⁶⁾ Tamtéž.

⁷⁾ Tamtéž L. 165. a)

sobě Chelčický, jest řeč sv. Jakoba: „Z p o v i e d a j t e s e j e d e n d r u h é m u, a b y s t e b y l i s p a s e n i“. A to prý Beda vykládá o obecném vyznání hříechuov netoliko kněžím, ale i jiným vierným lidem.

Podle toho činí Chelčický podivný prvéjšímu rčení ne valně svědčící nález: „A tak muož rozumieno býti, že trojie zpovied potřebna muož býti některým. Samému Bohu z první a najpilnějšíe potreby. Ale onie dvie z příčiny sta a muožta někdy miesto mieti a nikdy nic“¹⁾; a pak kněžím, i laikům kněžím, súli takoví, aby prospěli hříšnikuom pravým naučením, a modliti se za nieho. „Pakli takových nenie, co jemu hříšný a slepý suodce učinie, jedině uplete-li se jim v ruce, učinie z nieho pekelníka dvakrát horšieho, nežli sú sami“.

Ku zpovědi kněžím není prý vázán človiek, ale také ne kté, kteráž muož býti jiným, nežli kniežím. Jdeli ku takovéto zpoviedi, z lásky jde, nikoliv z dluhu, ješto by zpovied tato mohla prospěšna býti, a mnohého by utěšila v tesknosti jeho. A tak prý není nižádná zpovied ani knězi nevyhnutelně potřebna, leč jen zpovied Bohu. Kristus Pán prý volal ku pokání hříšníky a nikoho ku zpovědi.²⁾

To tedy jest učení reformatora Chelčického o svátosti pokání. Učíť on: a) že Kristus Pán neustanovil moci klíčův v tom rozumu, jakož hlásá Římská církev, anť nikdo kromě Boha nemá té moci, hříchův odpouštěti. b) Učí, že svátost pokání jest nevyhnutelna těm, kdož jsou pokřtu sv. smrtelně zhřešili, neboť dí: „Bez té svátosti po pádu v hříechy nelze mieti milosti Božie“³⁾ c) učí, že svátost pokanie má tři strany: α) Zkušenie (zkrúšenie?) nebo želenie, β) dostiučinenie a γ) zpovied. Ohledně lítosti nad hříchý a její nevyhnutelné potreby k odpuštění hříechuov není Chelčický na sporu s katolickou církví, a však spor začíná stran

¹⁾ Tamtéž L. 165. a)

²⁾ Tamtéž. L. 167. a)

³⁾ Tamtéž. L. 157. b)

dosti učinění; neboť podle Chelčického není v moci církve, aby ukládala kajecníkům pokuty za hříchy jako prý není v moci její, hříchův rozvazovati. Podobně jest na sporu s církví stran zpovědi. On rozeznává trojí druh zpovědi: před knězem, před laikem vierným, a před Bohem. Jenom ta poslední jest nevyhnutelna ku spasení tiem, kdož jsou po křtu sv. smrtelně zhřešili, nikoliv ta první a ta druhá. Přesto však jest mnohdy ku prospěchu zpovídati se knězi, a však musí to býti kněz zákona znalý, nebo-li umělý, musí býti pravověrný, a nesmí býti ve smrtelném hříchu. Je-li neumělý, je-li kacíř anebo svatokupec, nemá klíčův ku zavázání anebo rozvázání, neboť tou měrou není možná jemu, aby soudil mezi čistým a nečistým. A však i kdyžby měl umění kněz a byl pravověrný a svatý, nemá moci, odpouštět hříchův skutečně a v pravdě, atebrž pouze ohlašovati buď že byl Bůh odpustil, anebo zadrzel hříchův.

Zdali tedy možno tvrditi podle moudrosti Chelčického, že by měli kněží Římské církve moc klíčův? Na základě toho, což tvrdí Chelčický o těchže kněžích, ovšem nikoliv! A to za příčinami mnohými.

Předně jsou prý kněží Římské církve neumělí. My bychom ovšem mohli zde z předu již odvěti, že Chelčický vyznává sám o sobě, že se opozdil u vzdělání svém a daleko na zad stojí, není oprávněn, rozhodovati, zdali kněží jeho věku vynikali vědou svatou čili nic, než to o své ujmě necháme, a spíše podáme několik dokladů, kterak se pronáší hrdý tento kazatel.

Chelčický dí o kněžích Římské církve. Kdyby prý dal Pán Ježíš kněžím otázku: „Co čině života věčného obdržím“, ano kdyby se tak tázal papežův, biskupův, kardinalův, opatův a farářův, umlkli by, neboť prý nevědí, co je zákon. Než slyšme slova jeho: „Byť nyní se tázati se miel tiech, ješto se jim zdá, že sú pastýři stáda Božieho: papežuov, kardinaluov, biskupuov, opatuov, faráruov a jiných kněží mnohých.... Umlkli by ti bo-

hatí kněží, ješto v niem nikdy nečtú!... A tak nevědí, co jest zákon.¹⁾

Kněží tedy nevědí, co zákon Boží jest, a proto je zove zdvořilý a uhlažený Chelčický osly. Slyšme jenom co dí o slovech Páně: „Jděte do hrádku, kterýž proti vám jest, a hned naleznete oslici přivázanú a oslátko s ní: rozvázete a přiveďte mi“... „Ale ktoby duchovnie osly rozvázali, tiech nenie, leč že Pán milostivý pošle, když se slituje nad tiemi hříšnými osly. Neb nyniejšie knězie sami oslové sú, lení, strašliví, a smyslu k od-vázani málo nebo nic mají: více osly zaplétajice svazky tiež-kými²⁾

Nevědouce, co zákon Božie jest, kážou prý kněží na místě slova Božího odpolu básně, lidé prý nerozumiejí, Krista-li jim oznamujie, čili jim múdrosť nějakých dávných lidí chválé, čili se chlubí, anebo zdali je obcházejí, aby je skrze Písma o penieze sklamali.³⁾

Neumělí jsou prý kněží, a k tomu jsou i kacíři, rozsévajice bludy rozmanité, vedou prý život peský, a nešlechetný, jsou prý pokrytci, dávajice vyzváněti, když se chtějí modlití, jsou prý vlci hltaví, vydírajice na lidu zboží jejich. Tyto a podobné nešlechetnosti vytýká jim skromný Chelčický. Tak káže o nich. „Těch slepcův nyní přespříliš je mnoho, ješto pro svú neumělost a život peský nejsú hodni, aby jim kto svině pásti poručil, neřku duše ty, kterýchž jest Pán Kristus dobyl krví svú. Protož ne pastýři, ale zrádce duší jsú takoví, odstúpivše dávno od zákona čtenie Kristova... lotrovsky kromě dveří v knězstvie všedše, pro své břicho, držie lid v zpravie starých bluduov, moříce traveninami kurvy veliké⁴⁾ A tito falešní proroci osedli sobie, osady a fary... a nechodie svodit do domuov, ale musí k niem všiekni přicházeti, nevarujice se jich falše, ale kupujice od nich za penieze, a ctiece jich lež skrze vieci posvátné“... A jak prý sobě hrdě vykračují! „Sukné majie široké, pláště červené, čepice drahé, líce rumné, břicho sádelné široké... Všecka jejich práce a snaženstvie na to jest, aby shltali statky lidské lakomě, vlečky beze studu, aby kostel,

¹⁾ Kniha Výkladuov. Neděle XIII. po Trojici.

²⁾ Tamtéž. Na neděli květnú.

³⁾ Na neděli sedmú po Trojici.

⁴⁾ Tamtéž. Neděle V po Trojici.

zvony, svátosti, zemi okolo kostela a všecku svú služebnosť na penieze privedli, a rozličné šacunky na lidi vzkládali . . . Také jsú vlci hltaví, majiece ukrutenstvie vlčí pro úroky, pro desátky a pro jiné užitky tielestné, pohánějí, klnú, do vězenie sazejie“. ¹⁾ Zvláště prý ukazujie ukrutenstvie své proti křesťanuom vierným, pudí je, tlačí, vězí, pále, stínají, klnú, kaceřujie.

Poznávají se jako proroci falešní po ovoci, jest prý při nich pýcha veliká, panování pohanské, odporné chudobě a pokore Kristově, lakomstvie nenasycené, svatokupecké. Život kněží prý jest rozkošný, sytý, obžerný, opilý, kuběnářský, prázdný, práci Kristově odporný, sami prý pravdy nekáží a jiným toho mocí brání, jsúce horší, než pohané²⁾. Také prý smrdí Římská církev všicka svatokupectvím a rúháním Bohu³⁾.

Jest tedy podle náuky Chelčického papež neumělý, jsou kardinálové, biskupové, faráři a kněží neumělí, nad to vedou život peský, rozseývají bludy, jsou kacířové, dřiči lidu, ožralci a pijani, zdali možno, aby oni měli klíčov aspoň v tom nuzném smyslu, jak vykládá moc klíčův Kristem Panem církvi svěřenú dotčený reformator?

Odpověď, kterou dává Chelčický zní: že nikoliv! Neboť k tomu jest umění, čili znalost zákona Páně nevyhnutelna a té oni nemají. Jest k tomu nevyhnutelná pravověrnost a Římští kněží jsú kacíři. Jest k tomu nevyhnutelna svatost života, a Římští kněží jsú svatokupci, kuběňáři, smilníci, opilci a t. d. Oni tedy klíčův nemají.

Slyšme jenom výrok jeho: On dí: že kněží St. Z. měli jsú moc, rozeznati, kto jest malomocný, ale že nikoliv jsú moci neměli, očisťovati. „Taktěž i N. Z. kněžstvo má moc, aby rozeznalo mezi hříchem a nehříchem, ale nemají moci, aby koho vyčistili v duši od hříechu, a čistého, když chtí, aby učinili nečistého. Nebo sám Buh tu moc má, aby hříechy odpúštěl a vyčistil duši od poskvrny hříechuov skrze zaslúžení smrti Kristovy“. Avšak i k rozeznání mezi hříchem a nehříchem třeba

¹⁾ Tamtéž. Neděle osmá po Trojici.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

kliečův umění: „aby skrze ně zavierali (kněží) nebeské královstvie zlým, a otvierali dobrým. A toho klieče jinde nenie, leč v Zákone Božiem . . . Ale že tých kliečov nemajie svatokupci, jenž jsú najvětší kacieři; ani kuběnáři, ani slepí a poběhlí od Zákona Božieho, kliečuov požíevají v zámyslu papežském.“¹⁾ Nemají prý tedy kněží Římští kliečuov, a lid tolik zastaralý blud drží v ukazování se kněží. Důkaz na to jest prý ten: 1. nebo prý po zpovědích i po všech po těch pokáních falešných, po postech, po přijímání těla Kristova, vždy nepřestávajie nové hříechy na staré přidávati. 2. Kdyby kněží měli klieče umienie a požíevali jich, museliby všem zavřieti královstvie nebeské, kteří nechťi hříechův po zpoviedi ostati.“

Chelčický neměl ovšem ani tušení jak nerozumných tuto důvodův podal, žeby knězi Římští kliečův umienie neměli: neboť byl-li důkaz o tom, žeby tak bylo v té okolnosti, že kajícníci po zpoviedi zase hřeší, nesměl-by kněz nikdy nikoho rozhřešeti, lečby jemu Bůh zjevil, že kajícník nejenom pro praesenti opravdově lituje, ale že setrvá v kajicnosti až do smrti. Chelčický však jinde sám dí, že jest možná nabytou milost zase ztratiti, následovně poráží ho samo učení jeho, že klamně za to měl, žeby kněží neměli klíčuov, poněvadž jich kajícníci po zpovědi zase hřešivají.

Zpověď u kněze vierného jest ovšem prý človieku hřešnému potřebna i užitečna, aby jemu zprávu dali, kterakby miel za hříechy pokání činiti²⁾: avšak zpověď kněžím svatokupeckým, rozhřešování i pokanie od nich uložená jsú viece Bohu rúhání, nežli pokanie, aby na nie bláznivý lid spoléhaje s velikým ubezpečeniem beze strachu na zatracenie pospiechal.³⁾

Nenie-li tedy kněze rozumného a vierného, nenie bezpečné nižádnému otevřieti svědomí svého, zvláště ne kněžím svatokupeckým, pyšným a slepým.⁴⁾

Pečlivý Chelčický dodává i to nebezpečenství: kterak jsú kněží mnohé panny, vdovy a ženy dluhým svým na zpovědích šeptáním zklamali a mnohé lidi s víry svedli, kalich Božie jim

¹⁾ Kniha Výkladuov. Neděle XIV. po Trojici.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Tamtéž.

za kacieřstvie položili, kázání slova Božieho jim jako blud položili¹⁾).

Jinde tvrdí Chelčický podobnými slovy: že kněží Římští kliečuov nemají: Ke slovům farizeovým: Postím se dvakrát do týhodne, totiž ve středu a v pátek, přidává zpupný Chelčický jako Matce Boží na potupu: „By byl přidal: V sobotu k Matce Boží, bylby se sjednal s mistry Pražskými. A na to dí: že jako kněží starozákonní, tak berú i nyníjší desátky a na tom jim není dosti: „i všecku svú služebnosť speněžili. Ale byl tento zákonník lepší než nyníjší v tom: že dával desátky ze všeho: ale tito nedávají, než berú ode všech. Táž viera dnes jest, kdyžby človiek hriešný týmž řádem k Bohu se obrátil, před ním hříechy své vyznával, a srdečně jich s pokorú želel, žeby našel spieše u Boha milost, nežli zpoviedaje se nyníjším svatokupcuom, a jiným zmatečným svuodcuom, ješto jsú sami plní hříechuov a bluduov. A zjevně na tiech zpovědiech svodí lid od viery: Římané krev Boží jim tu tupí jako blud kacieřský. A najviece, kdyžby kto nemohl mieti knieze takového, aby jemu bezpečně své svědomie mohl zjeviti a pravú radu od nieho přijíti, muož bezpečně ty mietečnieky opustiti: k samému Bohu se obrátiti, a vyznati před niem své hříechy, želeti jich do smrti a úffati jemu samému, že je jemu odpustie, jako jest odpustil tomuto zjevnému hriešníku (publikánovi) beze všech tiech knieží svatokupeckých.²⁾

c) S učením Chelčického o moci klíčův těsně souvisí otázka: co as držel o odpustcích a zdali je zamítal čili nic. Majíce na zřeteli: že nechtěl Chelčický připustiti, aby měla církev moc, skutečně a v pravdě odpouštěti, můžeme již z předu tvrditi, aniž bychom měli před sebou náhledy jeho stran této otázky, že as sotva přisvědčuje tomu, žeby bylo v moci církve odpouštěti časné tresty a pokuty, jimiž býváme vázáni po odpustěné vině hříchův.

Neumím však říci, zdali bylo učení o odpustcích Chelčickému dosti jasno, neboť čtouce jeho strašné filipiky bezděky se domyslíme, že ovšem často slýchával bušiti naproti odpustkům, snad že Husa samého, ale nevěděl as, coby vlastně do

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž. Neděle XI. po sv. Trojici.

sebe obnášely. Slyšme některé náhledy jeho o odpustcích. On dí:

α) že sobě Antikrist t. j. papež, přivlastňuje moc Boží, žeby mohl koho chce zatratiti a koho chce spasiti, a že rozepisuje milostivá léta a slibuje v listech svých všech hříechuov a muk zbavení. Tak píše Chelčický, anižby sedláčkům, jimž kázal, vyložil, že není možná podle učení papežuov míti promínutí časných pokut za hříchy, leč bychom pravým a upřímným pokáním odpuštění hříchův a věčných trestů obdrželi. Antikrist má prý, tvrdí Chelčický, dvoje činy, skrze něž vylévá svůj duch jedovatý na svět odporný Kristovi. „Jedny činy má, ježto ze své moci uvodí. Přičet sobě moc Božie a moc Jesu Kristovo, aby tú mocí mohl lidi spasiti a které chce, aby zatratil, aby mohl rozličných svátostí znovu posvěcovati a v tiech... aby svietu spasenie uložil... a nad to, jsa bohem, mnohotvárné milosti na svět vyléval, tak jako obdarovanie Božské, maje tolik moci jako Kristus, aby mohl všemu svietu hříechy odpustiti, a na onom svietě muk je pekelných zbaviti ten sviet, který se hříechuov nekáže... To vše Antikrist za penieze odpúštie bez opravenie života tiech, kterých hříechy odpúštie a má, moc dávatí list na hřešenie svobodné za sedm let, neb za kolik kto chce, aby hřešil kterýmikoli ve dne i v noci neléhaje a když vydržie léta toho hřešenie, aby se zpoviedal kniezi, kteréhož sobě volí, ten aby jeho rozhřešil mocí papežskou tiech všech hříechuov podle zápisov, který list od papeže svědčí. Pak má moc Antikrist, rozdávatí milostivá léta; a přidávati k tiem létóm všech hříechov a muk zbavenie, a k tiem odpustkóm povolati pudí, aby ze všech krajin šli na púť, chtiece milostivého léta požiť, a svým dušem spasenie nalezti. Taktéž má moc k rozličným kostelóm, kdež apoštolé jeho chtie, a zlatých jemu podadie, tuť jim odpustky vydá od hříechov i od muk, a ihned se púť slavná počne, a šacovanie lidí o penieze... jakož prý vznikly po Čechách i po Moravě“.¹⁾

Chelčický nahromadil zde množství důkazův, že buď svévolně přikládal papeži, a církvi katolické: žeby ona rozdělavajíc odpustky, tímž odpouštěla hříchy i nekajcníkům, ano žeby dávala výsady a svobody skrze odpustky své ku hříchům na

¹⁾ Zpráva o tiele Božím. kap. 30.

sedm anebo více let, což jest ovšem tak očividnou lží, že ani toho hodna není, abychom jí vyvraceli; anebo že nevěděl do-
prosta, coby odpustky obnášely. Žeby však byl vědomě lhát,
a podle toho jako podvodník jednal, toho nechťejí připustiti dobří
přátelé jeho učení i neučení: a proto nezbývá, leč říci, že Chel-
čický, mluvě o odpustcích ani nevěděl co mluví. Toho, že od-
pustky a zlořády, jež se s nimi zde onde děly, v jedno shrnuje,
nedotýkám, jen toho zamlčeti nemíním, že tak jest byl způsob
vezdy a jest a bude při všech tiech, kteří zápolili s věrou kato-
lickou. Udělali sobě nejprvé o své ujmě z katolických článkův
víry nestvůru, a pak proti téže nestvůře, kterou sobě sami, ne-
znajíce plně článkův víry, ustrojili, počínají svůj vražedný boj.
A takovémuto cechu náležejí netoliko četní literati pokoutní,
ale také kdožby uvěřil i mnozí, kteří se svojí vědou vychlou-
bají, a doktory a profesory se nazývají.

β) Takto rozkládaje mohl Chelčický arci tvrditi, že se
skrze odpustky dává všecka volnost, a všecka svoboda, aby
mohli lidé s sebou dělati, cožby chtěli, že tedy papež rozdávaje
odpustky, dává výsadu ku konání nepravostí všech. Slyšme
jenom, jak sobě vede naproti moci papežově. „Antikrist sobě
plete odpuštění nepravie, kteréžto sobie Buoh ostavil . . . Anti-
krist tak odpúštieje Bohu se rúhá a lidi oklamává . . . Jediný
Beránek tu moc má, neboť on jest umřel za hříechy, a vie,
komu odpustiti . . . Protož Antikrist nemuož dávatí tiem oby-
čejem odpustkuov ani jiných milostí Božích . . . té moci nemá,
ani práva k tomu. Také nezná človeka založenie, kterak jest
zpuosoben čili k menšie milosti, k menšiemu-li odpuštenie
hříechu“¹⁾. Jest prý tedy proti Kristu dávatí milostivé léto,
oznamovati odpustky za zlaté a svobodu hřešiti, kterými chtie
hříechy (!!!). A potom, který se nahodie kniez, aby je mohl pa-
pežovou mocí rozhřešiti toho, jenž sobie kúpil u nieho svobodu
hřešenie²⁾.

γ) Chelčický mohl líce po svém způsobu odpustky říci
a tvrditi, že jsou ony lživé, neboť kdyby byly odpustky odpu-
štěním hříechuov i těch nejtiešších, a to beze vší lítosti před-
chozí při těch, jimžto se odpustky udělují; kdyby se jimi dá-

¹⁾ Sieť viery. II. kap. 28.

²⁾ Tamtéž. Kap. 29.

vala svoboda ku hřešení; pakby věru nebylo nic lhavějšího, ano nic podvodnějšího, nežli odpustky, a mělby pravdu dotčený reformator, když takto sedláčkům kázal: „Ale Antikrist, syn ďábluov a človiek hriecha, syn zatracenie na to jest přišel, s velikú mocí tohoto svieta v údech svých pokrytých duchovních, aby proti Duchu sv. (jenž trestká hříechy) odpornie všecky hříechy rozsíl, ustavil, vymlúval, i bránil jich, aby z nich sviedomie nemieli, aby v nich pochleboval. A protož jest jemu dáno jméno človiek hriecha, neb on jest počátek, kořen a rozmnožitel všech hříechuov a ohavností na svietie. A on jest sňal hříechy svieta aby nebyly, ale aby se obrátili (!!!) hříechové v ctnosti, v řády, v slušnosť a poctivost... Tak že již zriedko co nalezeno muož býti hříechem. Pakli co Antikrist za hříech mieti muož, to sniemá pokániami falešnými a mnohým posvěcováním lživým, odpustky za penieze prodává, odpuštění všech hříechuov a muk zbavenie a tak otvierá svobodu k hřešení skrze ty odpustky a pokání falešná z jeho moci uložená. Protož duch lživý Duchu sv. odporný jest v ústech všech kněží Antikristových, ustavuje na svietie hříech, ale Duch sv. treskce sviet pro hříech.¹⁾ Tak Chelčický. Ješto však jest zjevná nepravda, žeby odpustky tím byly, zač je Chelčický svým sedláčkům prodává: jde zajisté na jevo, že bezdůvodně a naproti všemu řádu zlehčoval papeže i duchovenstvo katolické církve.

ě) Jsou-li odpustky papežovy tím, zač je vydává Chelčický, pak má ovšem pravdu, že jest papež se svými kardinály širokú cestu otevřeli do pekla. „Papež s kardinály širokú cestu otevřeli sú do pekla skrze milosrdenstvie Božie, skrze rány Jesu Krista, činiece všecky hříešnieky účastny umučenie Kristova v svých odpuštěních prodávaných za penieze, praviece velikú štědrotu Kristovu u prolitie jeho Krve, že jedínú krve své kropí mohl jest vešken sviet vykúpiti, a že pro velikú lásku, kterou jest miel k nám, dal jest s sebe všecku krev vytočiti, a tu krev dal jest u poklad cirkvi svaté a tiem pokladem vládne papež se svými kardinály, jenž jest hlava cirkve svaté. A on jako múdrý otec, z toho pokladu vydává odpustky, a mnohé milosti cirkve svaté křehkým lidem, ješto nemohú bez hříechu býti, aby z milosti Kristova umučenie měli za sto zlatých odpuštění všem

¹⁾ Kniha Výkladuov. Na neděli IV. po Velikonoci.

hříechom a muk zbavenie i toho kostela na všetky hody do roka. Taktéž listy dávajie s mocí papežskú, aby je mieli u sebe, a hřešiece niekoľik let i dadie kniezi, aby mocí papežovú rozhřešil je toho všeho, což sú ta léta hřešili“¹⁾. Tak Chelčický. Za tím pravda jest a byla, že údělem odpustkuov se množila kajiecnost a ta vede i podle Chelčického do nebes a nikoliv do pekla; a proto jest bezdůvodné rčení, žeby odpustky udělené podle řádu byly branou do pekla.

Chelčický tedy, jakož vidno, zamítal odpustky a moc, jich udělovati, jakož vyrval po svém způsobu církvi moc kliečuov. On tak čině jednal na základě tom, že církev nemá té moci ukládati pokut za spáchané hříchy, že nemá moci, odpouštětí hříchův; avšak učení Chelčického nesouzvukuje v tomto směru s učením jeho o obcování svatých²⁾, z něhož zajisté jde, že ma církev Boží duchovní poklady, ačkoli Chelčický sobě odporen jsa z duchovních pokladův církve Boží sobě tropí posměchy.

4. O svátosti svěcení kněžstva.

1. Pět svátostí čelí v církvi Boží k jednotlivcům, aby spása jejich se zakořenila, aby byli pro nebeskou říši obrozeni, aby byli na cestě ku bráně věčné sílení proti nepřátelům spasení zevnitřním i vnitřním, aby byli jsouce údové rodiny Boží také pokrmem Božím, tělem a krví Páně živeni; aby jestliže se byli s cesty ku bráně nebeské vychýlili, Boha opustili, a s marnotratným synem pobloudili, zase kající byli a Bohu, jemuž jsou byli odcizeni a oderváni, zase navraceni; a konečně v poslední době své silou posledního pomazání, byli posílnění, utěšeni, zbytkův hříchův zbaveni, pokudžby byli k rozvolnění takovému přispůsobeni, a tou měrou, aby v naději očekávali, že uvidí usmířeného sobě Boha.

Dvě svatosti však směřují více ku dobru a prospěchu a ku potřebě obce církevní, čili sboru věřících, a to jsou svátost svěcení kněžstva, a svátost stavu manželského.

¹⁾ Řeč sv. Pavla o starém člověku.

²⁾ Viz Monografii dokt. Lenze „Učení Chelčického o očistci; pag. 60.

Chelčický klade svátost svěcení kněžstva na místě čtvrtém řka: „Čtvrtá svátost církve jest řád kněžský“, protož vyličíme zde nejprvé učení církve Boží o svátosti svěcení kněžstva a pak připojíme náhledy Chelčického o téže svátosti.

Přihlížejíce ku řádu kněžskému rozeznáváme a) stav kněžský (ordinem), a b) obřad, jímžto osoby, jichž se týče, bývají na kněžství svěceni, a stavu kněžskému přivtělování (ordinatio).

Podle toho dlužno se šířiti o řádu kněžském, pokud máme na zřeteli stav, a o témže řádu, pokud čelíme k obřadu, jímžto se děje svěcení na kněze.

Ohledně prvního učí katolická Církev: že se liší z vůle Páně stav duchovní ode stavu laikův, a že Kristus Pán ustanovil viditelný a zevnitřní řád kněžský, a to učení hlásá tatáž církev naproti Lutrovi, a jeho žákům, kteří od katolických theologův tíženi, kdeby vlastně před Lutrem ta jejich nová církev byla, odpověděli: že nebyla Kristem Pánem ustanovena církev zevnitřní a viditelná, alebrž pouze vnitřní a neviditelná, a s tím jest ve spojení jejich tvrzení, že Kristus Pán neustanovil nižádného kněžství viditelného, alebrž že jest ono neviditelné a přidali: že vlastně každý pokřtěný jest již silou křtu knězem Páně. Reformatoři tito takto odpovídajíce ovšem přehlédli, že jsou jestli se to tak má s kněžstvím, vlastně všichni křesťané silou křtu kněžími, a že jest tedy podle viditelných osob křesťanův také viditelné kněžství.

Církev katolická učí tudíž naproti těmto reformatořům i že ustanovil Kristus Pán viditelnou církev, i že ustanovil kněžství viditelné. Že ustanovil Kristus Pán viditelnou církev jest tak očividně v Písmě svatém obsaženo, že se až diviti musíme, že mohl Lutr nalézti někoho, jenž uvěřil jemu! Vždyť pak mluví Kristus Pán zřejmě o církvi, slibuje Petrovi, že ji vystaví na skále, k ní odkazuje věřící a velí, aby jí poslouchali, a dokládá: že ten, jenž by jí neuposlechl, bude jako pohan a publikán. Všecka tato slova Páně nemělaby základu nižádného, kdyžby byl chtěl míti církev pouze neviditelnou.

V této viditelné církvi své ustanovil Kristus Pán svatovládu. Svatovláda z posvěcení (hierarchia ordinis) se skládá

z biskupův, kněží a jáhnův; svatovláda s pravomocí, (hierarchia jurisdictionis), se skládá z nástupce sv. Petra v primatu církevním, z biskupův, kněží a jáhnův. A toto všecko, což tuto jest řečeno, bylo vezdy učením katolické církve, tak že nikdo není s to důkazův podati, žeby snad po Kristu Pánu bylo doby, v nížby nebylo bývalo biskupův, kněží a jáhnův, a kdeby jednota církve Boží nebyla shledávána ve viditelné hlavě církve Kristem Pánem ustanovené.

Odtud jde že byla církev ihned v prvním počátku svém societa nerovná, že societa církevní se nikdy neskládala ze samých laikův, a že od těch dob, kde křtem svatým byli lidé církvi přivtěleni, ihned duchovenstvo od laikův se lišilo, ješto onomu dal Kristus Pán správu církve své, těmto však uložil, aby svatovládě byli podřízeni.

Řád biskupův, kněží a jáhnův jest původu Božského, a biskupové jsou z vůle Boží vyšší důstojnosti, nežli kněží: neboť to jisto jest, že tak a jinak bylo od nepaměti v církvi Boží držáno, a že od nepaměti toho nebylo, aby někdo jiný z kněží, leč jen biskup směl na kněžství světiti.

To tedy jest v krátkosti učení církve Boží o řádu kněžském, pokud máme nu zřeteli řád tento jakožto stav kněžský. Pomijíme zde všech otázek theologův dalších.

Prohlédajíce však k řádu kněžskému, pokud jest obřad, věříme s Církví katolickou, že jest svěcení na kněze svátostí, a díme, že jest svěcení na kněze svátostí N. Z. Kristem Pánem ustanovená, kteroužto ten, jenž se na kněžství světí skrze vzkládání rukou biskupa a jeho modlitbu, službě církevní se přiděluje, moc svatou a zvláštní milost obdržuje, aby úkony bohoslužebné platně a ku prospěchu své duše a ku spáse věřících vykonával.“ A toto není věru těžko na základě Písem sv. vyrozuměti. Vímeť zajisté, že Kristus Pán obětoval při poslední večeři, a to vlastní tělo své a krev svou¹⁾, a velel, aby, co On právě činil, také Apoštolé na jeho památku konali. Ale On obětoval, konaje úrad kněžský, následovně dal také Apostolům svým, dada jim rozkaz konati úkony kněžské, kněžskou moc. Ustanovil tedy Pán náš, aby byli Apoštolé kněžími a velel,

¹⁾ Viz Monografii mou. Učení Chelčického o Eucharistii. Pag. 88. seq.

aby vezdy byli, kdožby na jeho památku tělo a krev jeho obětovali; a můžeme zajisté s důvodem říci, že Kristus Pán, svěřiv Apoštolům kněžství, netoliko moc kněžskou jim dal, ale také milostí svou je obdařil, by povinnosti stavu svého věrně ku spáse své a věřících vykonávali. Nečteme ovšem, žeby byl Kristus Pán, ukládaje na Apoštoly břemeno kněžství svého, užíval znamení viditelného, avšak také víme: že nebyl on v údělu moci kněžské a milosti k úkonům kněžským potřebné vázán znamením viditelným.

Avšak jisto jest, že měli Apoštolé rozkaz od Pána Ježíše, jakby měli na kněze světití a na biskupy nástupce své a jakby měli světití na jahny. Čtemeť v písmě sv. (Skutk. ap. 13, 1—4.), že Pavel a Barnabáš byli vzkládáním rukou posvěceni, a sv. Apoštol zřejmě dí: že s tímto vzkládáním jest spojena milost I. Tim. 4, 14. a II. Tim. 1, 16.

Přesný výklad Písem Božích o tom, že jest svěcení na kněžství svátost, dává nepřetržitá ustavičná tradice. Vždy bylo takto v církvi držáno, i v té dávnověké nerozdělené církvi; a proto jest naproti pravdě, naproti vědě a naproti veškeré dějepisné zkušenosti, žeby byl Kristus Pán svátosti svěcení na kněžství neustanovil, a že k tomu, aby někdo vykonával úkony duchovní mezi křesťany, nic jiného zapotřeby není, leč jen, by k úřadu tomu byl povolán a zvolen, buďže vladařem, a nebo lidem. Ovšem že za dávných dob bývali ti, kdož měli býti kněžími, voleni od kněží a lidu, ač ne vezdy tak se dělo; avšak, když jest byl někdo zvolen, následovalo svěcení jeho. Bez svěcení na kněžství nebyl nikdo a nemohl býti v řadách kněží.

Jest tedy na jisto svěcení na kněžství svátost; a o tom nikdy nebylo v církvi pochybnosti nižádné.

Jsou však tři řádové v kněžství, jáhenství, kněžství a biskupství, o nichžto na jisto víme, že jsou původu Božského, a proto díme s bohoslovci katolickými, že svěcení na biskupa jest svátost, a podobně i svěcení na kněze a na jahna, ale tak že svěcení na jahna jest přípravou ku kněžství, svěcení však na biskupa a na kněze jest rodem svým ač ne druhem svým svátost jedna, tak že toto trojí svěcení jednotu tvoří, a není zapotřeby říci: žeby bylo více svátostí než toliko sedm. Bellarmin přihlížeje k této okolnosti takto dí: „*E p i s c o p a t u s u n u s e s t o r d o*

cum presbyteratu genere non specie, diaconatus vero est praeparatio ad unum genere sacerdotium; et ita non est necesse numerare ob eam causam plura sacramenta quam septem sacramenta". Sv. Tomáš bera zřetel ku téže svátosti, podobným způsobem ji vykládá. In IV. D. 24. q. 2.

Přisluhovač této svátosti, jest pouze biskup, takžeby posvěcení na jahna a na kněze, a na biskupa bylo neplatné, kdyžby někým jiným než biskupem udělováno bylo.

Hmotnost této svátosti jest na Východě i na Západě „vzkládání rukou biskupských“, a „modlitba“ spojená s tímto vzkládáním jest forma.

Svátost svěcení kněžstva působí přede vším milost, kteroužto ti kdož jsou svěceni, obdržují moc učiti, svátostmi přisluhovati, a církev řídit; nebo-li jak církevní jazyk dí: Qui ordinantur accipiunt potestatem magisterii, ministerii et regiminis.

Druhá milost, jížto obdržují, kdož jsou svěceni, činí je spůsobilé, aby hodně ve prospěch svůj vlastní, a ve prospěch věřících svatý úřad svůj vykonávali.

Konečně působí svátost tato i nezrušitelné znamení, tak že ten kdož byl platně vysvěcen, nikdy nemůže býti laikem, byť i sebe více se snažil, ano nezrušitelné znamení toto bude ho následovati i na onen svět. Odtud jde, že moc odtud nabytá, pokud vychází z posvěcení, nikdy ztracena býti nemůže ani těmi nejtěžšími nepravostmi, ani kacířstvím ani odpadlictvím, tak že platně křtí biskup i kněz i jáhen, platně posvěcuje na oltáři eucharistie kněz i biskup ve hříchu smrtelném, v kacířství a nevěře tonoucí a platně světí biskup, byť byl i kacířem, a nevěrcem.

To jest v krátkosti učení katolické o svátosti svěcení kněžstva.

2. Vyličivše však pravověrné učení církve Boží, vizmež jaké a náhledy Chelčický o této svátosti předkládá.

Svrchu bylo řečeno: že jest rozdíl mezi řádem kněžským a obřadem, jímžto ti, jichž se týče bývají přivtělováni stavu kněžskému.

Chelčický jest za jedno s katolickou církví ohledně řádu kněžského, pokud učí, že liší stav kněžský od stavu laikův; a takto učil na jisto Chelčický, neboť

a) Chelčický věřil, že Kristus Pán ustanovil oběť viditelnou, mši svatou a proto věřil také, že ustanovil viditelný řád kněžský, jenž se z vůle Páně liší od laikův. Odtud přikladá také

b) tomuto kněžskému řádu jedině a výlučně moc, posvěcovati Eucharistie. Slyšme jenom, jak svůj rozum dává na jevo „Protož když na oltáři bývá v oběti posvátné, tu se znova nerodí, ale v rukú kněžskou spolu se činí s tú svátostí, kterou kněz v rukú drží; ač kněz služebně s věrú s modlitbú posvěcuje svátosti vidomé, ale Buoh svú mocí činie to, aby tu tielo Kristovo spolu s tú svátostí v jednu oběť bylo spojeno¹⁾. Chelčický dává tuto na srozuměnou, jakby mělo býti držáno o velebné svátosti, zdali se totiž děje proměna chleba a vína v tělo a krev Páně, anebo zdali se činí, aby byl Kristus Pán na oltáři přítomen beze vsí proměny, spolu s chlebem a vínem, jak tomu chtěl John Viklif a přiznává se ku náhledu Viklifovu, avšak nikolivěk nezapírá, žeby kněz tu moc měl aspoň služebně působiti, by bylo spolu na oltáři tělo Boží. A opět dí dotčený Chelčický, mluvě o modlení této svátosti, čili o tom, zdali jest dovoleno, klaněti se Kristu Pánu na oltáři: „Tu jistotu má mieti k modlenie človek rozumný, poněvadž přílišné množstvie městězov bludných děje se v kněžích rozličných o vieru tiela Božieho, ješto bôh s jich bludem nečiní tiela Kristova, jichž se má pilně stříeci, aby k jich činóm odděleným nepřidával viery své, ... ale pravých se drže, aby pak rozumiel tielu Božiemu v obieti posvátné, že ta obieť posvátná nenie sama o sobie skryté tielo Kristovo, nebo té dvě věci spolu se činíta, aby tu skrze vieru smyslel človek o tielu Kristovu, že jest tu přítomné pod prikrytím vidomé svátosti podle smlúvy Pána Ježíše, že on tak sám poddal tiela svého k jedení, učiniv je spolu s tú svátostí chlebnú a tak ustavil a poručil Apostolóm, a oni jiným přítomným a vierným kněžím, aby tak mohlo ostatí lidem tielo Kristovo k užitku a jeho krev pod krytím svátostí vidomých

¹⁾ Zpráva o tielu Božím. Cap. 7.

chlebných a víných, jenž sú pokrm a nápoj přirozený, aby s nimi mohli jiesti spolu chléb živý, jenž s nebe sstúpil“¹⁾.

Jestliže tedy, podle rozumu Chelčického, dal Kristus Pán Apoštolóm a jich nástupcóm vierným kněžím moc, by posvěcovali těla Božího, jde na jevo zřejmě, že řád kněžský od laikův rozlišoval.

c) Avšak jiná věc jest, zdali věřil, žeby biskupové byli z ustanovení Božího vyššího důstojenství, nežli prostí kněží? Zdali věřil, že se skládá svatovláda z vůle Páně z biskupův, kněží a jahnú? Já nedůvěřuji sobě, o věci této úsudku rozhodného vynésti, abych snad nepřiložil Chelčickému, čehož on nedržel, anebo snad upíral, žeby byl věřil, což za pravdu měl. Mohlo by se ovšem říci, že as nechtěl míti rozdílů mezi knězem a biskupem podle ustanovení Božího, as tak, jako se domýšlel mistr Jan Hus, neboť čteme v jednom spisu jeho: „Ten (Kristus Pán) zde jsa v tiele posvietil jest dvanácti a sedmdesát a dva kněží a poručiv jim stádo své, kteréhož byl dobyl krví svú, poslal je kázat na vešken svief čtenie sveho“.²⁾ Zde zajisté klade Chelčický 12 Apoštolův na roveň s 72 učenníky, o nichžto se domníval, žeby oni byli na kněžství posvěceni od Krista Pána; avšak on přece rozlišuje od sebe 12 Apoštolův od 72 učenníkův, a tak bychom aspoň poněkud směli doufat, že v tomto směru nevybočil Chelčický z obecné víry. Než jistoty o tom nemám nižádné. Záci Chelčického, Čeští Bratři měli arcibiskupy i kněží i jahny, po způsobu svatovlády katolické; a já myslím, že jednali v tom podle naučení Chelčického. Chelčický mluví aspoň zřejmě o biskupech, kněžích a jahnech ve svém spisu o sedmi svátostech, zdali však by bylo toto roztržení z vůle Páně, tamtéž nedokládá.

Řád kněžský jest tedy podle navedení Chelčického původu Božího, avšak co jest říci o obřadu, jimžto bývají na kněžství svěceni, kdož se stavu kněžskému přivtělují? Věřil Chelčický, že jest svěcení na kněžství svátost? Věřil s katolickou Církví? A jestliže se lišil, jaké jsou jeho rozumy o této svátosti?

¹⁾ Tamtéž. Kap. 13.

²⁾ O trojiem lidu řeč, „o duchovních a o světských.“ Rukopis kapitoly Svatovítské. D. 82. 4.° L. 102. a)

Vyslovujeme ihned zpředu: že Chelčický dí zřejmě, „žeby řád kněžský byl svátostí“, avšak jeho výklady jsou na výsoť zmateny, a kde jest jasný, tu jest na jevu, že se různí až nad hlavu od katolické víry a že jest zcela zaniklý ve Viklifismu.

Než slyšme jeho rozumy! On dí: Čtvrtá svátost jest řád kněžský, o kteréžto svátosti jest nám tiežká řeč pro mnohé zaprázdňenie, nebo v niekteré stranie mohloby mnoho poctivého mluveno býti o tom řádu kniežském, a z jiné strany mnoho potupného, tak že ten řád nemohlby řečen býti svátost cirkve svaté, ale hříech a všeliká ohavnost a poškrvna cirkvi svaté, a v té stranie by cirkve sv. šťastna byla, by se ta svátost na zemi nikde neukázala. Nebo tak silně diabel nižádnú stranu nemuož povstati proti cirkvi svaté, jako skrze ten řád kniežský Ale zase tiemto hybe, aby ten řád za svátost cirkve sv. držán byl, a to jako viera a potrebná. Pravdie o tom neodpierajiece máme znamenati, kdo tiem hybe?“¹⁾

A kdo jest jenž tímtó hýbe? „Ne ten, jenžto posviecuje cirkve svatú skrze ten řád kniežský, ale ten, jenž hledá zveleben býti v cirkvi svaté skrze ten řád kněžský. Protož při tom řádu vystřiehajiece se rozumuov tiech lidí pyšných, máme držeti, že s rozumnými příčinami podle Písem má býti řád kněžský mezi křesťany, a že jest svátost anebo znamenie sv. věci, a že jest z příčiny ku posviecenie cirkve svaté.“²⁾

Až dotud není, cožby nemohlo obstáti oproti sv. víře, neboť nic není závadného říci, i že kněžský řád jest potreben, i že jest svátost nebo znamenie svaté věci, i že jest potreben ku posvěcení cirkve, ovšem že z vůle Páně, neboť jsou svátosti, jichž bez kněze naprosto nelze míti z téže vůle. Chelčický k tomu dokládá, že ovšem „sudie, by kněží samotní byli ku posvěcení cirkve“; a i v tom není ničehož, cožby bylo proti víře, neboť není soudného katolíka, jenžby tvrdil, že kněží jedini vedou ku svatému životu věřící, neboť povinnost ta víže věru všecy, kdož mohou jiných ku svatosti napomínati a je řídit; ano i to není proti pravdě, žeby kněz zlý nebyl ku posvěcení cirkve Boží, neboť on jest jí v pravdě ku velikému pohoršení. Avšak Chelčický udáváje příčiny, pročby nebyli kněží samotní

¹⁾ Tamtéž. L. 167. a) až 167. b) O sedmi svátostech.

²⁾ Tamtéž. L. 167. b) O svátostech.

ku posväcení cirkve jíž se vychyluje z učení katolíckého, neboť dí: že prý někdy jich není a někdy prý sú zlí. „Kdyžby samotní a upříemní ku posväcenie cirkve Pánie byli, tehdyby přestala posväcenie cirkve sv., kdyžby se nedostalo kniežie, a opiet kdy sú zlí takéžby bylo. Nebo skrze zlé nižádné posväcenie nepatří cirkvi svaté. Nebo psáno jest, kto je sobie zlý, komu jinému ten muož býti dobrý? A od nečistého, co se čistí, a od lháře která pravda poviedena bude? A když sú mnozí kniežie nečistí a bludy zprznieni, kterakby oni posvietili cirkve svatú? Ale dobří z příčiny sú ku posväcenie cirkvi svaté svatým příkladem, a pravým naučením a službú“¹⁾.

Zlý tedy kněz neposvěcuje podle Chelčického nikterakž, ba ani ne-naučením, ani službou t. j. rozdáváním sv. svátostí, neboť jsouce zlí, jakby bylo lze, aby posvěcovali?

Kněžský rád jest svátost, ale kdo jí uděluje? Chelčický zle se zlobí na papeže, že prý se domnívá, by v něm jediné byla moc svěcení kněžstva: „Protož posväcenie kněžstva má jediné v niem svú moc... ale jiné zamítá kteřížby kalich dávatí chtíeli, aneb čtenie proti niemu kázali... A že on toliko hlavních knieží posvěcuje a oni pak menších sebe a ti od hlavy moc majíe, aby v nich mohlo odpuštenie hříchlův niekterých neb všech býti. A z té moci svietí kostely, oltáře kerchovy, ornaty, kalichy a jiné věci k službě připravené. Pak posvěcují pokrmuov, masa, vajec, sýruov, mazancuov, beranezuov, ornaty, kalichy a jiné věci k službě připravené.“²⁾ Chelčický mate zde, jak se zdá, pravomoc ku řízení věřících s mocí kněžskou. Kdyby mínil tu prvou, vtíral by papeži učení, jehož při něm nikdy nebylo, jakoby moc kněžská byla na papeži závislá, takžeby neplatna byla všecka služba kněžská bez jeho dovolení; mínil-li by tu druhou, tvrdilby že výlučnou moc na biskupa světiti sobě papež klamně přikládá, a vtíralby opěť papeži, čehož on nikdy neučil, avšak dávalby tímto na jevo, že ti hlavní kněží (snadže biskupové) mají moc na kněžství světiti, a to buďže na biskupa anebo na kněze, anebo na jahna, a tímby osvědčil, že v učení o tom, kdoby byl přísluhovatelem svěcení na kněze, věřil se starobylou cirkví.

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Sieť viery II, kap. 28.

Avšak byť se byl zde nikterak nelišil Chelčický od starobylé víry, liší se přece i v otázce o přísluhovateli i přijímateři této svátosti. Žádáť on, aby ten, kdož má býti vysvěcen, byl předzřízen a vyvolen od Boha, neboť jinak nebyloby možná, aby byl pravým biskupem, knězem a jahnem. „Ale k tomu, aby kto byl pravým biskupem, neb kniezem, anebo jahnem, tak potřebné jest Božie vyvolenie, že nepředejde-li to, nebude pravý biskup ani kniez ani jahan, kterýžto nevyvoluje jedné samy hodné, kteréžto vyvolenie Božské nezáleží na lidském volenie, ale volenie lidské podle řádu Apoštolského jest z přičiny potřebné netoliko dobrým ale zlým obecné, při niemžto tyto věci sú potřebny: modlenie, puost, a pilné ptanie, po hodnosti toho, kto má volen býti“.¹⁾

Avšak kdož může věděti, koho jest zvolil Bůh ku životu věčnému? Koho On nezvolil a nepředzřídil, byť byl od lidí volen, marná jest volba jeho, neboť on nikdy v pravdě nebude biskupem, nebude knězem, nebude jahnem. Podle toho by arci šel na jevo důsledek ten, že nemá býti nikdo na biskupství, kněžství anebo jahanství svěcen, lečby bylo zjeveno samým Bohem, že ten, jehož se týče, jest v počtu vyvolených. Toho také dotýká Chelčický, a praví: „A ta řeč veliké upriemosti jest. Ale muož pod ní držáno býti to, ještoby škodilo pravdie. Neboť volenie Boží pravé a stálé jest, a k niemu má býti ovšem zřienec. Ale že jest nám neznámo jeho volenie k kniezství človieka, jako to volenie toho, kohož on zvolí k životu věčnému, a když nevieme, kterého jest on zvolil, aniž jeho vážiti budem, a kteréhož pak lidé volé, tiech nebudu dokonce dbáti . . . Ale muožem v pravdie povolit v tom: že niekteré Buoh zvoluje, a niekteré lidé s Bohem. Ale tiech obojích málo jest, a některé lidé sami zvoluje, a tiech jest mnoho prieliš“²⁾ . . .

Chelčický tuto dokládá, že ta cesta, kterouž volili Apoštolé, nyní jest ostavena, že není nikoho, jenž by byl od Boha, anebo od lidí s Bohem zvolen. Což ovšem plně souzvukuje s jeho strašným pessimismem, že jest

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 168. a)

²⁾ L. 168. b)

knězstvo zkaženo na dobro. On dí: „A to volenie samého Boha, a nebo lidí s Bohem mně nyní nic známo není, jedině v Kristovi a Apoštolech a v jich písmích, cesta jest ostavena, kterak sú oni volili, neb voliti přikazovali“.¹⁾

To však jisto jest, připojuje Chelčický, a v tom ovšem není na sporu s církví, že má kněz převyšovati lid moudrostí a svatým životem, aby mohl býti jiným ve tmách světlem. Jest prý to s ním jako se žaludkem v lidském těle. Je-li žaludek zdrav, všichni údové sú zdraví, není-li zdrav, všechno tělo zemdlé, a tak se to má také s knězem a lidem.

Odtud sv. Pavel mluvie o kniežích dí: „že musí býti (kniez) bez poskvrny, jakožto Božie úředník, ne pyšný, ne hněvivý, ne vínopijce, nebijce, ne mrzkého zisku žádostivý, ale hospodárný, dobrotivý, opatrný cti, přijimajiecie tu jistú řeč, ješto jest podle vierného učenie, aby byl mocen napomienati v zdravém učenie, a ty, ješto odmlúvaje trestati . . . ne novák u vieře.“²⁾

Podle těchto Písem muožem prý znáti, že niekteré sám Buoh volil jest v kniezsťvie, a niekteré že lidé s Bohem volili sú³⁾.

V Starém Zákoně byli sú prý z rodu Aronova, v Novém majie býti z rodiny Božie t. j. z rodiny múdrosti a svatosti; není-li takových, není-li takového, tehdy pro nic jiného voliti, neboť Buoh sám jim ukázal cestu, kterou by měli voliti. „Jinak (prý), kdyby sám takového zákona sám Buoh nepoložil o kniežiech lidu, tehdyby nikdy nižádní lidé nesměli se pokusiti o volenie knieze, ale sám Buoh mielby vždy nový zákon vyněsti o každém kniezi, kteréhoby chtiel mieti.“⁴⁾

Když prý ti, kteří mají býti za kněze voleni, sú z rodiny Boží, t. j. sú-li múdří a svatí, tu prý sú svátost cirkve Boží v znamenie i v pravdě. A za jakou příčinou? Za tou: „že sú znamenie biskupa nejvyššího Krista, ješto jest posvětil lid svůj a ješte posviecuje. A oni sú v tom posviecenie služebně skrze práci zevnitř⁵⁾, která má zpomoci tomu posviecenie.“

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž. L. 169. a)

³⁾ Tamtéž. L. 169. b)

⁴⁾ Tamtéž. L. 170. a)

⁵⁾ Tamtéž. L. 170. a) až 170. b)

Stává prý se také, že mnozí byvše i od Boha i od lidí vyvolení, v tom vyvolení neostávají, a tak nejsou také k posvěcení.

Podle toho se zdá, jakoby Chelčický k tomu cíli a konci, aby byl někdo pravým biskupem, knězem a jahnem, čili, aby byl platně posvěcen na biskupa, kněze a jahna, byl žádal:

a) aby byl od Boha ku kněžství vyvolen, čehož znamení jest

β) aby byl svatý a moudrý,

γ) aby v té svatosti setrval.

Z toho by však důsledně šlo, že by byl ten, jehož by Bůh nezvolil, jenž by nebyl svatý a moudrý, na zmar na biskupa, kněze a jahna svěcen. Když by však byv podle volby Páně vysvěcen, po vysvěcení nesvatý život vedl, přestává býti pravým biskupem, knězem a jahnem.

Chelčický tu ovšem přehlédl, že jako nevíme jistotou víry, anaby neklamala, kdo by byl v počtu vyvolených, tak že také toho jistoty neklamné nemáme, zdali kdo ve stavu milosti se nalézá, a že bychom tou příčinou nikdy nebyli bezpečni, zdali ten, jež máme za biskupa, kněze a jahna, jest skutečně v pravdě knězem, biskupem a jahnem; on také přehlédl, jaký by zmatek tímto učením byl na církev uvalen, neboť nemajíce jistoty o tom, zdali ten, jenž jest podle důmněnky biskupem a knězem, nemohli bychom jisti býti, zdali také platně posvěcuje a svatostí přísluhoje, a tak by veškerá služba kněží mohla v pochybnost brána býti, čímž by veškeren život církevní byl ohrožen. Ani moudrost ani svatý život nedává jistoty o volbě Páně, neboť znalost zákona Páně, ona jest moudrostí před obličejem Chelčického, není sama o sobě moudrostí. Mnozí zajisté znají zákon Páně a přes to nejednají jako moudří lidé. Svatosti lidské nepostřehujeme, leč jen podle zevnitřní tváří její. Mnohý, jenž se zdál býti svatým, není jím před očima Božíma. A tak ty dvě vlastnosti, jichž žádá na těch, kdož mají býti na kněžství svěceni, nedávají ujištění i o volbě Boží, ač zcela správně jest a nezbytno, aby moudří byli a svatí a pověsti dobré, kteří mají na kněžství býti svěceni.

Bez volby Boží, ano bez předzřízení Božího nemůže tudíž žádný býti pravým biskupem, knězem a jahnem; vždy má býti volba lidská s volbou

Boží spojená. Než, naříká Chelčický, toho volenie Božieho a lidského nikdež nenie po světě celém, ale jediné samo volenie od lidu¹⁾, a tím prý trestá Bůh lid ten pokrytý, i posílá jemu činitele bluduov, aby lžem jich uvěřili a tak súzeni byli²⁾. Dějeť se volba bez kořene Krista skrze samotné porušení žádosti lidské, ježto zvoluje v kniežstvie syny a přátely své, nehodné kniežstvie pro užitky tielestné a pro chválu lidskú, aby se chlubil, že syna nebo jiného přítele majie, knieze převora, opata, kanovníka, biskupa, nebo faráře bohatého, ješto muož přátely sbohatiti a vždy s nimi kvasiti. Takéž opat, biskup nebo kanovník činie přátelóm svým³⁾ až do najmenšieho mnicha a třiedníka. A všickni sú tak voleni v kněžstvie ze strany přátel pro žádost cti svietské a pro užitky tielestné... O takových kniežiech die Buoh, že jich neposlal, a oni, že sú běžali⁴⁾.

„A nynie, naříká Chelčický dále, jiného volenie v kněžstvie nemuožem viděti, jediné tak, jakož jest poviedieno, kteréžto volenie nehodné niekteří spatřivše všudy a dávno držie, že nynie nenie nižádného knieze a nemuož býti a ještě více, že lidé nemohú býti spaseni, neodstúpieli od toho všeho kniežstva, což se jeho z papeže rodie a z jeho kacieřské moci. Nebo on sám jest hlava všech kacieřov, kteříž z nieho se rodie, skrze nieho v kniežstvie vcházejie, a že nižádný nynie nemuož kniezem býti, jediné ten, jehož on vysedie. Protož ve čas nižádné kniežstvo nemuož býti⁵⁾, ale všickni, což jich jest koli přišlo z mocipapežovy lotři a zloději sú. A lotr a zlodiej nepřijde leč pro jiné, jedné aby kradl, mordoval a zatratil... A protož prý neuteče zatracenie ten, kdožby se od těch lotřů neodvrátil. A ta všecka řeč, praví Chelčický, vykládaje svůj rozum, má přijata býti za pravú, bude-li dovedeno, že pro kacieřstvie papežovo tak jest vy-

¹⁾ Tamtéž. L. 170. b)

²⁾ Tamtéž. L. 171. a)

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Tamtéž. L. 171. b)

⁵⁾ Tamtéž.

prázdnieno v lidech i v kniežiech vyvolenie Božie, že nižádný kniez ani křestian nemá jiné strany v svém spasenie jedině papeže, že skrzeniej, bude-li dobrý, spasen bude, pakli on bude kacieřem, tehdy každý kniez i křestian s niem byl kacieřem¹⁾, a jestli to držeti, tehdyby Buoh nižádného nemiel práva k lidu pro zlost papežovu²⁾.

Podle toho učil Chelčický, právě s těmi některými, na něž svrchu vzpomíná, že nyní není po celém světě kněze nižádného, kterýžby byl vešel v kněžství volbou Páně, že tedy nikdo není pravým biskupem, knězem anebo jahnem pro nekalé úmysly i toho, kdož světil, i toho, kdož byl posvěcen na biskupa, kněze anebo jahna.

Toť jest ovšem důsledek hrozný, jehož se as zhrozil Chelčický sám; neboť bylo-liby pravdivo, což byl svrchu pověděl, bylby Kristus Pán lhal, tvrdě: „A j, já s vámi jsem po v š e c k y d n i a ž d o s k o n á n í s v ě t a.“ Bylby byl podle pravdy nemluvil, řka: že brány pekelné nepřemohou církve jeho. Také by nebylo na pravdě, což bylo předpověděno ústy prorokovými: „Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova.“ Také by byl Kristus Pán na Apoštoly a jejich nástupce v kněžství ukládal věci nemožných, vele, aby obětovali, neboť nejsouce kněžími v pravdě, jakby byli mohli obětovati v pravdě?

Z této nesnáze pomáhá sobě Chelčický velmi pohodlně. On totiž dí, že papežova zlost nemůže zameziti, aby sobě Bůh sám některých nevyvolil i v tento nejhorší čas a sú prý jistá znamení, podle nichžto můžeme poznati: že má buoh své zvolené kniežie i lidi, a to po jejich skutcích³⁾. „Zlost papežova nemuž stavit, by Buoh v tom lidu, jínž vládne papež namiel také své zvláštnosti a volenie knieze i jiného človieka

¹⁾ Chelčický tuto opět činí z učení katolického o nezbytnosti býti v jednotě s papežem příšernou potvoru, budže pro bezměrnou nenávisť svou anebo pro chatrnou známost svou o věcech víry, kterouž tuto na odív staví.

²⁾ Tamtéž. L. 172. b)

³⁾ Tamtéž. 172. b)

Ač pak kniez niekterý zevnitř sviecen jest od papeže, však muož také sviecen býti od Ducha sv. na kniezstvie Kristovo, tak že potom bude náramně kazit kniezstvie falešné papežuv, nebo nenie vyššieho zvolenie nižádného, než k spasenie. A když to muož státi na niekom, neb na niekterým kniezi, ovšem kniežstvie menšieho vyvolenie stojie. A to v nadieji obě vyvolenie na niekterých kniezie poznáno jest, ješto sú upříemo mluvili slovo Božie proti všem zlostem i proti papežovi . . . A taková (pravda) nemuož státi na nižádném na jiném, jediné na tom, jehož Buoh zvolí a pošle, jakož ve čtenie jest psáno: „Kohož Buoh poslal, ten slovo Božie mluvie“¹⁾.

A jinak prý, jak stvrzuje Chelčický, ani býti nemůže, „než že jest Buoh niekteré knieze od dávných časův zvolil a vynial je z moci papežovy a z kniezstvie jeho, a dal jim duch svůj, aby ohlásili papeže v jeho bludech až do samého kořene, z niehož on vyrostl jest. Protož nemuož tak daleko sáhnúti jeho blud, by proto pán Buoh nezvolil a neposlal knieze jednoho anebo jich mnoho proti vuoli papežově k užitku zvolených svých“²⁾.

V takovém knězi, dokládá Chelčický, když by vieru držal, a s Bohem držal, a jeho jméno miloval, stálo by kniezstvie. Tiech však jest prý málo a někdy žádný. Následovně v tom, ježž světí papež zevnitř pouze, a Bůh ho nevolal, nestojie kněžství. Světí tudíž podle Chelčického papež neplatně prohlady a kacieřství své a pro peský od Boha odvrácený život svůj, a bytí i platně světí sám o sobě, neplatně přijímá posvěcení ten, kdož pro časné výhody jde na kněžství, anebo jest bludař a vězí-li ve hříchu smrtelném. Naproti tomu, ač svěcení papežovo nic není, bývá platně přímo od Ducha Božieho posvěcen, kdož jest byl od Boha vyvolen.

Toto předeslav, tvrdí Chelčický, že pro vedenie a spravování kněžské v Čechách, nebylby v tomto šestém létě nižádný člověk spasen, vše prý vězí s tím kniezstvem na posádkách zavržených, jdou prý všichni širokou cestú do pekla v zatracenie, v prolévání

¹⁾ Tamtéž. L. 173. a)

²⁾ Tamtéž.

krve, v zlodiejství a mnohotvárné bludy ¹⁾. Od takovýchto kněží dlužno prý odstoupiti.

Shrneme-li však učení Chelčického o kněžství v jedno, díme, že as učil:

a) že svatovláda se skládá z biskupův, kněží a jahnův, avšak on nepřijímal té svatovlády ve smyslu katolickém, ale v jiném, jehož tuto nevykládáme,

b) že jest svěcení kněžstva svátostí, avšak pouhé vzkládání rukou biskupa nepůsobí jí, neboť musí předcházeti volba Páně

c) Biskup kacířský a hříšný nesvětí platně, a jelikož všechna církev v bludu vězí, nebylo by na světě nižádného kněze; pohromu tuto však staví Bůh tím, že sám volí ve kněžství a znamená toho, že někoho z kněží papežových vyvolil, jest to, že náramně horlí naproti papežové zlosti.

S tímto souvisí důsledek logický: že zlý kněz, a k tomu ke všemu od biskupa katolického vysvěcený, neposvěcuje těla a krve Páně.

Nota. Po tomto traktátu o velebné svátosti následuje v rukopisu zmíněném otázka: zdali by kněz hříšný posvěcoval těla a krve Páně čili nic? V souvislosti s učením Chelčického nepochybným a s celou církevní soustavou jeho museli bychom odpovéděti na otázku tuto: že nikoliv, neboť učí dotčený kazatel: α) že jest církev sbor vyvolených, následovně není ten, kdož není z počtu předzřízených, ani údem církve Boží, a protož tím méně možno, aby předzvěděný ku věčné zátratě mohl býti biskupem, knězem aneb jahnem. β) Učí, že ten, jehož Bůh, nezvolil ku kněžství, není pravým biskupem, knězem anebo jahnem. γ) Učí, že toho nezvolil Bůh, aby byl biskupem, knězem anebo jahnem, kdo nemá moudrosti v sobě, a nevede života svatého. δ) Učí, že nestojí v tom kněžství, kdož nesetrvává ve svatém životě. ε) Konečně učí, že všechno vysvěcování v církvi katolické bylo svatokupecké, ze zámyslův křivých a ve bludech vykonané, následovně, jak se vidělo Chelčickému tvrditi, před Bohem ne-

¹⁾ Tamtéž. L. 174. b)

platné, a odtud že prý není v katolické církvi pravého biskupa, kněze anebo jahna, lečby snad Bůh mimořádně někoho zvolil za biskupa, kněze a jahna.

Toť jsou myšlenky, jež předcházejí otázku svrchu položenou, zdaliby kněz hříšný těla a krve Páně posvěcoval čili nic. Autor dotčené otázky a odpovědi dí především: „že prý jest tiežká nesnáze a potížená smyslem lidským, on že prý slyšal důvody z písma na obě strany, ano vyznávajú, že zlí kniežie neposviecuje, a podobné že písma k tomu vedú, že posviecuje¹⁾, on však sám praví, „že o jistotě té věci ni žádný nemuož nic povediet.“

Jedna strana prý dí, „že i ten najhoršie kniez posviecuje, jako ten najlepšie.“ Autor však dokládá: že nenie to vecie jeho, jistitito, ač těžké jest pójčiti toho Jidášovi, kterýž hledá bezživotie Kristova, takéž jako svatému Petrovi, ješto jest svůj život složil pro Krista“²⁾. Podle těchto řečí bychom mohli tvrditi, že autor dotčené otázky vlastně ani nevěděl, coby měl odpověděti. Rádby zabránil, by Jidášové neposvěcovali, ale nenalezá v Písmě důstatečných důvodův, avšak nemá také z Písma, žeby posvěcovali. Odpověď tato čelí již, jakož vidno zřejmě naproti všem rčením kazatele Chelčického, kterýžto není na váhách, alebrž rozhodně dí: že kněží zlí a kacířští neposvěcují.

Než vizme, co tvrdí autor článku tohoto dále: On dí, až z předu zřejmě vyslovil, žeby věc nejistá byla, zdaliby zlý kněz posviecoval, čili nic, že mnohé nepodobné věci ukazují se proti tomu, díme-li, že kněz zlý neposvěcuje. A které jsou tyto věci?

Předně prý jest obieť ustanovenie Pánie nepohnuté, přestalo by však býti nepohnutelným, kdyžby záviselo na dobrotě, nebo na zlobě člověka.

Za druhé jest oběť ustanovením Pána Jesu Krista, on sám muož tuto oběť konati v služebném skutku kněžském, a protož ta věc k činění samému Kristovi slušie netoliko v posluhování dobrého, ale také zlého. Dobrý nemuož nic tomu učiniti, ač vieru a modlitbu hodnú má, ale činiti tu oběť moci

¹⁾ Tamtéž 174. b) až 175. a)

²⁾ Tamtéž. L. 175. b)

nemá, jedine sám biskup (Kristus) činie se v rukou služby kniezskej, pretože toľ znám, že jsem nikdy nesmiel, aniž nynie komu smiem reči, aby pro tu samu vec varoval se zlého kniez e drže, že on neposviecuje.¹⁾

Za třetí praví, že kdyby zlí kněží neposviecovali, ani vyvolení by nepřijímali těla Božího a jeho krve, čehožby as nedopustil Bůh.

A tak končí autor připojené otázky a odpovědi stran toho zdaliby hříšný kněz posvěcoval čili nic. Začíná s nejistotou, a končí, jakoby na jisto byl usvědčen, že i Jidášové posvěcují platně.

Já však mám na jisto za to, že autor této dissertace není Chelčický, za jedno že jest v plném odporu a zjevném naproti známému a jistému učení jeho; a za druhé, že není téměř ani možná, aby byl Chelčický takový hlupák, aby tvrdě v první polovici pojednání svého, že v knězi zlém kněžství nestojí, v druhé pravý opak na odiv stavěl.²⁾

Podobně se to má s připojeným traktátem druhým, kterýž jedná o tom, zdaliby mohl i obecný křesťan posvětit té svátosti; neboť článek ten jest plně katolický, a není v něm ani stopy, žeby Chelčický byl původem jeho. Tam zajisté čteme netoliko, že řád kněžský se liší od stavu laikův a že pouze knězi přísluší posvěcovati, neboli obět krve a těla Páně přinášeti, ale také že jemu výhradně přísluší klíče k svázání a rozvázání, kdežto Chelčický odpírá kniezi neumělému moc kliečov i kacířskému i zlému, a přikládá ji po případě i laikovi. Podobně dí autor, že sluší na stav kněžský správa duší, kdežto Chelčický i laikům a zejména sobě ji přikládá. Jediné slovo: „že nepřestává býti Kristus Pán před Otcem za ty, kteří sú jeho, a i velebné svátosti činie se přítomnu oběti“³⁾, mohlo-by vykládáno býti

¹⁾ Tamtéž. L. 175. b až 176. a)

²⁾ Z toho sezná také pan prof. dokt. Goll, že jsem já byl v právu stran učení Chelčického, když jsem tvrdil, že podle něho neposvěcuje platně ani kněz kacířský pro bludné zámysly ani kněz zlý pro hříšný život svůj.

³⁾ O sedmi svátostech. L. 179. a)

v rozumu katolické víře odporném, avšak nezbytně není zapotřeby takto vykládati.

Také nemá sloh traktátce do sebe nic, z čehož bychom mohli souditi, že jej napsal Chelčický.

5. O svátosti stavu manželského.

1. Řád manželský jest před důležitý již pro societu občanskou, neboť jest základem rodiny, a hyne-li tato, musí neomylně hynouti každá obec, a na konec veškerá společnost státní. Musí tedy záležitosti každé sporádané societě velice velmi na tom, aby měla manželstva zdařilá, a tak aby i rodiny byly zdařilé.

Jestliže však státu na tom záležitosti musí, aby stav manželský nechuravěl a nehynul; mnohem více váží a cení církev katolická stav manželský. Neboť jeli stav manželský zdrojem, odkudž vychází rodina pozemská, má manželství v očích katolické církve kromě tohoto účelu jiný ještě daleko vznešenější cíl, aby byli v něm odchováváni synové a dcery Boží na křtu svatém od Boha přijatí netoliko pro tento svět, t. j. aby se stali šlechtití členové obcí a státu, alebrž i pro vlast nebeskou, by se stali žijíce podle vůle Páně na zemi dědici jeho na nebi. Jest tedy manželství před tváří církve stav netoliko ctihodný, ale také posvátný, ano svatý. Než však přihlídneme již k výkladu učení církevního o manželství. Církev katolická učí o manželství, že jest ono

a) p ů v o d u B o ž s k é h o. Bůh sám je v ráji ustanovil, když učinil jest Adamovi pomoc podobnou jemu, vzdělav ze žebra Adamova ženu, jižto přivedl k Adamovi, a kterýžto uviděv ji řekl: „Tatoť jest kost nyní z kostí mých, a tělo z těla mého; tato slouti bude mužice, nebo z muže vzata jest. Protož opustí člověk otce svého i matku, a přidrží se manželky své: a budou dva v jednom těle“. Gen. 2, 23. 24. Bůh také požehnal sňatku tomuto, a nejenom tomu, ale i všem budoucím, pokudžby byly uzavírány ve jménu Páně. Čtemeť v Písmě svatém: „I požehnal jim Bůh a řekl: „Rostež a množte se a naplňte zemi a podmaňte ji“. Gen. 1, 28.

Jest tedy stav manželský od Boha samého ustanoven. Chtěl v něm míti dobrotivý a neskonale moudrý Bůh ihned na

usvitě lidského pokolení ústav, v němžby rodiny byly odchová-
vány, v němžby dítky byly vedeny a řízeny, a ták na základě
autority rodičův byly pěstovány, aby v rodinách panoval řád,
a tento řád aby byl přenášen, kdyžby se rozmnožilo pokolení
naše, na čeledě, a chceme-li na státy a říše. Kdyby tedy ohro-
žoval stav manželský, ohrožovalby i rodiny, a spojbu rodin:
obce i říše, ano všechnu societu lidskou. Odtud také nazval sv.
Pavel učení těch, kdož manželství jako věc prý zlou zavrhovali,
učením ďábelským, a církev Boží vezdy a přísně zakročovala
proti těm, kdož touže měrou rušili manželství.

Nadáli bychom se ovšem: že nyní v našem věku není ta-
kových lotrův lidskému pokolení nepřátelských, avšak mýlili
bychom se: societa nynější trpí je ku své vlastní veliké škodě
i na školách vysokých.

b) Církev katolická učí však netoliko že jest
manželství ctihodné, ale že jest ono také svátost.
Máme na toto učení aspoň nepřímý doklad u sv. Pavla, kterýž takto
dí: „Ženy mužům svým poddány buďte, jako Pánu, neboť muž jest
hlava ženy, jako jest Kristus hlava církve, onť jest Spasitel těla svého.
Ale jako církev poddána jest Kristu, tak i ženy mužům svým
ve všem. Muži milujte manželky své, jako i Kristus miloval
církev a vydal sebe samého za ni, aby jí posvětil, očistiv ji
obmytím vody skrze slovo života, aby sobě učinil církev slav-
nou, nemající poskvrny ani vrásky aneb cokoli takového, ale
aby byla svatá a neposkvrněná. Tak i muži mají milovati man-
želky své, jako těla svá. Kdo miluje manželku svou, sebeť sa-
mého miluje. Žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti:
ale krmí a chová je, jako Kristus církev, neboť jsme údové
těla jeho, z masa a z kostí jeho. Protož opustí člověk otce
i matku svou, a přidrží se manželky své a budou dva v jednom
těle. Tajemství toto veliké jest v Kristu a v církvi“. Efez. 5,
22. 23. Sv. Apoštol zde srovnává sňatek manželský křesťanův,
čili muže a ženy v sňatek se spojbou Kristovou s Církví. Spojba
však Krista Pána s Církví skutečněna jest jednak vtělením,
a jednak milostí, kteroužto na ni vlévá ženich Kristus vydav
se za ni a obmyv ji, aby byla čistou a svatou, obmytím vody
skrze slovo života. Podle toho není sňatek, jsa obdoba spojby
Krista Pána s církví, které On posvěcuje, pouhou spojbou řádu
přirozeného, čili podle těla pouze; alebrž i spojbou posvátnou,

milostí Boží obdařenou, čili spojbou řádu nadpřirozeného. Avšak tou nadpřirozenou spojbou jest pouze manželství křesťanův, neboť sv. Apoštol dí: že tajemství toto veliké jest v Kristu a v církvi, čili směrem ku Kristu a jeho církvi. Slovem „tajemství“ dal sv. Apoštol na jevo svátostnou povahu sňatku křesťanův, neboť sňatek mezi mužem a ženou v řádu pouze přirozeném není tajemstvím. Je-li tedy sňatek křesťanův spojen s milostí Kristovou, pak zajisté dobře soudíme, věřice, že jest manželství svátostí.

A to byla také vezdy víra církve Boží, kterouž nejednou na jevo dala, jako na sněmu II. v Lyoně, na sněmu ve Florenci a na sněmu Tridentském Sess. XXIV. can. I. naproti Lutherovi, kterýž osopiv se na církev in makrokosmo, chtěl ji zničití také in mikrokosmo, upřev téže církvi in mikrokosmo „křesťanské rodině, žeby ona byla svátostnou povahou manželství posvěcena.

c) Manželství křesťanů zákonité, t. j. uzavřené za zákonnými podmínkami, církví stanovenými, jest již tím samým, že jest sňatkem pokřtěných svátostí; neboť Kristus Pán povýšil sňatek, jak jest byl zřízen, na svátost.

Manželský sňatek jest však „zákonnitá smlouva o manželství mezi ženichem a nevěstou per verba de praesenti učiněná.“ Zákonnitě svolení tedy v manželství per verba de praesenti učiněné jest svátostí stavu manželského. Odtud také není svátostí stavu manželského nic ku smlouvě o manželství přistouplého, ale zákonnitý svazek, a smlouva o manželství de praesenti jest svátostí stavu manželského.¹⁾ A i toto učení, že nelze dělití zákonnitě svolení v manželství de praesenti od svátosti stavu manželského, jest odvěké, jakož se dočísti můžeme v odpovědi, již dal papež Mikuláš I. v r. 866. Bulharům, kteří se ho byli tázali stran rozličných věcí náboženství dotýkajících, jakož i ze starobylé praxi v církvi obvyklé, vedle které manželství akatolíkův, platně pokřtěných, se uznávají za skutečnou svátost, ačli jim nebylo knězem žehnáno, pakli nebylo ono neplatno pro překážku (impedimentum dirimens). S tím také souzvukuje obyčej, že manželství na víru obrácených židovských manželův se nežehná, a přes to jest svátostí přijetím křtu sva-

¹⁾ Syllabus Pia IX. thes. 66.

tého a dalším pospolným obcováním; jakož i obyčej při konvalidaci manželství, jemuž vadila tajná překážka. Konečně jest souhlasno s učením tímto, že manželství pokoutná (matrimonia clandestina) t. j. taková, ježto byla uzavřena před sněmem Tridentským, smlouvou mezi ženichem a nevěstou bez žehnání knězešeho, za skutečnou svátost byla uznána.

d) Jeli však smlouva zákonnitá o manželství de praesenti svátost stavu manželského, a jestliže nelze jí dělití od svátosti; jest na jevu, že mezi křesťany není možná, aby bylo pravé manželství, jež bylo uzavřeno po zákonu pouze občanském.²⁾

e) Z toho, že zákonnitá smlouva o manželství de praesenti, jest svátost stavu manželského, jde již: že má církev moc, stanoviti podmínky, za kterýmby byl sňatek manželský platen (impedimenta matrimonium dirimentia), a za kterými by byl dovolen (impedimenta matrimonium impredientia), neboť to jest všeobecně uznáno, že svátosti v obor správy církevní náležejí. Církev sobě neurvala té moci, stanoviti překážky a závady manželství, ale vykonávala ji a vykonává autoritou Boží, neboť Kristus Pán, který se nemíchal do věcí občanských, ustanovil překážku stávajícího manželství, vedle které nelze za živobyті mužova, aby žena šla za jiného, a za živobyті ženy, aby muž jiné pojal. Vykonával tedy Kristus Pán moc v manželství zákonodárnou. Tu moc však, kterouž vykonával, přenesl na Apoštoly své; a proto má církev z vůle Boží právo, stanoviti zákony, za kterými by bylo svolení v manželství de praesenti zákonnité, a tudíž svátostí. A toto právo má církev nezávisle na státu, takže z moci vlastní, a ne z občanské vzala sobě církev, stanoviti překážky manželství. Touže příčinou náležejí věci sňatku manželského se týkající soudům církevním.

f) Manželství křesťanův jest obdobou spojby Krista Pána s církví, jednoho Krista s jednou církví, neboť není více pravých církví, leč jen jedna, a proto je zákonem Božím, záko-

²⁾ Syllabus Pia IX. č. 73.

nem sv. evangelia zapovězeno, aby měla žena současně více mužův (polyandria), anebo muž více žen (polygamia). Avšak spojba Páně s církví jest nezrušitelná, a tak jest i sňatek křesťanův nezrušitelný, takže nelze, aby propustil muž ženu, a za živobytí její druhou pojal, anebo, aby žena propustila muže, a vdala se za jiného, pokudž by byl muž její na živu.¹⁾ Tak zní zákon Kristův, a tak ho také vykládá sv. Pavel. Luther však a jeho přítel Filip Melanchthon, ač jsou podvodně lidu mluvili, žeby se pouze Písmem a Zákonem Božím řídili, dovolili lantkraběti Filipovi, aby pojal za živobytí ženy první druhou. Tímto svým učením se snášejí i Luther i Melanchthon s Mohamedany a s pohany, ale s Kristem Pánem nikoliv. Pouze Mormoni překonávají sběhlého mnicha Luthera, neboť ti dokonce praví, žeby bylo mnohoženství ku větší slávě na nebi nevyhnutelně potřebné. Kdežto zákon sv. evangelia, Kristus Pán sám hlásá, že jest manželský svazek nezrušitelný, ruší jej Luther a jeho žáci, a i jiní reformátoři pro příčiny různé, kdežto pravoslavní se pouze domýšlejí, anebo domýšleli, žeby sňatek pouze v případě cizoložství zrušen býti mohl.

Jest však dosti i jiných důvodův filosofických, a z přirozeného práva čerpaných, ježto brání, aby sňatek manželský jinak se uzavíral, leč jen na život a na smrt. Důvody tyto jsou as jednomu přeucenenému pánu nepovědomé, jelikož před svými katolickými posluchači tvrdil, že by snad dobře bylo, aby se manželství jen na čas uzavíralo. Já myslím, že snad touž dobou, když učený tento člověk tuto svou bořivou a naší zemi nebezpečnou větu pronesl, bylo nebe hustými mraky zataženo, které mu rozum zatemnilo.

g) Jelikož jest svolení v manželství d praesenti se stran snoubencův křesťanských od svátosti stavu manželského nedělitelné, jest na jevě, že rozdavačem této svátosti není kněz, ale snoubenci sami. Církev také nepřikazuje,

¹⁾ Dogmatická věta zní: „Matrimonium ratum et consummatum est absolute indissolubile.“ Nebylo-li manželství dokonané, může býti zrušeno:

α) slavným slibem řeholním, jeli řehole Sv. Stolice schválena.

β) Výrokem sv. Otce.

žeby farář, v jehož přítomnosti má býti uzavíráno manželství, musel míti již posvěcení na kněze. Než dosti o tom, neboť obšírnější učení o svátosti stavu manželského máme na snadě ve spisech dogmatických a kanonického práva.

h) Ač jest manželství křesťanův svátost, překonává podle nauky katolické stav manželský důstojností svou stav panenský. Církev také vezdy více cenila stav panenský, nežli stav manželský.

2. Majíce před očima učení katolické o svátosti stavu manželského, vizme, jakou as náuku překládal Petr Chelčický.

a) Předně držel Chelčický: že Bůh sám ustanovil stav manželský. Mluvě o svatbě v Kani Galilejské dí: „Že za najpilnějšíe chtie mieti ze čtenie to: že Pán Ježíš a matka jeho byli sú na svatbie, aby tiem potvrdili svátosti manželské, a že v sobie nenie bludem, neb jest ji Buoh na počátku ustavil v ráji. I takť, jest, že jest v sobie dobré, ale s příčinami dobrými jest dobré. Najprve pro užitek rozmnoženie poctivého lidí.... aby žádní neřádové mezi lidmi miesta nemieli, a pokolenie lidské aby v pohanenie nepadlo. Druhý užitek jest u viecech tielestných, že mohú jieti niejakým řádem“. ¹⁾ Jinde praví: „Nenie malá viec, že tiela všech lidí od otce a máteře založena sú v skutciech smilných, protož přirozeno jest jim smilstvie“ ²⁾. „A tak nenie divno, že lidé padají v nie. Ale div jest: že kdy kto k spasenie přijde pro nie, poněvadž jest tak rozmnožené a přiblížené k činienie.... a po nievadž ho Buoh tak nenávidie a tiežce mstie pro nie. Protož ještie shovievaje, a přiečinu hnievu svému odnošuje ten stav manželský, a niekteré zřiezené přiečiny položiv dal dal lidu miesto jich smilstvie.... a za hříech jim nepočítá jeho, nehnúli se jinak v neřad, jinakby nestrpiel človeka na zemi“ ³⁾

¹⁾ Kniha Výkladuov. III. Neděle po Božím narození. V řeči své na neděli V. po Trojici dí však tentýž Chelčický: „V manželství bydleti nenie v sobie hříech smrtelný, ale však blízko od nich stojí“.

²⁾ O sedmi svátostech. L. 181. a) Věta tato se podobá velmi té, kterouž vyřkl Luther pravě: „Unser Fleisch ist lauter Weiberfleisch“, z čehož uzavíral: že nikdo se nemůže zdržeti žen

³⁾ Tamtéž. 181. b)

b) Manželství má tedy podle Chelčického původ z Boha, a jest o sobě dobré, avšak zdali jest svátost? Chelčický dí přede vším: žeby neviediel, coby bylo o manželstvie k drzenie¹⁾, jediné „že jest svaté věci znamenie, a řád obecného dobrého a rozmnožení tieleštné lidí skrze nie. A jsú-li z viery Kristovy, a tiemby najviece cirkvi svaté k svatosti napomáhali“.²⁾

Podle takovéto řeči bychom se arci mohli nadíti: že kazatel Chelčický a samozvaný učitel o věcech náboženských beze všeho as řekne: že jest sňatek křesťanův svátost, a takby byl následoval učeného laika Tomáše ze Štítného, kterýž zřejmě sňatek manželův křesťanských zove svátostí, a to svátostí velikou.³⁾ Avšak Petr chtěl býti vedle své známé pýchy něčím velkým, velikolepé nauky katolické nechápal, a bytby velikost její byl znal, bylať jemu věci ovšedněnou, jako židům manna, chtěl také říci něco nového, a proto ač jest řekl: že jest manželstvie znamenie věci svaté, nepřijal, že jest sňatek křesťanuův svátostí. Slyšme jenom, jak se pronáší: „K tomu rozumu hlediece, jenž se die, že jest manželstvie znamenie věci svatých, a jest svátost cirkve svaté. Podle toho mniesie a kniezie ten lid niekterak spasením bezpečie; smilstvie jich svobodné a rozmnožené nazývajie svátost manželskú, pýchu a rozkoš mnohú, a že to na nie slušie podle jich stavu Protož ta svátost manželstvie snědla jest všecky hříechy, že jim nic hříech nieie, jedno cizoložstvie Ale cožkoli ti mnišie a knězie řkú o jich svátosti: podle toho že jest manželstvie svaté věci znamenie: t. j. spojenie Krista ženicha s chotie jeho cirkvi svatú: jenž jest sbor všech vyvolených Božích“.⁴⁾

Při tomto znamenitém výkladu Petra Chelčického, v němžto dotýká, žeby mniši a kněží vůbec lidu hlásali, jakoby v manželství byly manželům dovoleny všechny výstřednosti, a žeby jim bylo zakázáno jen cizoložství, musíme k vůli pravdě dotknouti, že takovýchto kněží a mnichův zajisté nebylo, ano musíme říci: že Chelčický buď naprosto neznalý toho byl, co mniši a kněží kázali, a že mluvil pouze z horečné fantasie své,

¹⁾ Tamtéž 179. b)

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Toma z Štítného: O obecných věcech křesťanských knížky šestery.

⁴⁾ Kniha Výkladuov. Neděle III po Božím narození.

anebo že vědomě řekl nepravdu. A to můžeme vším právem říci, neboť jsme věru oprávněni na člověku, který sobě hrál na reformatora, aby tolik aspoň věděl, jako laik Toma ze Štítného, který o těchto věcech zcela jinak píše.¹⁾

Dobře měl Chelčický, když pravil, že zmínku činí o této svátosti, jen aby něco bylo mluveno²⁾, neboť mluví skutečně tak, jakoby neměl ani zdání o velikosti manželství křesťanův, ač opět a opět vzpomíná, žeby bylo manželství znamení sv. věci, kteráž svatá věc stojí v Kristu a v církvi. Jakož tieľestné spojenie jest u přebývání muže s ženou, praví, takéž podle duchovního jest sjednání Krista s jeho chotí. A jakož muž a žena tieľestnie rodie, takéž Kristus a cirkveľ duchovnie syny rodila spolu z Ducha svatého.³⁾

„Pročež v tieľchto manželech jedině znamení stojí té sv. věci. Nebo v ráji stvořil Bůh muže z hlíny, a ženu z kostí jeho, a postavil je, aby byli jedno tělo.“⁴⁾

Mluví tedy Chelčický i o ustavení sňatku manželského v ráji, i o tom, že jest sňatek v Kristu a v církvi znamení sv. věci; avšak on přidává: že toto znamení svaté věci jest také při sňatcích židův a pohanův. Kdybychom tedy jak vykládá své rozumy Chelčický přijali, že manželství křesťanův jest svátostí, museli bychom také přijati, že stojí ta svatost i při židech a pohanech. Kdežto tedy sňatky židův a pohanův nejsou svátostí, následovně i sňatky křesťanův nejsou svátostí stavu manželského. Kazatel Chelčický dí takto: „To znamení (t. j. jaké bylo manželství prvních rodičův našich) trvá, anť všickni se tak pojmají, pohané, židé i křesťané. A když mezi všemi lidmi jest pojímání tieľestné muže a ženy, tehdy ta svatost tak dobře u židův a pohanův stojí, jako u křesťanuov. A jestli to svatost cirkveľ svaté, jest také u pohanův i u židův. Nebo když jedině skrze znamení jest, také skrze znamení u židův nebo pohanův stojí, jako u křesťanuov. A dieli kto více u křesťanuov, nebo vieru v sobie majie, a pohané nic. A jestli co lepšího skrze vieru, tehdy již ne podle

¹⁾ O obecných věcech křesťanských. Kn. II. O manželské milosti.

²⁾ O sedmi svátostech. L. 179. b)

³⁾ Tamtéž L. 180. a)

⁴⁾ Tamtéž.

znamenie, ale podle pravdy, kerúžto pravdu viera živá dielá v nich.“¹⁾

c) Manželství křesťanův není tedy svátostí, jakož jí není sňatek židův a pohanův. Ale co jest manželství? Chelčický praví: „Manželóm jest třeba, aby viedieli, co jest manželství, a že jest spojenie muže a ženy mezi svobodnými osobami v svolenie k bydlenie manželskému do smrti“.

Když byl Chelčický podal výměr tento o manželství, vypisuje, kteréby as osoby se nehodily ku sňatku manželskému:

a) Předně prý se nehodí k tomu staří lidé: „Nepřísluší starých v to přijemati, nebo v tiech nenie zřízená vuole k manželství. Ale snad ještě chtie diabla pásti v smilstvie k starosti, jakož jest toho mnoho do mužských kmetův plesnivých, ještě od mladosti sú vykrmili srdce svá v smilstviech, kteréž v nich neumenšie se do šedin“.²⁾

β) Nehodí se k manželství, kdož jsou vázanie nějakým slibem, buďže žena jinému muži anebo muž jiné ženě: anebo Bohu slibem čistoty.³⁾

γ) Nehodí se k manželství, jimžto zakazuje zákon Boží, kterýž brání až do třetího kolena pojiemati přátel.⁴⁾

Prvou překážku manželství klade Chelčický o své ujmě, neboť v církvi katolické není a nebylo zakázáno, aby se neženili lidé staří; a může se dobře říci, že staví Ch. tuto překážku z upřílišeného rigorismu svého a proti sobě samému. Neboť jak jest bylo svrchu dotčeno, tvrdí on sám, že Bůh za hřích nepočítá manželské obcování, nehnú-li se manželé v neřád, a staří o sobě nezavírá do sebe neřádného obcování.

Druhou překážku přijímá bezděky z rukou obecné církve, neboť církev brání, aby někdo pojal ženu, když byl jest jiné manželství slíbil, a stanoví, že ten, kdož Bohu se zaslíbil čistotou, ji rušil v manželství vcházaje.

Dím, že tak učinil Chelčický bezděky, jsa sobě málo důsledný, neboť on odepírá církvi, jakož jest patrnó z jeho názoru

¹⁾ Tamtéž. 180. b)

²⁾ Tamtéž L. 183. a)

³⁾ Tamtéž. L. 183. a) až 183. b)

⁴⁾ Tamtéž. L. 184. b)

o soustavě sociality, moc zákonodárnou, a proto měl, jednaje podle zásad svých naprosto zamítnouti tyto překážky, jakž je byla církev stanovila.

Vypadnuv tuto z důslednosti, zdá se, jakoby se k ní zase vracel, když mluvě o překážkách manželství, ježto vyplývají z pokrevenství, a švagrovství, ihned se jme naříkati, že církev rozmnožila tyto překážky. „Ale ustavenie doktorská do pátého kolena brání se pojiemati. Takéž o kmotřích die, ješto držie dietie nemuož pojieti, a ona jeho, ani dietie, ješto je držie kmotra, muož pojieti, ani dieti tiech, jež sobie kmotrové, mohú se pojiemati. Ale já tiem kmotráním nerozumiem Nastavieje kmotrův mnoho, a kmoter, tak že niekdy v jedné vsi vše sobie kmotrové budú Nemohú se tedy vzíti, když do pátého kolena jest záповieď A tak musí do jiného kraje pro ženy. Nad zákon Božie obtiežili sú i v tom lidi. Sviedomie jim tak v mnohých viecech činiece, ješto zákon Božie toho neukazuje“. ¹⁾

Pravil jsem, že se zdá, jakoby se Ch. vracel v důslednost svou, neboť není to zřejmo a jasno ze slov svrchu pověděných, by byl na dobro zamítal moc církve zákonodárnou ve věcech manželstev se týkajících, ač jisto jest, že jinde zavrhuje všecku moc zákonodárnou, anť prý, jak dí podle Viklífa a Jana Husi zákon Boží důstatečen jest ku správě církve Boží.

Chelčický dokládá, že prý má býti rovnost v manželství, anť prý nerovnost mnoho zlého činí. „Sprotný človiek vládyku, a vládyka sprotnú ženu, kmet starý a žena mladá, baba stará a muž ve dvudcati letech nebude. A to pro peníze činie rodiči, dievku mladú kmeti starému dadie, a potom pro ty nerovnosti vnucejie sobie.“ ²⁾

Také slušie, přidává Ch., ku pravému manželství, aby muž a žena do manželství čistotu držali. Ale ta řeč, prý, u vítr jest, když smilstvím porušení sú dříve, než rozumu dojdú v pieti a sedmi letech po pastvách, po stodolách, po chlevích. Staří prý na to netbajie, jen když jim husi, jehence, krávy a konie pasú. Nebo staří ani Boha milujie, ani jeho znajie, ale jako hovádka bez rozumu sú. A tak dorostlejší se porušují

¹⁾ Tamtéž. L. 184. b) až 185. a)

²⁾ Tamtéž L. 184. b)

v tanech, v pokutech prebývajú, a v žiadostech ohavných, a jdu v rozpustilostech v manželstvie, nemohúce prý se dočkati, aby spieše a bez prekazy smilnili.¹⁾ Tak na černo popisuje Ch. mravy tehdejší. Byla-liby plná pravda v ňom, bylby byl za jeho věku národ český na dobro porušený, a no zkažený, a bylby byl zasloužil, aby byl vzal za své, jako Sodoma a Gomorra.

Co prý, jak láteří Ch. dále, nejvíce žalu hodné, že i kněží jsou zkažení, neuměli a nedbali. Lid prý sám se množí, jako les bez známosti Božie, a nemaje vietšieho utiesenie na svetie, jedno se ženiti a vdávati se, aby se pásli svobodnie v smilstvie. Protož ihned z toho manželstvie tak podobnie dieti rodie se, ješto ani rozumu ani ctnosti nemohú pochopiti, ačby je kto ihned učil tomu, jediné ihned v smilstvie . . . v bláznostvie rozpuštenie, a to nemúdré, nepoddané, prokleté . . . A tak přijde všecko v prokletie Božiem. Dieti prokleté zrodie se, a zrostú bez rozumu, bez ctnosti, bez viery ve všem hovadství. A potom v té hovadné slepotě opiet se pojmu v manželstvie, a opiet tak rodie dieti prokleté, jako sú sami. A tudy všecka známost Božie umře i všecko, což poctivého jest mezi křestiany, jediné sami obyčejové mrtvé viery ostanú mezi nimi a zlost vždy zatím roste vzhůru. A tím činem manželstvie nyniejšie jest podanie viery naší tak tiežké, jako muož která viec jedna býti k zrušenie viery, toť jest manželstvie to hovadské²⁾. K tomu svému popisu mravův tehdejších připojuje Petr Chelčický: „Amen“.

d) Ač není podle náhledu Chelčického manželství křestianův svátostí, přece vyslovuje: žeby ono bylo nezrušitelné, a zastává jedinstvo jeho.

Zastává jedinstvo jeho, neboť zamítá i polyandrii i polygami. Dív o tomto předmětu: „Jiní lidé potupuje manželstvie, ješto sú rozpuštěni a nepořádní v pojiemanie jeden muž mnoho žen, a jedna žena mnohé muže, pro neskrovné smilstvie, jemuž přezdievají svoboda synův Božích a nový život . . .³⁾, a tím

¹⁾ Tamtéž. L. 163 b)

²⁾ Tamtéž. L. 163. b)

³⁾ Nepochybně že má tuto Chelčický na mysli výstředníky, — snad naháče — kteřížto takto na sobě prováděli millenium.

rušie rád manželský od Boha ustanovený muže jednoho s jednu ženú spojenie¹⁾.

Chelčický však nejenom že zamítá polygamii a polyandrii, alebrž podáva i dôvodův, proč nemá býti držána. „Tiem by se rušilo, dí obecné dobré, kdyby to ve mnohé lidi vešlo, neboť najprve milost prvá manželská přestalaby tiem, žeby muž maje mnohé ženy nemohlby ke každé mieti zřízenie milosti, jednuby více miloval než druhú, vneslby nenávisť mezi ty ženy pro své nachýlenie k niekteré“. Tak také jest, připojuje Chelčický, kdyžby žena jedna mielda více mužův²⁾.

„Takéž ztratilyby se všecka milost k dietem“. Jest prý ten řád manželský tak potřeben, jako jedna věc králova jest potřebna k ukrocenie mnohého lidu, aby dosti mieldi na svém; a na cizie nesáhali. „A když se takého řádu nedostává, jako teď nyní jest, tak hubený chce panovati nad poctivým, a ktož mield, ten nemá, a ktož nedieldal, ten požíevá. Protož jakož se skrze moc jednu múdrú řiedie zemie, takéž se řiedie skrze svornú jednotu“.³⁾

Takým způsobem se prý zachová milost muže k ženě, a ženy k mužovi, a milost k dietem, i budú rodiči je pilnie chovati, pro nie strádati, a tak řád, pravá milost a pokoj se zachová.

Proto má každý vážit, „že muož mnoho dobrého na zemi býti, když tak zřízenie ve dvú osobú manželstvie stojie, jako jest Buoh ustavil“.⁴⁾

„A to vše mrzké smilstvie rušie nyní v lidech, že jeden jednu pojma nemuož jeho tak široce páchat, jako když má svobodu v ženách. Takéž i žena zlá túla se po vsech, po miestech, a niekterá po lesích po smilstvie. A ještě i ty ohavnosti nemuožechú pravdy minúti, vždy je diabel odieje milostí duchovnie a svobodú synův Božiech, by tudy neskrovné rúhánie na jméno pána Boha upadlo“.⁵⁾

Že jest sňatek manželský nezrušitelný a to podle ustavení Božího dí Chelčický již ve výměru, kterýž činí o manželství.

¹⁾ Tamtéž. L. 181. a) až 181. b)

²⁾ Tamtéž. L. 182. a)

³⁾ Tamtéž L. 182. a)

⁴⁾ Tamtéž. L. 182. b)

⁵⁾ Tamtéž. L. 182. b)

Sňatek manželský jest tedy i podle Chelčického, ač ho svátostí míti nechce, již pro ustanovení Boží velice důstojný, přece však cení i on stav panenský nad stav manželský,

6 0 svátosti biřmování.

1. Křtem svatým se v řádu nadpřirozeném rodíme, čili rodíme se z Ducha sv. znovu, abychom byli dítkami Božími, a dědici jeho. Jako však jest v řádu přirozeném, abychom se nejenom zrodili, ale také rostli a sil nabývali; tak jest z vůle Páně třeba, bychom rostli a sesílili v řádu nadpřirozeném. Této síly a tohoto zdokonalení druhého narození našeho se nám dostává ve svátosti biřmování.

Svátost biřmování jest svátost, jížto se skrze mazání sv. křížem, a vzkládání rukou zákonnitého přísluhovatele pokřtěným milost Boží a síla Ducha sv. uděluje, aby víru svoji neohroženě vyznávali, všecka pokušení překonávali, zvláště naproti víře, a podle víry živi byli.

O svátosti biřmování drží katolická církev.

a) že jest svátost, a to vším právem, neboť máme o ní doklady v Písmě svatém. Kristus Pán slíbil zajisté Ducha sv. všem věřícím, tedy netoliko Apoštolům, ale všem, kdožby uvěřili ve jméno jeho. Čtemeť u sv. Jana. „V poslední pak den veliký svátku¹⁾, stál Ježíš, a volal řka: „Žízni-li kdo, pojď ke mně a napij se! Kdož věří ve mne, tomu, jakož dí Písmo, poplynou z těla řeky vody živé. A to řekl o Duchu, kteréhož měli věřící v něho přijíti: „neb ještě nebyl dán Duch, protože Ježíš nebyl ještě oslaven“. (Jan 7, 37—39.) Všichni tedy věřící měli přijati Ducha sv., ažby byl Pán Ježíš oslaven, a proto nemá býti přislíbený Duch sv. vykládán o darech mimořádných čili o milodarech, neboť těch se dostávalo podle sv. Pavla jen některým (I. Cor. 12, 30.), a podle vůle Páně i nyní dostává; musíť se tedy vykládati o milosti posvěcující.

¹⁾ V den osmý té slavnosti, kdežto se voda slavně v Siloe vážila a se zpěvem do chrámu přinášela.

Tato přislíbená milost čelila z vůle Páně ku posile ve víře, neboť Pán Ježíš řekl Apoštolům: „Přijmete moc Ducha sv. přicházejícího na vás, a budete mi svědkové v Jerusalemě, a ve všem Judsku a Samařsku, a až do posledních končin země“. Skutk. Ap. I., 8. A opět čteme: „Zůstaňte v městě, dokudž nebudete oblečení mocí s výsosti“. Luk. 24, 49.

Co tuto přislíbil Pán Ježíš, to také naplnil; ohledně Apoštolův způsobem mimořádným, seslav jim Ducha sv. v den letnic, ohledně věřících prvně plnil, což byl zaslíbil obřadem viditelným skrze vzkládání rukou Apoštolův. Čtemeť takto v Písmě: „Uslyševše pak Apoštolé, kteříž byli v Jerusalemě, že Samaří přijala slovo Boží, poslali k nim Petra a Jana. Kterížto přišedše modlili se za ně, aby přijali Ducha svatého; nebo ještě byl na žádného z nich nepřišel, ale byli toliko ve jménu Pána Ježíše pokřtěni. Tedy vzkládali na ně ruce, a oni přijali Ducha svatého“. Skutk. Ap. 8, 14—17. Podobně čteme, že byli jsou v Efezu pokřtěni ve jménu Pána Ježíše, kdož byli přijali pouze křest Janův: „A když Pavel na ně vzkládal ruce, přišel na ně Duch sv., a mluvili jazyky i prorokovali“. Sk. Ap. 19, 6.

Cožby však v Písmě sv. nebylo dosti určitě pověděno, hlásá nám tradice Boží, neboť nebylo času, aby byla církev nebyla v držení této svátosti. O ní píší starobylí sv. otcové, v středověku theologové scholastikové, církev na Západě i na Východě, tak že nemožno jest podle pravdy tvrditi, žeby svátost tato byla smýšlenkou Římské církve.

b) Také bylo vezdy držáno, že se liší svátost tato od svátosti křtu, neboť v Samaří byli jsou pokřtěni věřící od Filipa diakona, ale ruce byly na ně vzkládány od Apoštolův, a podobně se dělo v Efezu. V staré církvi křtíval sám biskup, a po křtu sv. uděloval také biřmování; avšak kromě města v místech vzdálenějších křtili kněží a jahnové, a pak vycházel biskup, aby pokřtené biřmoval, což všecko dává na jevo, že křest a biřmování jsou svátosti od sebe rozdílné.

c) Hmotnost této svátosti byla předmětem různých náhledů v theologův. Jedni totiž mínili, že jest jí pouze vzkládání rukou, jiní že mazání křížem, opět jiní: buďže vzkládání rukou anebo mazání křížem, a opět jiní tvrdí: žeby obého bylo zapotřeby. Zdá se, že učení těchto jest na pravdě, neboť i o vzkládání rukou i o mazání sv. olejem

mluví Písmo. Skutk. Ap. 8. a kap. 19. Efez. I, 13. II. Cor. 1, 21. 22., o obojím jde také řeč v Euchologiích Řekův, a v Ritualích Latiníkův, a i praxe tomu nasvědčuje, neboť mazání křížem jest zajisté se vzkládáním rukou nezbytně spojeno. Forma téže svátosti jsou slova, jichž užívá biskup při vzkládání rukou, a ta jsou ovšem známá.

d) Přísluhovatel této svátosti řádný jest biskup; a o tom nám zprávu dává Písmo, neboť biřmovali v Samaří pouze Apoštolé: Jakub a Jan, v Efezu sv. Pavel, a tomu učí také starobylá tradice.

Mimořádný přísluhovatel jest kněz, jenž obdrží ve svěcení na kněžství zakořenilou moc k údělu této svátosti, a uděluje ji platně, když byl obdržel podle nynějšího řádu k tomu pravomoc od papeže. V starém věku uděloval ji i biskup.

e) Biřmování obdržeti může každý pokřtěný, byť i děckem byl, neboť křest ho činí k tomu schopna; avšak podle řádu na Západě obvyklého jenom ti, kdož jsou rozumu došli, a náležitě u víře vycvičeni jsou, bývají biřmováni, aby jsouce připraveni dosáhli této svátosti s ovocem hojnějším.

f) Ovoce této svátosti jest: α) posvěcující milost. β) Milost svátostná, kterážto jsouc touže milostí, k tomu jest zřízena, aby člověka pokřtěného sesílila a zdokonalila. γ) Nezrušitelné znamení, pro něž nelze leč jednou býti biřmován. δ) Mimořádné ovoce jsou milodary, jimiž byli obmyšlení zvláště křesťané první.

2. Přihledněme nyní, jaké as učení pronášel o této svátosti Chelčický.

On předesílá nejprve, jak prý mistři svátost potvrzení dovozují, a to analogicky, a pak theologicky, a jme se pak po svém způsobu vyvracetí důvody mistrův. Oni prý dějí:

a) že jakož život tielestný nejprve skrze narodenie koná se, druhé skrze množenie, takéz duchovnie život podobnie koná se skrze křest, druhé skrze potvrzenie. V potvrzenie prijíemá človek jako niekaký viek dokonalý duchovnieho života. Na křtu druhé rodieme se k životu, a skrze potvrzenie posilnění býváme k boji.¹⁾

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 186. b)

b) Mistři se však dovolávají, chcece dověsti, by bylo potvrzení svátost, také Písma. Oni přivodí

a) že řekl Kristus Pán. „Sedte v miestě, dokavadž nebudete oblečení v moc Ducha sv. přicházejícího na vás“. A tak tu svátost napřed poviedienú Kristus nevydávaje, ale sľubuje, ustanovil jest podle toho: „Neodejdu-li, Utiešitel nepřijde k vám, ale když odejdu, pošli ho k vám“.

β) V té svátosti se dává Ducha svatého plnost. „Takéž apoštolé dávachú tu svátost. Vzkládali sú ruce na křtěné a přijemachú Ducha svatého“.

„A to všecko, dokládá Chelčický, pravá a svatá řeč jest, což se o apoštolech mluvie, a všem užitečna k spasenie, nad kým se tak jako nad apoštoly naplnie“.

„Ale, připomíná Ch., když se to Kristovi přidává, že jest sedmerú svátost ustavil Z. N., jakožto najvietšie Zákona dávatel, protož ne proto bychom byli protivní, vzieti které svátost, kteréby Kristus ustavil, ale abychom pod jménem jeho svátosti niečie jiné nepřijali, mniece, by byla svátost, ona ďáblova zlost“. ¹⁾

Za tou příčinou radí Chelčický přihlížeti pilně k tiem řečem z Písma sv. vybraným, zdaliby jimi se dávalo na jevo, že Kristus Pán spojil milost s biřmováním. „Nebo ustavil-li (Kristus) svátost u viedomiech znamenieh, sľubuje v tiech zjevenie nebo tajnie, dáti Ducha sv., nebo jiné osvícenie. To v čtenie naleznem. Nebo když křest ta svátost, a tielo a krev zjevny sú ve čtenie, takéž potvrzenie musí zjevno býti, a když sú všecky u vidomiech znamenieh, tehda ta znamenie musí zjevná býti . . . jakož to o křtu řekl: „Nenarodíte-li se z vody a z Ducha svatého, nemuožte vjieti do králostvie nebeského“. ²⁾

Jestliže prý tedy Kristus Pán ustanovil svátost biřmování, i o ní taktéž má býti držáno.

Než co dějí mistři o vidomém znamenie svátosti potvrzenie? ³⁾ Mistři praví

¹⁾ Tamtéž. 187. b)

²⁾ Tamtéž. 187. b)

³⁾ Chelčický sobě volil tuto patrně velmi chytrý způsob, aby mistrův porazil, neboť v Písmě není dosti jasno, by mazání svatým olejem bylo hmotností této svátosti.

8. žeby znamení této svátosti byl olej, a pravda znamení Duch svatý, a že křtěný znovu se rodí v duchovně život, ale touto svatostí posílen bývá plností Ducha svatého. Ale toho znamenie nemohú prý mistři nikde v Písmě nalézt, a že čtenie ukázati, by jím Kristus potvrdzoval lidí. Odpierajeli jim prý niektorí chciece duvoduv od nich o vidomém znamenie oleje, tuť prý hnevajiece se s hanením pobiehlé dávajie tiem, ješto jistého duvodu o znamenie oleje žádajie, a řkou: „Takovým pobiehlým . . . dosti podobná vidí se odpoviedť, když cirkiev obecná nebo všecka držíe to jako neprotivné zákonu Božímu, jedině ty ze své hlavy umieti budeš dověsti, že se nesjednává se zákonem Božiem, a žeby hmotnosť té svátosti nebyl olej s balsamem smíšený, umlkni, nezpolehej na svú zvláštní múdrosť, jako blázen.“¹⁾

9. Tak dí Chelčický s pohrdou, vynášeje sebe, jakoby nade všechny theology a mistry vynikal, a lépe věděl, cožby náleželo ku svaté víře, a cožby se s ní snášelo, nežli obecná církev. Aby se však nezdálo, žeby snad pouze slovy hanlivými odbýti chtěl otázku tuto položenou, přidává: že mistři uvádějí za důvod, žeby bylo potvrzení svátost: že i Kristus Pán pomazán byl olejem utiesenie, a tak prý by bylo na jevu, že hmotnosť svátosti této, čili znamení vidomé a čitedlné jest olej, avšak to prý není důkazem nižádným, by byl Kristus Pán ustavil biřmování za svátost. A tak prý zbývá mistrům jedině říci, že cirkiev obecná nebo všecka takto držíe²⁾. A tímto prý dávají na jevu, že Kristus Pán neustanovil této svátosti, ale cirkiev. „A když tiem dovodie . . . že Kristus ustanovil sedmerú svátost, tehdy ne Kristus, ale obecná církev ustavila jest, aby biskup svatokupec svietil olej, a maže jím bral penieze. Protož nenie bezpečno křestianu, což ta obecná cirkiev ustavie a držíe, jako neprotivné zákonu Božímu“³⁾.

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 187. b) až 188. a)

²⁾ Tamtéž. L. 188. a)

³⁾ Tamtéž. L. 188. b) Chelčický tuto zamítá neklamnosť a stabilitu církve Boží, avšak při tom přehlíží, že jestli není bezpečno, věřiti církvi, jejím theologům a biskupům jako shoru, že obyčejný potulný kazatel ne-
skonale méně záruky podává, že jest hoden toho, aby bylo věřeno vý-
kladům jeho.

Ovšem prý čteme v Písmě, že nejenom Kristus Pán byl pomazán olejem Ducha sv. vesele, alebrž i „že byli sú někteří lidé mazáni olejem k znamenie tajnosti a milosti Ducha svatého, avšak ta znamenie nejsou prý položena, jako zákon křestanom¹⁾...“

A kdyby as byl z Písma důkaz plný, že jest potvrzování svátost? Chelčický dí: „Jestliže by dovedeno bylo, že Kristus ustanoviv olej k znamenie kázal biskupuom, aby lidem na čelo, mažiece jej, poličky dávali a k tiem poličkóm a mazáním slíbil dáti Ducha svatého, tehdy má držáno býti jako zákon“²⁾. Avšak toho prý mistři z Písma dověsti nemohú.

2. Mistři prý sami sobě odporují, a ničí, což byli z Písma ukázati chtěli, neboť praví: že Kristus Pán slíbil tu svátost dáti, ale nedí, že by ji byl ustavil. Také prý nemohúce té svátosti z Písma dověsti v rozličné rozumy se zacházejí, a tím dávají na jevo „že prý musí v tom býti veliké svedení lidí v tom obyčeji biřmování nehodného. Vložili prý sú v to svrchovaných darův sliby, a kde prý bude konec tiem obluduom? Blud prý to tak veliký, jako když prý ze dřeva vyřeží človieka, a jemu se klaniejí. Potupil by Boha, kdoby se klaniel tomu špalku. Takéž obyčej a zisk svatokupeckých biskupuov, obaliti plností Ducha svatého, a na to navěsti nesčíslné množstvie lidu, aby se klanieli tiem biskupuom, a jich pyšným obyčejóm pod slibem v plnosti³⁾. „Ano prý při modle menšie zlo jest, nebo v modle prý neuffá človiek spasenie, jako tuto.“

3. Mistři prý se dovolávají Písma Božího, aby ukázali, že se uděluje Duch svatý v biřmování. „A když tak velikého jména lidé, mistři z Prahy, umiejí to tak svatými řečmi ozdobiti, a tak veliké užitky v tom lidi jistiti, že plnosť Ducha sv. přijemajie, tak se biřmujiece, již to nebude lehce váženo od lidí. Slušie prý tedy vážiti Piesma, jimiž přiodievajie to mrtvé biřmovanie“⁴⁾.

¹⁾ Tamtéž. 188. b)

²⁾ Tamtéž. L. 188. b) až 189. a)

³⁾ Tamtéž. L. 189. b)

⁴⁾ Tamtéž.

Tu prý najprve dí: že velel sedieti Syn Božie v jednom domě v Jerusalemě a čekali Ducha svat. Avšak místa toho marně prý užívají, neboť prý ten Duch dán prý jim k obnovenie všeho svieta a všech jazyków, aby mohli jim oznámiti Boha a Pána Jesu Krista, pročež prý pan Bóh darów tiech ani nesliboval, aniž dal¹⁾. Ješto však toto zasli-benie k jiným nedochází, jest prý patrno, že neslibil Bóh svato-knpeckým biskupuom, by oni mohli dáti Ducha sv.²⁾.

Takéž prý to Písmo uvádějí mistři, že Apoštolé Petra Jan, uslyšavše, že Samarya přijala slovo Božie, přišli sú se za nie modliti, aby přijali Ducha svatého, nebo ještě na žádného z nich nepřišel, ale pokřtěni byli toliko na jméno Pána Ježíše. To místo prý teď mistři podle úmysla cirkvi Římské přivodie za pilný duvod bířmovanie, že by v tom Piesmie založení bylo bířmovanie toho, kteréž v obyčej majie biskupové nynějšie³⁾.

Vykládají prý to mistři, že na křtu se rodíme k novému životu, skrze bířmování však že býváme posilněni k boji a přijímáme dokonalého člověka. „A tak rozdiel činie milostem, které na křtu béřem, a které v potvrzenie bířmovanie. Žeby pak hojněji plnosť Ducha sv. byla dána, toho tiemto skutkem Apoštolským dovodie, že oni na křtíeně ruce vzkládali sú a přijíemáchú Ducha sv.³⁾.

Než tak prý nemá býti vykládáno toto místo, alebrž jinak. Apoštolové prý přišli do Samaří pouze proto, aby, což jest příslušelo ke křtu plnému, učinili. K tomu cíli a konci činí Chelčický rozdíel mezi křtem u vodie a křtem z Ducha svatého, jakož i jinde toho rozdílu užívá. Sv. jahen Filip prý

¹⁾ Tamtéž. L. 190. a) Patrně nepojal Chelčický správně, což byl Kristus Pán pověděl o Duchu svatém, jehož měli věřící přijati, a netoliko Apoštolé. Jelikož však neměli všichni věřící milodarův (činiti totiž zázraky, budoucí věci předpovídati, jazyky cizími mluvití etc.) jako Apoštolé, jest na jevě, že Chelčický proti všemu řádu a proti vsí pravdě omezuje dar Ducha Božího dotčenými milodary.

²⁾ Tamtéž. L. 190. b)

³⁾ Tamtéž.

křtil v Samaří pouze křtem u vodě. Tedyť byl to patrně křest neúplný a nedokonalý; neboť křest plný není ani u pouhé vodě, ani v samém Duchu svatém. Po tomto křtu, jak jest byl sv. Filipem udělen, by byli Samářišští nebyli spaseni, kdyžby byli z Ducha svatého nezrodili se. Přišli tudíž Apoštolé, aby na Samářišských tohoto nedokonaného znovuzrození dokonali. Tou příčinou zavírá Chelčický, že v Samaří nebylo udělováno biřmování, alebrž křtu sv. doplňování; a tak marně se dovolávají mistři místa tohoto, aby dokázali, žeby biřmování bylo svatostí. Než slyšme slova Chelčického. „Ale ne k tomu úmyslu máme rozumieti Apoštolóm, by v tom také zvláštne potvrzenie jednali, ale to, což jest príslušelo ke křtu plnému, to sú tito Apoštolé príšedše učinili. Nebo i v tom času činiechú křest Apoštolé v prijíemanie zjenvie Ducha sv., ktoréhož niekterí z vierících prve prijali než u vodie křest. Nebo křest, jenž jest prvé rozenie, položen jest od Krista u vodie a v Duchu svatém, tak aby nemohlo znova narozenie býti ani v samé vodie, ani v samém Duchu svatém. A to obé Apoštolé zjenvie činiechú, nebo se diejše to zjenvie za nich, a že druhé rozenie i tuto na lidu Samářišském tieu řádem šlo jest skrze Filipa, křtění sú toliko u vodie, ale na žádného nepřišel Duch svatý. A tak ještie nebylo dokonalé narozenie, když jedinie u vodie bylo, a tak nedokonalé, žeby spaseni nebyli, kdyby z Ducha svatého nezrodili se. Protož Apoštolé príšedše, modlili sú se za nie, a prijali sú Ducha svatého. A tak plné narozenie dokonalo se na nich, jakožto v oniech, jimž sv. Petr kázal, a přišel na nie Duch svatý, a potom je pokřtil u vodie, aby plné rozenie v nich bylo z vody a z Ducha svatého. Na doklad všeho toho pričíňuje ještě Chelčický, jak se lišil křest v domě Korneliové ode křtu v Samaří. Křestané v Samaří byli křtění pouze u vodě od Filipa, ale na žádného nepřišel Duch svatý, oni tedy obdrželi teprv po křtu vodném Ducha Božího. V domě Korneliové obdrželi dříve Ducha svatého a pak vodný křest. Podobně se prý dělo v Efezu. Tam sú byli učenníci Janovi najprve pokřtění na jméno Pána Ježíše. „A když jest na nie vložil svatý

Pavel, přišel jest Duch svatý, i mluvíchú jazyky i prorokováchú¹⁾.“

Z toho prý jde, že prý sú Apoštolé jinak nedrželi o křtu, by on byl plný, leč když přijali Ducha svatého. „Apoštolé nepovolováchú, by se pravý křest stal, ktož ve křtu nepřijal Ducha svatého“²⁾).

Těmito výklady chce Chelčický na dobro povaliti toho, což jsou byli z Písma uvedli mistři, aby ukázali, že bířmování jest svátost. Způsob jeho rozumování jest prapodivný. On tvrdí, žeby bylo lze děliti ovoce křtu tak, aby na příklad jeho bývalý přítel Rokycana mohl uděliti křest u vodě a on sám Petr, aby mohl a za týden, aneb snad i za rok ho doplniti údělem Ducha svatého, jen že zapomněl dokázati z Písma, že jest byla takováto anatomie křtu sv. možná. V Písmě o ní není ani zbla; ne tedy podle Písma vykládal Chelčický, ale z cti hodné kotrby své. Také mohli Chelčickému jeho současníci dobře říci, že i křest, jímžto on byl křtěn, byl kusý, jelikož ani neprorokoval, aniž zázrakův činil, aniž mluvil jazyky. Než od člověka, jenž neměl hlubšího vzdělání, nebylo lze očekávati, aby povážil důsledkův rozumování svého.

Chelčický byl přesvědčen, že i důkazův mistrů povalil, i žeby bířmování bylo svátostí. Píšeť: „Protož nyníšie bířmovanie nebo potvrzovanie biskupské v tiechto Piesmiech napřed poviediených krívie se zakládá, jakoby tu po plném křtu, ješto se v niem druhé znova rodie z vody a z Ducha svatého, opět příjdúce, ruce vzkládali, aby podruhé přijali Ducha svatého, aby tiehto posledniem potvrdili prvnioho a v tom přieklad ostavili nyníšiem biskupuom, aby místo Ducha sv. poličky dávali a penieze brali“³⁾).

Nad to, aby biskup mohl niekoho u víře potvrditi, musel by s ním něco mluviť a nieco věděti, a má-li u sebe vieru, tu tvrditi; to by mohlo slouiti potvrzovanie: ale tak prý nás na-

¹⁾ Tamtéž. L. 190 b) — 191 b).

²⁾ Tamtéž. L. 191 b).

³⁾ Tamtéž. L. 192 a).

staviejie, jako rylów dřeviených podle zdi kostelní niekoik set, a tak jde biskup a řieká, a dá každému poliček, a pryč ručí, jakoby se mrchy dotekl. Ten nás jest potvrdil na žalost¹⁾).

Konečně, jakby bylo možná, aby biskupové dali Ducha svatého, jehož nemají? „Když (Apoštolé) zemřeli, a biskupové nastali, ještě Ducha svatého nemajie, ani komu uprositi mohú, potřebie jest dosti oleje nasvietiti, aby se mieli čiem živiti falešní lidé“²⁾. Také prý ani biřmovanci nemají Ducha svat., neboť kdyby ho mieli, ostavili by svieta, jako pes blech, toho však nenie.

Duodod tedy misterský není pravý o milostech Ducha sv., a jest spíše na pomoc Antikristovi v jeho lži. „Čeho by on se nemohl domysliťi sedie na Římské Stolici, toho se mistři dohlédajie po knihách v Pražské škole, a tiem jeho založie, ano pomohú jemu... aby velebil své svátosti, a Pána Jesu Krista aby tupil“³⁾).

Proto prý dí o tomto biřmování Viklif „že vidie se niekterým křesťianuom, že to lehké a krátké biřmování s jinými přidanými tak slavnými obyčieji proto jest ďabelským hnutiem uvedeno, aby lid byl u viere zklamán⁴⁾. Zklamán prý jest lid, jelikož se jemu dary veliké slibují, ale nedávají.

Viklif prý dále dí: „že se tak děje, aby domnieváno bylo, ze sú biskupové potřební, jakoby totiž jiní kněžie menšie nemohli biřmovati, a když jim kniežie nemohú tohoto učiniti, tiem více budú biskupy velebiti, a jich biřmování nad křest budú vážiti“... A mistři prý toto biřmování velebie a užitky jeho, vykládajiece slova, jimiž se ono udieluje: „Znamenám tě znameniem kříže, a potvrzují tě křížnem spasenie ve jméno Otce i Syna i Ducha sv.⁵⁾).

K tomuto přidává Chelčický s posměchem: kde prý se as v těch mistřích ty vtipy nabraly!

Protož die prý právě mistr Jan Wigleff, že jest to rúhání Bohu, praviti a držeti to, že kteříbykoli biskupové tak potvrzo-

¹⁾ Tamtéž. L. 193 a).

²⁾ Tamtéž. L. 193 b).

³⁾ Tamtéž. L. 194 a).

⁴⁾ Tamtéž

⁵⁾ Tamtéž. L. 195 a).

vali anebo biřmovali, aby se v tom biřmování Duch sv. dával. Nebo, když jest Buoh neustavil toho biřmování s tiemi obyčejí biskupuov svatokupeckých, ani slíbil v jich biřmování dáti plné moci Ducha svatého, ani spasenie, ani té síly proti ďáblóm, tehdy takovými milostmi a dary ozdobiti obyčej svatokupecív jest samého Boha slávu vnéstí na ten obyčej i na té hříšné lidi, a tak jest Bohu rúhati a jeho tupiti, a zvláště kříž Pána Jesu Krista, nebo ta sláva přislušie jeho bolestnému kříži“¹⁾).

Biřmování, jakéž prý nyní jest v obyčejí, nebylo tudíž od Krista Pána ustanovené, ale později od jednoho svolání biskupuov²⁾, a potom prý vždy rostlo u vietšie chválu až do dnešního dne³⁾.

On prý Chelčický byl zpraven od jednoho slavného mistra v Praze, jemuž bylo jméně Stanislav⁴⁾, kteraká prý lehkost jest při tom biřmování jest i se strany biskupa i se strany biřmovancív. Také prý tentýž slavný mistr doložil, že prý takého biřmování za starých křestianuov nebylo⁵⁾.

A jaké as bylo potvrzování za starých křestianuov? Chelčický se dovolává o tom zprávy z Pseudo-Dionysia; že prý jsou byly děti křtěny, na to podle vuole Božie chovány, a když jsou mohly viere rozumieti, tehdy je přivedli ku biskupovi. Biskup vypravil před nimi ty věci, jež slušie na křestiana z přikázanie Kristova zachovávatí k spasenie věčnému. A jestliže takoví mladí povolili sú, k drženie přikázaní Kristových a k následování života jeho, tehdy biskup v tom potvrdil jich... aby ostali v tom úmyslu až do konce, a potom biskup dal políček tomu, jehož potvrzoval, na znamenie, že když bezprávně políčován bude a potupen, aby líce druhého nasadil nepříteli, zase neodbijeje podle přikázanie Kristova. Pakli takový mladý nechtiel před biskupem svoliti tiem předpoviedieným vicem,

¹⁾ Tamtéž. L. 195 b).

²⁾ Chelčický nedí, který as sněm byl ustavil biřmování.

³⁾ Tamtéž. L. 196 a).

⁴⁾ Snad jest to tentýž veliký doktor, od něhož byl Chelčický naučen, jaká by byla nauka katolická stran eucharistie, a nebo tentýž doktor, jenž slove u něho Protiva.

⁵⁾ Tamtéž.

nedal jemu políčka, ale jako protivníka viery zahnal jest ho pryč, aby šel, kam chce, a nebyl mezi křestiany ... Tak podle toho rozumu ten mistr vypravil jest o tom potvrzování¹⁾. A takovéto potvrzování má také Chelčický za pravé²⁾, a odmítá všechny texty, jež od pradávna na důkaz svátosti bířmování byly odůvodněny, jakoby byly proti pravdě vykládány, nechce míti, aby bylo bířmování svátostí.

7. O svátosti posledního pomazání.

1. Učení o svátosti posledního pomazání se od starodávna připojuje v církvi katolické k nauce o svátosti pokání; neboť: jako jest bířmování zdokonalením druhého narození, jehož jsme nabyli na křtu svatém, a po svém způsobu dokonáním; tak jest i poslední pomazání doplněním a dokonáním svátosti pokání, ano všeho života křesťanského, kterýžto má býti ustavičným pokáním. „Jest však poslední pomazání svátost N. Z. od Krista Pána ustanovená a svat. Jakubem prohlášena, kteroužto se skrze pomazání sv. olejem a skrze modlitbu kněží těžce nemocným milost Boží uděluje, kushlazení hříchů v jejich ostatkův, jakož i ku polehčení (t. j. ku posile, aby překonali nástrah ďáblových, a statečně snášeli břemeno nemoci své) a k dosažení předešlého zdraví, pakli by prospělo ku životu věčnému.“ O svátosti posledního pomazání věříme:

a) že jest ono svátostí, a víra naše se zakládá na Písmu Božím, neboť čteme tam: „Stůně-li kdo z vás? uveď kněží církve, a ať se nad ním modlí, mažíce jej olejem ve jménu Páně, a modlitba víry uzdraví nemocného, a polehčíť jemu Pán, a jestliže jest v hříších, budou mu odpущěni.“ Jak. 5, 14. 15. Místa toho nelze vykládati, jakož jsou mnozí činili, o léčení přirozeném skrze léky, neboť a) ať jsou byli za starodávna ně kteří z kněží lékaři, nebyli jsou jimi všichni. β) Olej palaestinský byl ovšem mnohým k uzdravení, ale nikoliv všem, v textu

¹⁾ Tamtéž. L. 196 b) Mně se zdá víre málo podobné, aby Stanislav byl takto mluvil o bířmování.

²⁾ Tamtéž. L. 197 a).

však se dává zaslíbení o jistém polehčení a uzdravení, čehož nízádný lékař naprosto slíbiti nemůže, aniž kterýkoliv lék způsobiti. 7) Nad to nade všecko jest v textu řeč o náboženském účinku, jenž jest odpuštění hříchův, a jehož způsobiti nemůže kterákoliv síla léku.

Také nelze dotčeného místa vykládati o praeternaturalném uzdravování skrze zázraky, neboť za jedno neměli jsou všickni kněží daru, konati zázrakův, aniž samotni s vyloučením laikův, a za druhé ti, kteřížto slynni darem zázrakův, nemohli ho užiti, jakžby byla vůle jejich, alebrž podle vůle Páně. Tak měl zajisté svatý Pavel dar tento, avšak nečteme, žeby byl chorobu svého milovaného druha Tita uzdravil zázrakem, ale radil jemu užiti k vyléčení svému vína. Na konec vadí výkladu o zázračném uzdravování náboženský účinek odpuštění hříchův, o němž zprávu dává text.

Nezbývá tedy, leč přijati: že se podle slov sv. Jakuba uděluje obřadem nadzmíněným milost posvěcující, kterážto směřuje zvláštním účinkem svým ku shlazení ostatkův hříchův, k polehčení a uzdravení nemocného.

Písmo sv. svědčí tedy, že jest poslední pomazání svátostí, a podobně i tradice Boží, jak ji máme uchovánu ve sv. Otcích, v praxi církevní od věkův, tak že dobře pravíme, že nebylo věku, by církev byla neměla víry, že poslední pomazání jest svátostí. Svědčí takto rituály Latiníkův a Eucharistie Řekův, a těch sekt na Východě, ježto se byly oddělily od církve obecné již ve věku pátém. Z čehož ovšem jde na jevo, že ti u vítr mluvili, kdož jsou tvrdili, žeby svátost posledního pomazání nebyla od Krista Pána ustanovena.

b) Hmotnost této svátosti jest olej olivový a to od biskupa posvěcený, neboť dísněm Tridentský: „Intellexit enim Ecclesia, materiam esse oleum ab episcopo benedictum“. I bylby údel této svátosti neplaten, kdyžby nebylo užito oleje tak posvěceného, lečby snad kněz byl ku svěcení oleje sv. Otcem splnomocněn. Jinak se věci mají na Východě, neboť tam se děje posvěcení od kněze, jenž plnou k tomu moc má od biskupa, buď že zřejmou, anebo nepřímou.

Mazání svatým olejem se děje na očích, uších, ústech, rukou a nohou, neboť pěti smysly svými hřešíváme.

c) Forma této svátosti jest na Východě i na Západě prosebná „Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum etc. deliquisti. Amen.

d) Přísluhovatelem svátosti této jest kněz a to jest článek víry naproti těm, kdož tvrdili, žeby slovem presbyteri jmíni byli starší v církvi, a nikoli kněží od biskupa posvěcení. Trid. Sess. XIV. Can. 4. De extrema Unctione.

e) Platně přijati mohou tuto svátost pouze křesťané, kdož jsou nebezpečně (těžce) nemocní.

f) Účinkové svátosti této jsou:

a) Zdraví duše, kteroužto pravdu vykládá sněm Tridentský Sess. XIV. cap. 2. tím, že poslední pomazání shlazuje hříchy, jež jsou zbyly ku shlazení, a ostatky, nebo-li následky hříchův. „Unctio delicta, si quae sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.“ Tyto zbytky hříchův jsou: časný trest a ten se promijí podle míry přispůsobení se nemocného, a jeho zbožnosti. Náchylnost ku hříchu, a ta se snímá taktéž podle míry přispůoby. S. Thomas Summa contra Gent. lib. IV. cap. 73. Třetí zbytek jest těžkost ku konání dobrého, a i ta se odjímá podle přispůoby.

To jest přední účinek této svátosti, avšak dosíci ho nelze, leč skrze odpuštění hříchův. Odtud ač tato svátost nebyla Kristem Pánem v popředí (principaliter) určena k odpuštění hříchův po křtu sv. spáchaných, jako svátost pokání, přece je shlazuje způsobem mimořádným, a jiným, než jako na příklad shlazuje eucharistie případkem (per accidens) hříchy. Shlazuje však tato svátost hříchy netoliko všední, ale také smrtelné. Svátý Tomáš z Aquině, mluvě o této svátosti, takto dí: „Si invenit peccatum aliquod vel mortale vel veniale quoad culpam tollit ipsum dummodo non ponatur ob ex parte recipientis“. S. suppl. q. 30. art. 1. in corp. Že však shlazuje poslední pomazání hříchy, o tom mluví zřejmě sv. Jakub 5, 14. 15.

Poslední pomazání působí odpuštění hříchův těch, které jsou nebyly ve svátosti pokání shlazeny, buďto že byla nějaká závada v přísluhovateli, anebo v přijimateli, anebo ježto byl

spáchal nemocný po údělu svátosti této, aniž by se mohl vyzpovídati knězi; avšak jest nevyhnutelno, aby měl nemocný žádost přijati svátost pokání, a aby vzbudil lítost nedokonalou nad hříchy svými.

β) Druhý účinek popřední čili primární jest polehčení duše a posílení tím, že svátost tato vzbuzuje v nemocném velikou důvěru v Boha, aby překonával pokušení ďábelská, a strach před smrtí a úzkost před těmi věcmi, ježto nastávají jemu a zármutek, že jest jemu opustiti všecko, a netrpělivost ve svízelech jeho.

γ) Druhotný účinek jest tělesné zdraví, pakliby sloužilo ku spáse věčné, anť kdyby bylo na škodu, nemohla by svátost tato působiti k němu.

g) Svátost tato ovšem není potřebna ku spáse z potřeby prostředku (necessitate medii), ale pro příkaz Páně (necessitate praecepti). Avšak může býti svátost tato případkem nevyhnutelně potřebna ku spáse věčné, jako kdyby měl nemocný hřích smrtelný na sobě, a nemohl se více zpovídati. Sv. Karel Boro-mejský dí (Instruct. de Extrema Unctione): „Potest fieri, ut ignorante illo, qui commisit, vel non valente confiteri peccatum mortale maneat, in quo delendo ita hoc sacramento juvatur, ut fieri possit, eum per hoc sacramentum salvari, qui aliquin fuisset damnandus.

h) V téže nemoci nelze vícekrát, leč jednou této svátosti přijati.

2. Co soudí Chelčický o svátosti posledního pomazání? Předně a především dí: kterak jest při této svátosti těžké zanepřázdňenie, a že prý ho púze núze nebezpečná, jíž jsme se všech stran naplnění, nutí k tomu, něco mluvit.

Mistři prý sebrali sú rozum o mazanie nemocných olejem, a rku: že prostředek Boží a lidský netoliko slove Ježíš, jenž muož spasiti, ale také slove Kristus, jenž má milost z mazanie na jiné vylíti¹⁾.

a) Mistři prý se dokládají ohledně svátosti posledního pomazání sv. Jakuba: „Jest-li kto mezi vámi nemocen, uveď kniežie kostela a modlte se nad

¹⁾ Tamtéž. L. 198 a).

ním, zmažiece jeho olejem ve jménu Božiem, a modlitba viery uzdravie nemocného, a polehčie jemu Pán, a bude-li v hrieších, budú jemu odpustieni.“

b) Z té řeči prý vypočítávají užitky této svátosti. „V té řeči dotýče, prý, užitka dvojieho: prvnie jest vysvobozenie od nemoci duchovnie, kterážto pochodie skrze všednie hříechy, jimižto duše umdlévá v zasluhování sobie milosti a slávy. Druhé, kteréžto jest jako nedostatek nemoci tielestné, uzdravenie“¹⁾.

Z toho prý jde podle mistrův, že „jest tato svátost pro dvojí věc potřebna, t. j. pro odpustění hřiechův, kteréžto se děje skrze mazání, a druhé polehčení nemocnému, jehož se žádá skrze modlitbu“²⁾.

c) „Potom prý říkou: že mazání poslednie jest k odpustienie hřiechův všedních, kterýmiž lidé hřešie skrze piet smyslův, a majie mazati olejem posvieceným od biskupa“³⁾.

Než však sluší prý k tomu zřieti:

a) Jaký rozum mají slova sv. Jakuba,

β) a jaký v ně kladou mistři, a zdali prý se srovnávají se slovy sv. Jakuba čili nic. Jestliže prý jsou ty věci, jež oni vyprávějí založeny ve slovech sv. Jakuba, pak prý mají přijaté býti, jako naučení sv. Jakuba, pakli nemohú nalezeny býti ty zvláštnosti v řeči jeho, tehdy nejsou naučení jeho, ale toho, kdož jest ustavil ty zvláštnosti při té svátosti cirkvi svaté⁴⁾.

Na to ihned dí Chelčický:

1. že kdyby ti užitkové této svátosti byli takoví, jak mistři praví, dosti by církvi bylo, by měla jedinou svátost, kdyžby totiž přijali (nemocní) plnost Ducha svatého a sílu k duchovnímu boji proti ďáblóm. A z toho prý jíž muož poznáno býti, že toho rozmnožení svátostí s takým zumieřeným počtem užitkův duchovníech neustavil jest pán Buoh, ale lidé ti, ješto mohú svátosti svietiti, a sľibovati v nich, kteréž chtie, milosti cirkvi

¹⁾ Tamtéž. L. 198 b).

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. 199 a).

⁴⁾ Tamtéž.

svaté. Odtud prý také biskupové ty od lidí ustanovené svátosti lidu procení, a lidé je kupují¹⁾.

2. Chelčický dí dále: že, kdybychom i povolili tomu, že jest kázal sv. Apoštol mazati olejem nemocné, nenalezneme v té řeči, by byl nazval mazání svátostí sedmú, a položil jie pod mieru niekterých zvláštních užitkov duchovniech. Není-li toho, a nemá-li řeč sv. Jakuba takového vypravenie, tehdy prý mistři a jiní křivě vykládajie. Ku pravdie prý slov hľadiece muožem prý říeci, že jest psal sv. Jakub o skutciech milosrdných, jež majie ukázati, aby totiž zavolali knieze k nemocnému, by utiešili nemocného a za nieho se modlili Bohu, a nazali ho olejem pro užitek tiela, jakož mistr Jan Wigleff potupuje úmysl napřed jíž povediený o drženie té svátosti oleje, a die: Prieliš lehce zdá se té svátosti založenie na té řeči sv. Jakuba, jenž die: „Bude-li kto nemocen, povolaj kniežie kostela“, poněvadž vierný človek mohlbý říeci dosti podobně, že sv. Jakub nemienie poslednie nemoci, ale připomiená, kteraké by mielo býti obveselenie od kniežie, kdyby kto byl nemocen a že od přirozenie v tiech krajinách hojnosť jest zdravého oleje, protož sv. Jakob takové mazanie připomiená. A tak tento mistr, dokládá Ch., die-li to, že k tomu rozumu, k kterému Římská cierkev držie o svátosti oleje, lehké prieliš má založenie²⁾ v řeči sv. Jakuba, když jim v té řeči nevelí činiti poslednie mazanie na smrtelné posteli, ale v obecné nemoci, v niež kniežie přijduce majie se modliti, aby Buoh nemocnému polehčil, jestli to vuole jeho³⁾.

Petr Chelčický nemohl arci věděti, čehož, jak se zdá ani mistr Jan Viklif nevěděl, že původní text užívá slova: „ἀσθενεῖ“ a „σώσῃ τὸν κακόν“, kteréž oboje slovo znamená těžce nemocného, a že tedy nevelí sv. Jakob, aby byli voláni kněží ku každému nemocnému vůbec. Nenadál se tedy Ch., že mluví mistr Jan Viklif u vítr, a on že po něm zhloupa papouškuje. Avšak ač v tomto můžeme omluviti pro nevědomost Chelčického, nemůže takto býti ohledně Viklifa; neboť Viklif byl učitelem na vysokých školách v Oxfordu, mistroval a poučoval papeže, biskupů, kněží a mnichův, on tedy měl aspoň tolik znáti, co znal za doby jeho každý žák, že se totiž neuděluje poslední poma-

¹⁾ Tamtéž. L. 199 b).

²⁾ Tamtéž L. 200 a).

³⁾ Tamtéž. L. 200 b).

zání, leč jen těžce nemocným, a o tom snad měl také frater, anebo laik Chelčický také nějakou známost.

Než slyšme, jak rozumuje Chelčický dále: Kdyby prý byl velel sv. Jakub, aby pro nějaký tělesný užitek nemocný mazán byl, tehdy by prý muselo kniežiem pro niekterú priečinu vedomo býti, že nemocný nepovstane. „A kdyžby jim bylo zjevno, že umře, ihnedby byla priečina odjata, žeby se nemodlili za jeho polehčenie“¹⁾. Chelčický má tuto na mysli, jakoby prikázané mazání nemocných sv. olejem mělo za účel pouze a jediné uzdravení jejich, kterého omezení bychom marně v textu hledali; takéby v textu muselo býti zakázáno, mazati těch, kdož patrně k smrti pracují, čehož opět v textu není. Vykládá tedy Ch. na základě křivém.

3. Přese všechno však, že zavrhuje Ch. svátost posledního pomazání, přece přiznává, žeby to mazanie olejem pro niekterú príčinu státi mohlo, a to předně, kdyžby byl kněz hodný, a za druhé, kdyžby byl olej užitečný. „A když prý té dvojí věci nebude, nemuož státi řeč sv. Jakuba. Jako, kdyžby jie nyní čechóm psal, ješto jest mezi nimi plno kniežie krvavých, ješto nestojie o zdravie nemocných, ale plnie jsú zabíjanie zdravých živých, jichžto Buoh modlitby neslyšie, nebo ruce jejich i jazyk pln jest krve“²⁾.

Oboje prý mieli lidé, jimžto sv. Jakub psal, i olej i hodné kněze. „A ten skutek milosrdný v pravdie byl jest tiem lidem svátost veliká od Krista prikázaná; a muož i dnes vierným lidem býti svátost, ač ne ovšem pod tiemi priečinami . . . ale milosrdenstvie majie v sóbie. A ta priečina jedna jest, takéž i druhá, že zde oleje takového není.“

Ale ačby prý Čechové neměli oleje toho drahého, mají lacinější dřeviený nebo makový a mohu jím mastiti nebo i pomazati nemocného, mohú se modliti i jinak utiešiti nemocného. Ač i kněžie tu nebude, muož Buoh i jiné křestiany uslyšeti, a budeť veliká svátost tiem lidem a velmi jistá, jistější, než mazanie olejem svatokupeckým“³⁾.

Chelčický zamítá řečí touto: a) žeby olej olivový byl hmotností této svátosti, i b) žeby kněz

¹⁾ Tamtéž. L. 200 b).

²⁾ Tamtéž. L. 201 a).

³⁾ Tamtéž.

jedině byl prísluhovatelem, a zvláště dí: c) že jím není kněz nehodný. Kterak svévolně tuto mluvil dotčený kazatel, poznáme z toho, že nic neváže Písma, praví: žeby byl kdokoliv jsa dobrým křesťanem rozdavačem této svátosti, a žeby olej kterýkoliv dostačoval, čehož se nedočeti Ch. v Písmě Božím.

d) Mistři prý jistí, by bylo poslední pomazání svátostí také z Dionysia, majíce v něm pilně útočiště, poněvadž prý byl učenníkem apoštolským, „aby vždy mohli tiem doraziti svého mazanie základ apoštolský, aby tiem smieleji se vylévali v lež příčinú jich řeči, a jiné posedali jako kacieře, ktožby jich obyčeji svatokupeckými u mazání olejem nepovolil“¹⁾. Než jakého as základu tím dovoláváním se Dionysia sobě upravuji? Za Dionysových časův prý líbal biskup a všickni ostatní mrtvého, mistři však mluví o jedné ze svátostí křesťanských, kterážto jest potrebná před smrtí k odpustěnie hriechov. Dionys však nemazal jest k odpustěnie hriechov, ale mazal mrtvého, jemuž nepříslušie posviecenie, požívaje obyčeje židovského“²⁾. Také prý toho nečinil obecně, ale o kterémž toto mluvíti mohl: „Sladký zajisté a milý jest všem spravedlivým“, který tedy chvalitebně život skončil jest“³⁾.

e) Také prý nevyznal sv. Jakub, žeby bylo to mazanie svátostí, jakož ani Dionys ne, čehožby prý oba byli učinili, kdyžby bylo pomazání svátostí, toho však nenie“⁴⁾. Než lidé prý toho všeho neváží, jedině proto prý viešie, že mistr učený tak mluvil“⁵⁾.

f) Mistři prý zkrivuje řeč Jakubovu také tiem, když tvrdí, „že má býti olej od biskupa sviecený, a toho opíet nenie ve čtenie; proto prý jest sviecenie toto ohyzdno, protože se nedieje z prikázanie Kristova, ani Jakubova, ale ku zvelebenie biskupov. A druhé proto, že jej svietie svatokupci pro svoju zisk tielestný, ješto nemá jich sviecenie řečeno býti sviecenie, ale prokletie... Nebo což jest učinil Buoh, bylo dobré, ale což jest

¹⁾ L. 201 b).

²⁾ L. 102 a).

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Tamtéž. L. 202 b).

⁵⁾ Tamtéž. L. 203 a).

svatokupec na to své žehnání vložil, to jest oblúpenie Boha a Pána Jesu Krista v jeho bolestném kříži¹⁾.

Ovšem prý nezáleží v jich svátostech, ale jedině pro jich úmysl převrácený sú svatokupci. Biskupové prý naberú mnoho peniez od obcí za ten sviečený olej, děkanové nesú prý biskupu za ten olej, což jeho nasvietie na zelený čtvrtek, a děkanové přijduce od biskupa rozdadia po farách jako jed, aby vsecky čechy trávili. A faráři prodávajie osadám, kterýmž sú se osadili. Niekterie pomazie nemocného ze dvú groši, niekterie ze dvanáct peniez, a niekterie z groše, jakž kteří mohli, tak olej na penieze přivedli²⁾.

Jest tedy po rozumu Chelčického vsecko prokleté, což se dieje skrze to svatokupectvie, a vymyšleno k tomu, aby se lidé mnoho domnievali o řádu biskupském, a že kdyby jich nebylo, žeby cirkve nemohla obstáti³⁾. Zle prý tedy vzali mistři slovo Jakubovo.

g) Také prý velí sv. Jakub, človieka všeho mazati, mistři však a Říemská cirkve jenom patero smyslův. Oni prý řád mazanie takto vypravujie: „Maži oči tvé olejem posvátným, aby což jsi koliviek neslušným vidieniem zhřešil, tiemto pomazáním oleje posvátného budiž tobie odpušteno. Ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého. Maži uši tyto olejem posvátným, ale což jsi koliviek liebosti hřiechu škodlivého slyšenie dopustil se, toto lékařství duchovnie to vyprázdnie z tebe. Ve jménu atd. Maži chriepie tyto olejem posvátným, aby což jsi koliviek přielišnú vuoní zhřešil, toto lékařství, zleč to, ve jménu etc. Maži rty tyto olejem posvátným, aby což jsi kolivěk zhřešil prázdným a neřádným mluveniem, z slitování božské milosti vyčišteno buď tiemto mazáním oleje ve jméno etc. Maži tyto ruce olejem posvátným, aby což jsi kolivěk neslušným a škodlivým dotknutiem zhřešil, skrze toto pomazanie oleje buď očišteno ve jméno etc.⁴⁾

¹⁾ Tamtéž. L. 203 b).

²⁾ Tamtéž. Zde opět maluje Ch. po způsobu svém na černo, jako by za jeho doby nebylo ani jediného poctivého kněze na světě, a jako by vše bylo svatokupectví, což jsou konali kněží, když u příležitosti výkonův platu nějakého dostávali.

³⁾ Tamtéž. L. 204 a).

⁴⁾ Tamtéž. Neumím říci zdali ritual katolíkův podobné formy užíval,

Mazie prý jenom patero smyslův, jako by jimi pouze zhřešil člověk, a jakoby nevycházeli hřiechové ze srdce a nikoliv ze smyslův, a jakoby nehřešila všechna duše jejich a všechno tělo jejich¹⁾.

h) Také prý jistí mistři, žeby se odpouštěli posledním pomazáním pouze všední hříchové, toho prý však opět nemohú z čtenie dokázati, neboť Bůh prý neodpouští lidem stránku hřiechův niekterých a niekterých nie, nalezne-li smrtné a všední, neodpustí jedných bez druhých, a nedopustí komu smrtných, neodpustí ani všedních. Pakli odpustí smrtné, tedy i všední, ale samých všedních neodpustie pro nižádné mazanie, leč je samy nalezne v človieku kromie smrtných. To dielenie prý odpustenie hřiechův podle údův, anebo malých a veľkých, nemá prý založenie, a nemá prý v tom býti viereno²⁾. Také prý jest tvrzení mistrov, žeby se posledním pomazáním odpouštěli pouze hříchové všední, proti Písmu, neboť on dí: „Bude-li v hřieších, budú mu odpustěni“; a tak s pochybením dí: Bude-li. Z viery však muožem viediet, že o nikterých mohl sv. Jakub pochybovati, by mieli hřiechy smrtné, „ale o hřiešiech všedních ze všech v nižádném, nebo tiech každý človieku dosti má, jak die sv. Jan. Kdyby byl tedy mienil sv. Jakub hřiechy všednie, nikakéž neřekl by s pochybením“³⁾.

i) Mistři dí o užitečích této svátosti, žeby užitkové tito byli: uzdravenie na tiele skrze modlitbu, a uzdravenie na duši odpustenie hřiechův skrze olej. A i toto dielenie nemá základu v čtenie, neboť se dí tam: „Modlitba viery uzdravie nemocného, a polehčieť jemu Pán“⁴⁾. Také neustavil Syn Božie odpustenie

ovšem latinou, anebo že snad jí užívali jazykem českým Taborové, anebo kališníci

¹⁾ Tamtéž. L. 204 b). — 205 a). Podle theorie Chelčického měla se tedy mazati duše, ale kterak? Toho neřekl důmyslný kazatel.

²⁾ Tamtéž. L. 205 b). Chelčický zase na vzájem nemohl z píesma dověsti, že by se hříchové všední se smrtnými vezdy odpouštěli, neboť o tom není ve čtenie ničehož. Ano on sám jest proti sobě takto mluvě, jelikož tvrdí, že může býti člověk v milosti, aniž by byl prázděn hřiechův všedních.

³⁾ Tamtéž. Zde ovšem Chelčický správně dokazuje, jen že jest těžko věriti, že by všichni mistři byli učili, že poslední pomazání vymáhá pouze odpustění všedních hřiechův.

⁴⁾ Neumím opět říci, že by mistři za časův Chelčického byli dělili účinkův posledního pomazání podle mazání olejem, a podle modlitby. Avšak zdá se, že nebyl zde Ch. dobře zpraven.

hriechov v oleji, alebrž ve svém vlastniem tiele. Také prý nemá biskup moci k odpustenie, bytby co najdokonaleji posvietil olej¹⁾.

Starostlivý Chelčický končí své pojednání želáním, kterak se krmí lid nemúdrý od pokolení hadového mistrského a kniezskeho sliby lživými. Od nich prý nižádný nebyl uzdraven a přec přidávají zdraví tielestné modlitbě, a pro hanbu přičiňují, že nemocný obdržuje zdraví, pakli slouží jemu ku spasení. Dobře prý píše Viklif: Vystřiehati se máme, abychom tak lehce slov apoštolových nebrali, nebo muož niekdo tak blúdiť, že z tiech slov svat. Jakuba tak vieřiti bude, že kdybykoliviek modlil se kniez za nemocného, žeby jemu hriechové odpustieni byli, mieliby které, kdežto mnozí často nemocní bývaje, a mazati se dadie, kteřížto k viečnému zatracenie předzvieďieni sú, aniž má vieřeno býti, by koliviek takby se kniez modlil, žeby modlitba viery spasila nemocného, nebo tak tehdyby byla viera křestiana, že ktožkoliviek vzalby na konci tuto svátosť, žeby spasen byl, a tak podle toho byla by tato najpotřebnejšie svátosť mezi jinými, ponievaď jiné prijieľnaje človek muož zatracen býti. Protož inusie rozumieno býti, bude-li se kniez, kteréhož buoh k uzdravenie nemocného jednal s Božiem zřiezeniem modliti se, tehdy nemocný bude zdráv²⁾. Z toho prý máme, že modlitbě viery príslušie odpustenie hriechov, i zdravie tielestné, a nic oleji samotnie. Modlitba však viery není slovo sv. Jakuba, ale modlitba viery jest v tom, ktož jest sám Bohu vierný a milý, a když jde k nemocnému, nic nepochybuje, že obdržie, zač by prosil. A tak jest potřebno, 1. aby kněz anebjich více měli viernu živú, 2. jest potřebna hodnosť nemocného, a to jest vyvolenie Božie. Není-li tiech věcí, budže nehodnie sú kniezie k modlitbě, anebo nemocný jest pekelník, nedojde ta řeč k užitku nemocnému³⁾.

Stran otázky o opietovanie této svátosti praví Chelčický: „Mistr prý ostavuje bláznóm takové nesnáze, a poviedá, že takový nemocný a zínazaný potom se shoje v tu chvíli nepřijal svátosti poslednieho pomazanie. Viernie prý ta

¹⁾ Tamtéž. L. 208 a).

²⁾ Tamtéž. L. 209 b).

³⁾ Tamtéž. L. 210 b) — 211 a), 211 b).

svátost jediné ku poslední hodině skrojena jest, aby jiný čas nebyla přijímána, ani často, jediné v poslední hodinu smrti. Kdo prý jindy maže, ten nadarmo maže, když jediné před smrtí prospívá.

Porovnáme-li učení katolické s náhledy Chelčického, shledáme zajisté, že jest mezi oběma propast převeliká.

Učení Chelčického o svátostech vůbec.

Úvod.

Po vyličení článkův Chelčického o svátostech zvlášť, zbývá nám ještě téhož učení doplniti a připojiti, co jest tvrdil dotčený kazatel o svátostech vůbec.

Abychom i zde poznali trhlín, jež činí Chelčický do soustavy učení katolického, klademe nejprve nauku katolickou co možná nejstručněji, jížto následuje učení Chelčického, ježto dotýká všech svátostí.

1. Učení katolické.

Podle nauky katolické jest svátost úkon smyslům přístupný (vidomý), kterýžto má z ustanovení Kristova do sebe sílu, aby netoliko milost znamenal, ale také působil, jsa ustanoven od Krista Pána k našemu posvěcení a ospravedlnění.

1. Katolická církev učí: že jest svátost sedmerá. Pořádek, dle něhož nyní se o nich vyučuje, jest: 1. křest, 2. biřmování, 3. svátost oltářní (Eucharistie), 4. svátost pokání, 5. poslední pomazání, 6. svátost svěcení kněžstva, 7. stav manželský.

Že jest svátostí sedm ne více a ne méně dokazuje se z Písma, neboť není ani jediné svátosti, kterážby neměla v něm, buď že plného odůvodnění, anebo o kteréžby nebylo v Písmě stopy.

Avšak Písmo není jediným pramenem víry, alebrž i Božská tradice; a tak z tradice Božské zvláště jde, že není více ani méně svátostí, leč jen sedm. Jisto zajisté jest, že věřila církev

za dob reformace německé ve věku XVI., že jest sedm svátostí, neboť v tom byli reformátoři odsouzeni, že nedrželi plného počtu svátostí, podobně jest jisto, že církev věřila v sedmeru svátost ve věku XV. za dob Husitů v Čechách, neboť toho se domáhali na Husitech katoličtí členové fakulty bohoslovné v Praze, aby každý z doktorův a mistrův na učení Pražském vyznal, že držie a vieřie a držeti a vieřiti chce o sedmeře svátostí jakož držie kostel Řiemský¹⁾ a čemu jest věřila, to také na sněmu ve Florenci (v roku 1438) za pravé prohlásila. Ona takto věřila a držela ve věku XIII. a XII. za dob theologů scholastikův, věřila takto za dob řeckého rozkolu ve věku XI. za času Michala Caerularia, a ve věku IX. za dob Photia Konstantinopolského, neboť i církev na Východě i na Západě souzvukují v tom, že není méně ani více svátostí, leč jen sedm. Kdyby byla nerozdělená ještě církev tohoto počtu byla neměla, nebyl by ho byl přijal ani Východ od Západu, aniž Západ od Východu. Byla tedy ve věku IX. církev nerozdělená v držení sedmeré svátosti. Avšak jest jisto, že i ve věku VII. a V. za času Monotheletův, Nestorianův, a Eutychianův, kteréžto sekty od církve obecné odloučeny jsouce, a mezi sebou se sváříce drží, že sedm jest svátostí, a proto zcela po pravdě tvrdíme, že touže dobou, když sekty tyto z církve se vylučovaly, církev sedmeru svátost držela. Není však ani stínu možnosti, aby teprv po Kristu Pánu se bylo toto učení do církve vplížilo jako tajné a kradmo, a proto věříme právem, že Kristus sedm svátostí ustanovil, ne více a ne méně. Právem odpověděl tedy Jeremiáš, patriarcha Konstantinopolský v r. 1575 theologům Wittenberským, kteřížto chtěli ku svému rozumu přitáhnouti církev pravoslavnou; ostře káraje bludy protestantův: „že v církvi jest svátostí sedm: křest, křížmo, svaté přijímání, vzkládání rukou, manželství, pokání a svatý olej.“

2. Původce svátostí jest Kristus Pán, neboť nikdo z tvorův nemá té moci, aby viditelný úkon svátostný spojil s milostí posvěcující.

3. Jednakaždá svátost působuje se hmotností, formou a přísluhovatelem s úmyslem činiti při úkonu svátostném to, co činí církev. Slova, kterážto při úkonu svátostném se užívají,

¹⁾ Palacký. Documenta. Dr. A. Lenz Učení Jana Husi. I pag. 168.

(nebo-li forma), nejsou kazatelská, ale posvěcující (non sunt con-ditionalia, sed consecratoria).

4. Svátosti působí *ex opere operato*. Slovo těchto se užívá v theologii katolické od věku XIII., a to za příčinou, aby se naznačila působnost svátostí, a se vyjádřilo, že příčinou působivou milosti ve svátostech jest ovšem Bůh jedině, ale příčinou nástrojnou téže milosti že jest z vůle Páně svátost, kterážto působí nezávisle na tom, kdož svátostí přisluhuje, a na tom, kdož ji přijímá, čili, že působí svou silou, ač jest příčinou milosti pouze nástrojnou. A v tom zajisté není nic nepravého, neboť nepůsobí-li svátost *ex opere operato*, pak dlužno říci, žeby působila *ex opere operantis*, čili hodnotí toho, kdož ji dává, a toho, kdož ji přijímá, avšak říci, že rozdávající byl působivou příčinou milostí, anebo ten, kdo přijímá, bylo by říci: že sobě může milosti zasloužiti, toby však bylo s Pelagiem jíti. Působí tedy svátost nezávisle na pravověrnosti a hodnotě toho, kdož jí rozdává, a toho, kdož ji přijímá, jestliže rozdával ji zákonný rozdávající a přijal-li ji schopný (*capax*) k tomu člověk.

5. Z učení předešlého nezbytně jde: že není platnost svátosti závislá ani na pravověrnosti ani na hodnotě rozdávčově, aniž na pravověrnosti a hodnotě toho, kdož ji přijímá a k tomu musí všichni se znáti důslednými býti chtějí, kdož praví a tvrdí, že mohou býti dítky pokřtěny, neboť v nemluvnatech není přispůsoby nižádné.

6. Platnost svátostí a dosažení jejich ovoce nevisí na tom, zdali ten, jehož se týče, jest předzřízen ku životu věčnému, anebo předzvěděn ku věčné zátratě (Trid. sess. VII. can. 7.), neboť i předzvěděný přijímá svátost platně, a je-li přispůsoben, obdrží i ovoce svátosti dotýčné všechny i synovství Boží.

7. Společný účinek, nebo-li ovoce všech sedm svátostí jest milost posvěcující. Rozdělujeme však milost prvou a milost druhou (*gratiam primam et gratiam secundam*). Milost první se uděluje řádně ve svátosti křtu a ve svátosti pokání, odkudž tyto svátosti svátostmi mrtvých slovou, poněvadž se jimi přisluhuje duchovně mrtvým. Milost druhou působí druhé svátosti, neboť ti, kdož je přijímají, mají býti duchovně živi, čili mají již býti ve stavu posvěcující milosti Boží, která se v nich přijetím dotýčných svátostí rozmáhá. Avšak možno jest, aby svátost mrtvých případkem působila milost druhou, když totiž ten,

kdož byl křtěn, anebo svátost pokání přijal, byl již před přijetím ze stavu hříchu ve stav milosti přenešen, litovav hříchův svých lítostí dokonale. A zase jest možno, aby svátost živých působila případkem milost prvou, když totiž ten, jehož se týče, ji přijal bona fide, nic nevěda, že se nalezá ve stavu smrtelného hříchu.

Kromě společného tohoto účinku působí každá svátost účinek sobě vlastní, nebo-li zvláštní milost svátostnou. Křest působí znovuzrození, biřmování v tom znovuzrození posílení a rozmnožení, svátost oltářní živí ku životu věčnému, pokání léčí v duchovních nemocech, poslední pomazání snímá zbytky hříchův, svátost manželství dává sílu, aby rodičové křesťanští své děti vychovávali, jako děti, jež jsou byly pro nebe znovuzrozeny, svátost svěcení na kněžství dává sílu, aby duchovní řídili societu křesťanskou podle vůle Boží k životu věčnému.

Nad to působí tři svátosti nezrušitelné znamení. Křest působí, že pokřtěný se řadí v rodinu Boží, stává se údem skrytého těla Páně a církve sv., a obdrhuje nárok na dobra církve Boží jsa členem obcování svatých. Biřmování vtiskuje biřmovanci znamení vojína Páně, aby víru svoji statečně vyznával, a hotov byl za ni i pronásledování snášeti. Svátost svěcení kněžstva vtiskuje znamení kněžství Páně, jímžto se ten, jenž byl na kněžství svěcen, liší od toho, kdož nebyl vysvěcen, a se stává Kristu Pánu knězi podoben, a vůdcem lidu křesťanského učiněn. Dvě svátosti: svátost stavu manželského a poslední pomazání, vtiskuje tak zvaný quasicharakter, neboť není volno za živobytí chtě v nový sňatek vstoupiti, a za trvání téže nemoci po druhé posledního pomazání přijati.

8. Sluší rozeznávati mezi přijetím svátosti platným a hodným. Kdo byl pouze schopen, svátost přijati, na př. křest, přijal ovšem svátost, ale nikoliv milost, neboť té dosahuje pouze ten, kdož byl přispůsoben.

To jest v krátkosti učení katolické o sedmeře svátostí vůbec. Nyní vizme, jaké as učení drží Chelčický o sedmeře svátostí vůbec.

2. Učení Chelčického o svátosti sedmeře vůbec.

a) Chelčický činí ovšem zhusta zmínku o sedmeře svátostí, ale nikolivěk k tomu účelu, jakoby věřil, že jest sedm svátostí Kristem Pánem ustanovených, ale aby na jevo dal v tom svoji nevěru. Mluví o sedmeře svátostí s pohrdou a posměchem. Tak dí mluvě naproti obyčeji Římské církve, mazati nemocného na pěti smyslech při údělu svátosti posledního pomazání s posměchem, že prý člověk hřešívá netoliko pěti čichy, ale také hlavú, břichem, hřbetem, nohama a všemi zvláštními údy tiela, kromě tiech pieti čichów: „A odpustie-li po tom počtu, což tiemi pieti čichy hřešie, skrze olej, skrze kterou pak přiečinu odpustie tiem, jichžto nohy biežie ku prolitie krve, jichžto hlava pýchu velikú nese, a co jinak všecko tielo nese, kterak to odpustie, muselby Antikrist osmú svátost v jiném kořeníe pripraviti, aby jí mazal k odpuštenie hriechów všeho tiela. Neodpustie-li Buoh všemu tielu, neudielie zvláštnieho odpuštenie hriechóm činieným pieti čichy, nebo budže všecky odpustie, anebo všecky zadržie“¹⁾. Jinde dí posměšně: že řiedie kniežie hříšníky k spasenie skrze sedmeru svátost²⁾.

Jest tedy již z předu jisto, že Chelčický svátost sedmeru zamítal, čili nechtěl míti, by bylo svátostí sedm.

Tohotěž lze dověsti, když přihlédneme k jeho pojednání o sedmi svátostech, v němžto se šíří o nich dopodrobna. On zamítá zajisté

α) žeby bylo svátostí manželství křesťanův, anžby prý i manželství židův a pohanův svátostí slouti muselo³⁾.

β) Zapírá Chelčický, by bylo bířmování svátostí, ono prý nemá nižádneho základu v Písmě, a jest prý vymyšleno k vyvýšení biskupův a ku příhaně Krista Pána⁴⁾.

γ) Ještě méně prý možno zváti poslední pomazání svátostí, spíše prý jest ono vymyšleno k účelům svatokupeckým a k vydírání peněz na lidu⁵⁾.

¹⁾ O sedmi svátostech. L. 204 b) — 205 a).

²⁾ Kniha Výkladuov. Neděle II. po svaté Trojici.

³⁾ O sedmi svátostech. L. 180 b).

⁴⁾ Tamtéž L. 195 b). — 196 a).

⁵⁾ Tamtéž. L. 200 a). seq.

A takby podle náhledův Chelčického zbyly křesťanstvu svátosti pouze čtyři: Křest, tělo a krev Páně, pokání a svěcení kněžstva, ovšem v rozumu takovém, jakož jest bylo vyličeño v učení o svátostech zvlášť.

Jinde zase čteme, že činí Chelčický zmínku o třech pouze svátostech. Tak dí ve své knize „Sieť viery“: „že dávají prý Písmu zlý a cizoložný smysl, a i vieře“: „Protož i svátosti, kteréž sú od Boha dány: jako křest, pokání, tielo a krev Kristovo; to sú pravé viery“¹⁾.

Zamítá tedy Chelčický patrně svátost sedmeru.

b) Žeby původcem svátostí někdo jiný kromě Krista Pána býti mohl, zapírá Chelčický, neboť právě za tou příčinou, že se domýšlí, by některé ze svátostí Římské církve nebyly od Krista Pána ustaveny, ale od téže církve zamítá je a tak se shoduje s katolickou věrou, že původcem svátostí jest jedině Kristus Pán.

c) Podobně se může říci: že se shodoval Chelčický s církví, žeby konstitutivní částky svátostí byly: hmotnosť a forma, neboť ku platnosti křtu žádá vody, a ku platnosti při posvěcení eucharistie žádá vína z révy a chleba pšeničného, ač ovšem nezná rozdielu, že se zakládá eucharistie, jako svátost „in Esse“, a druhé svátosti „in fieri“, při svátosti svěcení kněžstva žádá vzkládání rukou na toho, kdož má býti svěcen, a modlitby; při svátosti pokání tří částek, skrušenie, zadostčinienie, a zpovědi přede vším Bohu. Avšak zdaliby byla slova, jimiž se přisluhuje svátostmi, posvěcující, čili nic, těžko na základě učení Chelčického odpověděti; neboť může býti dána odpověď buď kladná, anebo záporná podle toho, zdaliby byl rozdařač ve stavu svátosti, a předzřízen, anebo ve stavu hříchu smrtelného a předzvěděn, což má místo i v tom, kdož svátosti přijímá. Spíše však říci lze, žeby byl nedržel, že jsou slova ta posvětna, a to na základě učení jeho o křtu nemluvnat.

d) Podle katolického učení není platnosť svátosti závislá na svatosti a pravověrnosti toho, kdož přisluhuje, ani toho, kdož ji přijímá. A to jest učení zajisté rozumné, neboť dejme tomu, že nebyl kněz, kterýž nás křtil, ve stavu svatosti, když nás křtil, byli bychom neplatně pokřtěni, nic nevědouce, nebyli by-

¹⁾ Sieť viery II. O rotách. kap. 12.

chom křesťany a údy církve, a tak neschopnými ku přijetí druhých svátostí; anebo nebyli bychom nikdy jisti o platnosti křtu svého, jakož o žádném nevíme jistotou víry, anaby neklamala, zdaliby byl ve stavu milosti čili nic. Touže měrou bychom také neměli o nižádném knězi jistoty, že byl platně na kněžství posvěcen, nevědouce, zdali byl biskup ve stavu milosti, jenž ho světil, a zdali nebyl ten, jenž jest byl svěcen, při svěcení ve stavu smrtelného hříchu. Avšak jak učí Chelčický?

Chelčický učil, že platnosť svátostí jest závislá

a) na pravověrnosti a svatosti i rozdavače i přijímatele;

β) na tom, zdaliby byl i rozdavač i přijímatel předzřízen ku životu věčnému, čili nic.

Důkaz na to máme v podrobném učení jeho o svátostech. O křtu sv. tvrdí: žeby byl neplatn, když ho uděluje kněz víry neznalý, neumělý, kacírský, protože jím přísluhuje ve smyslu Bohu odporném, a i jsa hříšný. Z této nauky jde, že Chelčický křest udělený v Římské církvi měl za neplatný, poněvadž jest prý církev ta všechna zpohanilá, a v lež a kacírství uvedena. O svátosti Eucharistie tvrdí, že prý katolíci nemají na oltářích svých těla a krve Páně, ale modlu, a že také nepožívají ovoce této svátosti, a to z mnohých příčin: Předně prý jsou kněží katoličtí kacíři, svatokupci, nešlechetníci; za druhé jest lid poběhlý a zpohanilý a od svých kněží zavedený; za třetí se nedostává užitek této svátosti jen těm, kdož jsou členy církve, a ta jest sbor vyvolených. Kdo jest tedy z počtu předzvěděných, nepřijímá skutečně a v pravdě svátostí církve Boží. Ohledně svátosti pokání dí přede vším Chelčický, že ani sv. Petr neměl moci odpouštět hříchův, ale pouze o odpuštění se strany Boží svědčiti: avšak kněží Římští nemají ani v tomto nuzném smyslu moci osvědčovati, žeby byl Bůh hříchy odpustil. A za jakou příčinou? Předně proto, poněvadž prý jsou kněží Římští, nebo jak jim i Chelčický i jinde spílá, císařští neumělí a zákona Božího neznalí, a za tou příčinou nevědí, komuby měli ohlásiti, že jsou hříchy odpuštěny jemu. Avšak oni zákona Božího nechtějí znáti, ano jsou jeho odpůrci a lidé nečistí, a proto nemají moci klíčův, by mohli správně ohlásiti, komuby bylo Bohem odpuštěno a komu nic. Chelčický klade ovšem, žeby byl řád kněžský svátostí, avšak nesjednává se s věrou katolickou, když tvrdí: že pouhé vzkládání rukou biskupa na toho, kdož se světí, ne-

působí svátost; když učí: že kacířský a hříšný biskup nesvětí platně; když tvrdí, že ku platnému přijetí této svátosti jest nevyhnutelno vyvolení se strany Boží, a ku platnosti výkonův kněžských stav milosti Boží se strany toho, kdož je vykonává. Na základě takovém praví Chelčický, že sú všichni kněží katoličtí lotři, kteří sú nevešli dveřmi do ovčince Páně, a že není v celé Římské církvi ni jediného kněze pravého, leč by Bůh sám bezprostředně si vyvolil kněží, což prý také činí.

Tolik o těch svátostech, ježto uznával Chelčický po rozumu svém, jež všechny jsou, jak tvrdí, u své platnosti závisly na pravověrnosti a svatosti toho, jenž jimi přisluhuje, a toho, jenž by je přijímal.

Avšak totéž učení Chelčického jest uloženo i v pojednáních jeho o svátostech, jichž on neuznává, a zapírá, žeby byl Kristus Pán původcem jejich, o čemž se snadno lze přesvědčiti.

Jest-liže jest toto učení Chelčického bořivé, stává se jím ještě více naukou, že jest církev sborem vyvolených, a že jen pro ty jsou ustanoveny ty čtyři nadzmnížené svátosti: neboť tímto stává se pochybným všechen úděl svátostí, a viditelná církev se boří až do základu.

e) Jestliže jest však platnosť svátostí závislá na umělosti, svatosti, pravověrnosti a na vyvolení toho, kdož jimi přisluhuje, a kdo je přijímá, jde na jevo: že Chelčický zamítal, by svátosti působily z vůle Boží „ex opere operato“.

f) Podle Chelčického se křtí nemluvňata neplatně, avšak kdož jest byl platně pokřtěn, překřtíván býti nemůže, a podobně, kdož jest byl platně posvěcen na kněze, vezdy knězem zůstává.

To tedy jsou rozumy Chelčického o svátostech vůbec, a jest na jevě, jak velice se lišil od nauky katolické.

Poměr učení Chelčického o svátostech k nauce Viklifově o témže předmětu.

Viklif pojednává o svátostech ve svém Trialogu v kapitole čtvrté, a to po řadě, jak se jemu, která více nebo méně býti vidí odůvodněna v Písmě svatém. Přední místo zaujímá Eucharistie, druhé křest, třetí biřmování, čtvrté svěcení na kněze; páté stav manželský, šesté pokání, sedmé poslední pomazání.

V pojednání však o svátostech vůbec klade tento pořádek: 1. křest, 2. biřmování, 3. svěcení kněžstva, 4. stav manželský, 5. pokání, 6. svátost oltářní, 7. poslední pomazání¹⁾.

V kritickém tomto rozboru budeme následovati Viklifa, a v tomtéž pořádku o učení o svátostech se šířiti, jak ho byl položil.

1. V. nauce o Eucharistii souzvukují téměř plně i Viklif i Chelčický. Viklif zajisté tvrdí, že zůstává na oltáři po konsekraci chléb a víno, ač jest i Kristus Pán v ní přítomen, a tou měrou zamítá předpodstatnění, a přijímá pouze soupodstatnění (consubstantiationem). Tvrditi prý, že se děje v eucharistii podstatná proměna, jest blud veliký, a proto prý on Viklif psal jest proti bludu tomuto netoliko vědecky, čili scholasticky, alebrž i způsobem lidu přístupným. O tom prý, zdaby byl na oltáři chléb s tělem Páně, nerozhoduje církev, ale Písmo²⁾. A doufaje v Písmo, dokazuje po svém způsobu: že zů-

¹⁾ Trialogus. Lib. IV. cap. 1. Baptismus, signum regenerationis spiritalis, Confirmatio signum spiritualis roboris, Ordo ad clericos procreandum, Matrimonium, signum efficax licere sine peccato luxuriae in esse Matrimonii procreare. Poenitentia pro peccato delendo, Eucharistia pro Confirmatione et roboratione itineris poenitentis, et postremo extrema Unctio pro confirmatione completionis totius itineris.

²⁾ Breviter inculco sententiam ex testimonio Fidei scripturae. Et primo quidem, quod hoc sacramentum sit corpus Christi in forma panis. Et cum haeretici adversantes dicant, quod hoc sacramentum est accidens sive nihil, et non potest esse corpus Christi, licet corpus Christi ad omnem punctum sit in eo absconditum, manifestum est, „quod illi omnes sunt dolosi haeretici.“ Trialogus. L. c. Expediit ergo, universalem Ecclesiam ad istum punctum attendere, et videre sollicitè ex fide scripturae, qualiter est credendum, quia certum est, quod in Evangelio Christi plenius autoritativius et moderatius, quam in Romana Curia ista materia est decisa.

stává na oltáři po konsekraci chléb ze slov Páně, a odmítaje autoritu církve, užívá i důvodů z domyslu svého vážených¹⁾. Spoléhaje na své výklady, zavrhuje Viklif učení o předpodstatnění, a tvrdí beze všeho, že učení katolické jest horší blud, nežli fetišismus, neboť ti, kteřížto sobě dělají bohy, dobře vědí, coby oni byli po přirozenosti své, kdežto se klanějí (katolíci) hostii jako Bohu, o nížto vědí, že podle učení jejich jest pouhým případkem, nebo-li, jak dí Viklif, pouhou nicotou²⁾. Mají tedy katolíci podle Johna Viklifa na oltáři modlu. Tak učí a tvrdí Viklif, a to jest také nauka, nebo-li papouškování Petra Chelčického, jakož vidno jest z pojednání mého o tomto předmětu

I Chelčický i Viklif souzvukují, že se liší laik od kněze, a že pouze kněžím přísluší, posvěcovati Eucharistie, avšak oba tvrdí, že toto posvěcování jest závislé na pravověrnosti, svatosti, ano i na vyvolení kněze se strany Boží. Viklif dí:

α) „Statuit (Deus se concurrere cum quolibet sacerdote rite ministrante hujusmodi sacramenta“³⁾); a podle toho přísluhuje svátostmi a posvěcuje platně, kdož je rozdává, jak se sluší.

β) Tvrdí Viklif: žeby to byla odvážlivost veliká tvrditi, že člověk hříšník dává Ducha svatého: „Dicendum, quod nimis magna praesumptio foret, dicere, quod homo peccator dat Spiritum sanctum . . . Imo nullus talis habet potestatem servandi sibi Spiritum sanctum, quomodo igitur ad dandum alteri? . . .“⁴⁾

γ) Viklif učí dále, že se ztrácí hříchem moc, hříchy od-pouští. „Cum igitur quilibet potentatus abutitur sua potestate, dum illam exercuerit in mortali, videtur, quod meretur potestatem talem amittere et cum Deus, qui dat insensibiliter potestatem, non defert meritum sive dignitatem (dignum?), videtur, quod eo ipso Deus aufert ab eo potestatem“⁵⁾. Ano Viklif se dovolává i sv. Augustina, že prý kněz ztrácí, ano každý, kdož jest ve stavu hříchu, danou sobě od Boha moc. Dí prý svatý Augustin: „omnes haereticos i. e. omnes in peccato mortali ab

¹⁾ Viz důvody tyto v mé knize: „Učení Chelčického o Eucharistii.“

²⁾ Trialogus. Lib. IV. Cap. 2.

³⁾ De potestate papae L. 165 a).

⁴⁾ Tamtéž. Cap. 2.

⁵⁾ Tamtéž.

Ecclesia divisos non habere aliquod potestatis¹⁾). Avšak chytrý Viklif, dobře znaje strašný dosah nauky této, přidává: že i tato okolnost věrným ku prospěchu jest. „Sed notandum est, ut alias declaravi, quod opus haeretici vertitur dignis ad commodum“²⁾). Podobně dí i jinde, že se ztrácí moc pro hřích smrtelný³⁾).

δ) Avšak i kdyby člověk kněz byl beze hříchu, a pravověrný, není-li z počtu vyvolených, není také pravým knězem⁴⁾.

Přes to však, že Viklif drží rozdíl mezi knězem a laikem pronáší se, žeby mohlo býti, aby i laik posvěcoval: „Concedendum videtur, quod laici conficiunt, imo quod et consecrant, sicut B. Caecilia domum suam Ecclesiam consecravit“⁵⁾). Ano Viklif se odvažuje i tvrditi, že ti křesťané, kteří se v první církvi scházivali, aby lámali chléb eucharistie posvěcovali, ač jsou nebyli všichni kněžími: „Imo credo, quod nescis ostendere, quod quando Christiani fregerunt panes circa domos, ut legitur Act. 2. quod illi panes non erant corpus Christi, aut quod soli Apostoli vel presbyteri id fecerunt“⁶⁾).

Viklif nepřijímá rozdíl mezi knězem a biskupem: tento rozdíl prý povstal za dob obohacení církve, kdežto Chelčický, jak se zdá, toho rozdílu šetří, rozeznáváje mezi biskupem, knězem a jáhnem.

2. O křtu sv. učí Viklif, že má pro sebe důvod v Písmě Božím u svatého Matouše kapitola 28. a ve Skutcích Apoštolských kapitola 8., kdež prý se čte, že Filip eunucha nejprve poučil, a na to pokřtil, a tak jsou i činili Apoštolé.

Křest prý jest nevyhnutelně potřeben podle slov Páně. Jan 3, 5.

Přes to však může prý Kristus Pán učiniti dítky spaseny i beze křtu z vody.

Jest prý křest trojí, u vodě, z krve a z touhy, ten třetí jest prý křtem Ducha svatého, a ten prý jest naprosto potřeben.

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž.

³⁾ Tamtéž. Cap. 5.

⁴⁾ Tamtéž. Cap. 11.

⁵⁾ Trialogus Lib. IV. Cap. 10.

⁶⁾ Trialogus. L. IV. Cap. 10.

Ty druhé křty jsou prý potud ku spáse, pokud jest toho třetího. „Si ille defuerit, quantumcumque affuerint priores, baptismus non prodest animae ad salutem.“ Z toho prý jde, žeby nerozumné bylo, uzavíratí, žeby ten nebyl spasen, kdož nebyl pokřtěn u vodě. Slova Jan 3, 5., kde mluví Pán o křtu u vodě, mají prý býti rozuměna o vodě, kterážto tekla z boku Páně. Křtem u vodě se nevchází do církve Páně, nebo ta jest sbor všech vyvolených. Vyvolení však z Boha přímo jest.

Přes to se prý nemá zanedbávati křest, ač bychom dle slov Viklifových mohli souditi, žeby byl zcela lhostejný. Viklif udává za příčinu, že prý všechno, což se děje, nezbytně se děje; a proto prý byl-li křest udělen, pak prý z toho nejde, že by byl ten, jehož se týče, bez něho nebyl spasen.

Hmotnost této svátosti jest voda, a nezáleží na tom, zdali byl ten, kdož se křtí, potopen, polit, anebo pokropen vodou, zdali jednou nebo do třetice, zdali na hlavě, anebo kdekoliv jinde.

Co se dotýče přísluhovatele, dí: že když křtí nevěrec, že křest neprospívá ku spáse. „Debet intelligi, quod cum infidelis baptizat puerum, et non reputat quod illa baptisatio proficiat ad salutem, baptismus talis non proderit baptisato¹⁾).

Avšak ač jest každý nešlechtník horší nežli nevěřící a pohan, přece předpokládá Viklif, žeby křest od něho daný prospěl, což však tvrdí tuto naproti celé soustavě své, a jsa slovům svým odporen a nevěren²⁾.

Ditky neokřtěné trpí na onom světě podle Viklifa i trest za ztráty, jelikož nevidí Boha tváří v tvář, i trest citelný, poněvadž prý mají jakousi známost o blaženosti nebešťanův, a tak je bolí, že ji ztratily. Za druhé prý jsou jejich útrapy nestejné, poněvadž i hřích dědičný byl v nich nestejně³⁾.

Snášejí se tedy i Viklif i Chelčický stran křtu v tom, že jest křest svátostí Kristem Pánem ustanovenou, avšak že není branou do církve Boží, anť oba praví: že jest církev sborem

¹⁾ Trialogus. Lib. IV. Cap. 11. et. 12.

²⁾ Trialogus. Lib. IV. Cap. 12.

³⁾ Trialogus. L. IV. Cap. 13. Viklif tvrdí, že by měly neokřtěné ditky na onom světě tresty citelné, naproti sv. Tomáši. Že by však byl hřích dědičný rozdílně v každém, jest blud, neboť jest původem svým jeden: Viklif mluví na základě bludu svého o hříších dědičných jako o množství.

vyvolených. Křest však nepůsobí vyvolení, ale volba Boží. Oba se shodují, že jest platnost křtu sv. závislá na pravověrnosti rozdavače, avšak rozcházejí se v tom, že Chelčický vyžaduje ku platnosti křtu víry živé v tom, kdož křest přijímá, a odtud zamítá platnost křtu nemluvnatům uděleného. Také se zdá, jakoby nesouhlasili v tom, zdali i člověk hříšník platně křtiti může. Chelčický praví, že křest takový by byl neplaten, Viklif jest, jak se zdá, na váhách, ač soustava Viklifova jest podle toho, aby on plně souhlasil s Chelčickým.

3. O svátosti biřmování mluví Viklif také, jakoby v ní nikterak nevěřil. Jest prý ona svátostí, ale jenom tak ve smyslu širším¹⁾. Bylo by prý velmi vhodno říci a s Písmem souhlasno: že biskupové nedávají Ducha svatého²⁾. Ano některým se prý vidí, že to lehké a krátké biřmování biskupův s jinými přidanými obřady a slavnostmi ďábelským hnutím jest ustanoveno, aby byl lid ve víře zklamán, a aby bylo věreno, že jsou biskupové potřební³⁾. Ano Viklif dokonce dí: žeby to bylo rouhání, tvrditi, žeby biskupové jakousi smlouvou s Bohem dávali Ducha sv.⁴⁾.

Také nechce míti Viklif, by úděl této svátosti byl vyhrazen biskupům jediné⁵⁾.

To jest tedy v krátkosti nauka Viklifova o svátosti biřmování, a že s ní souzvukuje plně Chelčický, dává na jevo tím, že Viklifa doslovně cituje⁶⁾.

4. Svátost svěcení kněžstva definuje Viklif takto: Řád (svěcení) slove moc, kteráž se

¹⁾ Trialogus. Lib. IV. cap. 14. Oportet nos sic laxè loqui de sacramento.

²⁾ Tamtéž: „Et ulterius videtur mihi, quod foret plus religiosum, et conformius modo loquendi scripturae negare, quod nostri episcopi dant Spiritum sanctum

³⁾ Tamtéž. Unde quibusdam videtur, quod ista levis et brevis episcoporum confirmatio cum adjectis ritibus tantum solemnitas est ideo motione diaboli introducta, ut populus in fide Ecclesiae illudatur, et episcoporum solemnitas et necessitas credatur.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ Zdá se mi tučiz na jisto býti postaveno, že z Trialogu přeloženého Chelčický čerpal, anebo že byli jemu překládány jisté odstavce.

klerikům dává od Boha službou biskupovou, aby církvi náležitě sloužili¹⁾.

Určitějšího výměru o svátosti této nečtu ve spisech Viklifových, pokud jsou mi po ruce. Že není dokonalý výměr tento, jest zřejmo.

Svátost tato vtiskuje tomu, kdož jest byl na kněžství posvěcen, nezrušitelné znamení, tak že se liší kněz tak od laika, jako se liší křesťan od nekřesťana²⁾.

Rozdílu však mezi knězem a biskupem nepřijímá Viklif nížádného. Vůle Boží prý tohoto rozdílu neustanovila, alebrž pouze pýcha císařská. V staré církvi prý toho nebylo; měla ona pouze kněze a jahny. Důstatečno jest tedy podle Viklifa, aby měla církev pouze kněží a jahny. „Unum audacter assero, quod in primitiva Ecclesia ut tempore Pauli suffecerunt duo ordines clericorum, scilicet sacerdos atque diaconus... Fuit idem presbyter atque episcopus... Ex fide scripturae videtur mihi sufficere esse presbyteros atque diaconos³⁾).

Třeba tuto ještě připojiti: že podle učení Viklifova nikdo nemůže býti členem církve Boží, lečby byl předzřízen, a že ten, kdož byl zhřešil smrtelně, vypadá z církve, jakož i ten, kdož jest úhonu ve víře utrpěl, nebo-li bludařem a kacířem se stal. Z kteréžto nauky jde jiná: že biskup, kněz i jahen nejsou údy církve podle toho, žeby byli v bludu anebo ve stavu hříchu, a že tudíž aspoň po ten čas svého kacířství a své hříšnosti nejsou biskupy, kněžími a jahny v tom způsobu, aby mohli platně vykonávati úkony úřadu svého.

To jest nauka Viklifova, a jestliže ji srovnáme s učením Chelčického, poznáme, že se v něčem shodují i Viklif i Chelčický, ale v některých stránkách že se rozcházejí.

Shodují se, že jest svěcení kněžstva svátostí, že vtiskuje znamení nezrušitelné, kněz že se liší od laika, že kněz jsa v nevěře anebo ve hříchu smrtelném, nekoná platně úkonů duchovních, a i v tom zdá se býti mezi oběma shoda, pokudž oba

¹⁾ Ordo vocatur potestas data clerico a Deo ministerio episcopi ad debite Ecclesiae ministrandum. Trialogus. L. IV. cap. 15.

²⁾ Tamtéž. Ex caractere ordinis separatur clericus a laico.

³⁾ Tamtéž.

žádají ku platnosti posvěcení na kněze Božského vyvolení¹⁾ a proto oba doporučují volbu sv. Apoštola Matěje, jako vzor, dle něhož by se prý měla volba díti.

Rozcházejí se však v tom, že Viklif zamítá řád biskupův, jehož Chelčický, jak se zdá, přijímá, mluvě zřejmě o biskupech, kněžích a jahnech.

5. Podle Viklifa jest sňatek křesťanův obdobou církve Boží, kterážto jest sbor vyvolených, a tak svátost²⁾ ctihodná.

Manželství jest nezrušitelné, tak že ani, když bylo hřešeno i naproti podstatě jeho cizoložství, zrušeno býti nemůže³⁾.

Naprostu nezrušitelné jest ihned manželství, když platně bylo uzavřeno, a ne snad teprv když jest bylo tělesným obcováním dokonáno, neboť jest prý ono obyčejně (communiter) s hříchem spojeno⁴⁾.

Uzavírá se sňatek manželský souhlasem těch, kdož za sebe jdou, de praesenti, avšak se schválením Božím⁵⁾. K tomu prý není zapotřeby nižádného znamení vidomého, ano při slovech vyjádřených de praesenti, na příklad: „Capio te in uxorem“, „Beru tě sobě za ženu“ může býti vniterný odpor: „já nechci tebe za ženu“. A proto prý podle moudrého návržení Johna Viklifa nekoná soudce po zákonu Božím, kdož činí nález svůj o sňatku manželském na základě takovýchto slov⁶⁾.

¹⁾ De potestate papae. Cap. 4. Viklif tvrdí: že by bylo kacířstvím učiti, že by ten byl zvolen za papeže (náměstka Páně), kdožby měl většinu hlasův, an by se tím vyvyšovali voličové nad Boha, chtěje býti neomylnými. To prý jest u příčině, proč volili jsou apoštolé losem sv. Matěje, a tak by prý se měly díti volby i nyní. „Electio vero per sortem est securior, magis authentica et per consequens nunc eligibilior, sed cupiditas et fastus obviant. Dicitur enim, quod nostri electores melius discernunt, quam apostoli.

²⁾ Trialogus. IV. c. 20. Matrimonium venerabile sacramentum.

³⁾ Tamtéž: c. 21. „Licet conjugium dissolvere saltem quoad thorum (pro cizoložství) utraque persona inconjugata pro suo perpetuo remanente.

⁴⁾ Tamtéž. Cap. 22.

⁵⁾ Tamtéž. Cap. 22. Veritas quidem mihi videtur, quod assistente consensu conjugum et Domino comprobante, subducto quocumque signo sensibili foret satis.“

⁶⁾ Tamtéž.

Žeby měla církev moc zákonodárnou ohledně manželství, toho nepřijímá Viklif¹⁾, avšak přidává, žeby ti nebyli schopni ku manželství, jižto nemohou ploditi dětí, aspoň že jistým způsobem nedovoleně vstupují ve stav manželský²⁾.

Z učení Viklifova o manželství jest zřejmo, že Chelčický s ním není sjednán.

Ovšem že oba souzvukey: že jest manželství Bohem ustanoveno, že když bylo platně uzavřeno, jest naprosto nezrušitelné, dokavad trvá život manželův, a že jenom smrtí některého z nich se ruší, a že nemá církev té moci, aby ukládati mohla podmínek, za kterými by bylo manželství před Bohem platno: avšak v tom se různějí, že Chelčický zamítá svátostné povahy sňatku manželského, Viklif však zřejmě dí: že manželství jest svátostí ctihodnou.

6. O svátosti pokání dí Viklif, žeby ona měla částky tři: Lítost, zpověď, přede vším Bohu, a třetí pokání uložené tajně knězem³⁾.

Co se týká zpovědi, dí Viklif, že ji ustanovil papež Innocenc III. dekretem: „Omnis utriusque sexus.“ Ona prý škodí církvi, kněžím však že přináší užitek⁴⁾.

Přes to však, že řekl Viklif, žeby byla církvi zpověď škodna, tvrdí, jsa sám sobě odporen: že jest užitečna, ale ne tak, žeby bez ní nemohl míti člověk pravé lítosti, a spasen býti, anžby jinak všichni, kdož jsou žili před Innocencem III., byli zavrženi⁵⁾.

Také prý neví ten, jenž rozhřešuje: zdali kajicník v pravdě lituje, a nezná tíži jeho hříchův, a proto prý nemá býti toho při něm, aby se odvažoval, někoho rozhřešovati⁶⁾.

Správně želeť prý nikdo nedovede, leč jen ten, kdož jest ku životu věčnému předzřízen, předzvěděný nikoliv, a poněvadž není knězi známo, kdoby byl předzřízen, a kdo předzvěděn, nemá se nikolivěk odvažovati, někoho rozhřešovati. A proto

¹⁾ Tamtéž.

²⁾ Tamtéž. Cap. 20. Videtur mihi probabile, quod tales, qui non possunt procreare carnaliter, quodammodo illicite copulantur.

³⁾ Trialogus. IV. cap. 23.

⁴⁾ Tamtéž.

⁵⁾ Tamtéž.

⁶⁾ Tamtéž.

prý by bylo odvahou arcidábelskou, žeby prý kněz mohl rozhřešiti hříšníka ze hříchův. Podstata lítosti záleží dále v tom, aby kajcník až do konce nehřešil; avšak tak želeti není v moci leč jen toho, kdož jest předzřízen¹⁾. Papež však a jiní zpovědníci prý nevědí, kdožby byl předzřízen, a kdo předzvěděn, a nevědouce toho, neznají, kdoby v pravdě litoval, a proto se nemají odvažovati ku rozhřešování.

Z tohoto rozumování faráře Viklifa jde již až na zbyt, že by nemohl papež a biskupové i kněží. i kdyby byli jako na zmar obdrželi od Krista Pána moc hříchy odpouštěti této moci nikdy užití. Viklif však přidává, že ani papež nemá té moci, by mohl někoho rozhřešiti od trestu a od viny. Ani svatý Petr prý této moci nepožíval, aniž o sobě tvrdil, žeby ji byl měl, jak by prý dokázal papež, že jemu byla dána? Papež prý tvrdí o sobě, že jest Petrův náměstek, avšak on o sobě ani nedokázal, žeby byl členem církve, tím méně, žeby byl náměstkem Petrovým, zvláště tím, žeby činil divy a zázraky a žil v pokorné chudobě²⁾.

Lidé prý druhu takového jsou Antikristové, kteříž mají klíče pekel, ale nikoliv království nebeského³⁾.

Srovnáme-li opět tuto nauku Viklifovu o svátosti pokání, shledáme ihned, že jsou i Viklif i Chelčický ve mnohém za jedno. Oba zajisté tvrdí, že má pokání tři částky, oba tvrdí, že pouze zpověď Bohu jest potřebna, a šeptavou že ustavil papež Innocenc III. Oba jsou sjednáni v tom, že ani papež nemá té moci sobě od Boha půjčené, by mohl v pravdě odpustiti hříchy.

Neshledávám však v Chelčickém, ačkoliv by takto plně bylo souhlasno s jeho naukou o předzřízení a předzvěděni, žeby pouze předzřízený v pravdě litovati, a odpuštění schopen býti mohl.

¹⁾ Tamtéž. C 24. Vere contritus peccatum praeteritum iterum non committit, quia si committeret, quantitatem doloris vel extensive, vel intensive amitteret. . . . Ex istis videtur ulterius, quod solum praedestinatus de peccatis praeteritis est contritus; praescitus vero interrumpendo dolorem docet, non adesse contritionem. . . . Ex istis patet ulterius, quod Luciferina foret praesumptio, homines adinvenire noviter, quod hunc vel illum per impositionem capiti absolvunt simpliciter a peccato.“

²⁾ Tamtéž. Cap. 23.

³⁾ Tamtéž.

7. O svátosti posledního pomazání.

Jako málo váží Viklif biřmování, tak i poslední pomazání.

Přede vším tvrdí: že jest svátost tato velmi lehce opodstatněna a odůvodněna slovy sv. Apoštola Jakuba (Jak. 5, 13. 14.), a žeby věrný mohl s dobrým důvodem říci, že svatý Apoštol nemá na zřeteli nemocného na smrt¹⁾. Spíše prý čelí sv. Jakub k útěše nemocného a ku zdraví jeho, a proto prý zmínku činí o mazání, ne za tou příčinou, jakoby olej působil na duši, ale proto, že modlitba činěná knězem zprostředkuje, aby Bůh nemoci duše ku pomoci byl²⁾.

Není prý tedy poslední pomazání svátostí, neboť kdyby prý jí bylo, byli by o tom zvěštovali i Kristus Pán i jeho Apoštolé.

Nemá prý také nikterak býti věreno, by nalézal ten odpuštění hříchův, kdož byl mazán tímto olejem; neboť prý bylo jich dosti mazáno tímto olejem, kteří jsou nebyli z počtu vyvolených, alebrž z počtu zavržených; aniž se má za to míti, jak tvrdí Viklif, že by modlitba víry nemocného uzdravovala, anby jinak byla svátost tato ta nejpotřebnější, čehož není³⁾.

Srovnáme-li toto učení Viklifa s učením Chelčického o téže svátosti, shledáme, že se oba dokonale shodují, jen že píše Ch. daleko příkřeji a fanatičtěji naproti poslednímu pomazání nežli vzor jeho, Jan Viklif, jehož tak velice ctil, a o němž napsal: „Než pak Viklifa nad to více vážím, slyše o něm, že nižádný z prvních doktorův ani z nyníějších tak viernie nemluvil, a nepsal proti jedu vlitému v cierkev svatú, z niehož se jest narodil ten najvietšie Antikrist se všemi odpornostmi, kterýmiž jest potlačil Jesu Krista a jeho zákon a z kořen jest pohnul Viklif rotami Antikristovými i tiemi doktory, jenž sú zákony šibalské uvedli proti zákonu Kristovu, v tomť mi se líbí nad jiné⁴⁾.

¹⁾ Tamtéž. Cap. 25. „Ista videtur nimis levis fundatio sacramenti, cum fidelis posset dicere satis probabiliter, quod iste s. Apostolus non specificat infirmitatem finalem.

²⁾ Tamtéž. Ideo talem meminit unctionem, non quod illud oleum agat in animam, sed quod oratio effusa a sacerdote mediat quandoque, ut Deus infirmitati animae suffragetur.

³⁾ Tamtéž.

⁴⁾ Rukopis Pařížský. (Přepis v Museu) Psaní mistru Janovi. L. 8.

Avšak ohledně počtu všech svátostí jsou oba i Chelčický i Viklif na sporu. Chelčický zajisté učí, že Kristus Pán čtyry svátosti ustanovil: křest, tělo a krev Páně, pokání a svěcení kněžstva: Viklif však zamítá pouze biřmování a poslední pomazání, zapíraje, žeby byly svátostmi a přijímá tudíž pět svátostí, přidávaje k svátosti křtu, k svátosti velebné, ku pokání a svěcení kněžstva, ještě svátost stavu manželského.

Z á v ě r e k.

Přehlédneme-li celou soustavu Chelčického o svátosti sedmeře. snadno se přesvědčíme, že ti, kteří se domnívají, žeby byl Chelčický pouze ku nápravě ve mravech hleděl nic se nestaraje o články víry, velice bloudí, buďže pro nedostatek hlubšího vzdělání theologického, a tudíž z neznalosti, anebo snad pro svou snahu, aby dotčeného kazatele ukázali lidu našemu ve světle, pokud možná, nejlepším. Z oboru učení Chelčického jde pravý opak na jevo. Chelčický bořil přede vším články víry, a zejména velikolepou stavbu církve katolické, a právě proto všechno, což spatřoval v církvi, líčil na černo.

